

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК
ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ
НАУК»**

(22-23 травня 2020 р.)

Частина II

Полтава
2020

УДК 001(063)
Р 45

Реформування та розвиток гуманітарних та природничих наук. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Полтава, 22-23 травня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – Ч. 2. – 148 с.
ISBN 978-966-992-118-5

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Реформування та розвиток гуманітарних та природничих наук». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, культурології, історичних, політичних, медичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001(063)

ЗМІСТ

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дунайна І.Г.

КОЛЕКЦІЯ ЖІНОЧИХ ВУШНИХ ПРИКРАС
В НАЦІОНАЛЬНОМУ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОМУ
ЗАПОВІДНИКУ «ПЕРЕЯСЛАВ» 7

Шмагон О.Ю.

ПРИНЦИПИ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНІСНИХ КОМПОНЕНТІВ
НА СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦЕНТРІВ..... 11

МЕДИЧНІ НАУКИ

Лахтадир Т.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФУЗІЙНИХ РОЗЧИНІВ
ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІЙ ОПІКОВІЙ ТРАВМИ
ШКІРИ ЩУРІВ ТА СТРУКТУРНІ ЗМІНИ
ЇХ КІРКОВОЇ РЕЧОВИНИ НИРОК..... 15

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Богаченко М.М.

ПОЛІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ У РЕГУЛЮВАННІ
РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 19

Кокорєв О.В.

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЛІБЕРАЛЬНІЙ ДЕМОКРАТІЇ
В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ 23

Поживанов С.М.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ..... 28

Семенчук І.С.

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ 30

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Баскакова Т.М.

ЗООТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ 34

Головнюва О.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР	38
Гудімова А.Х. СОЦМЕРЕЖІ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ ..	43
Давидова О.В. АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОТЕРАПІЇ. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОАНАЛІТИЧНІ АКЦЕНТИ	47
Дубчак М.І. ДЕЗАДАПТАЦІЯ ТА ЕМОЦІЙНІ ПОРУШЕННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ЗВО	50
Калька Н.М., Одинцова Г.Ю. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МАНДАЛОТЕРАПІЇ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ В УКРАЇНІ.....	54
Пилипей Д.П. ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ВЗО	59
Стародубцева Л.Г. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЇ МОВЛЕННЯ	62
Трофімчук Н.Д., Козяк А.Я. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО ПРОЯВУ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ.....	66
Трофімчук Н.Д., Козяк А.Я. ПСИХОЛОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	70
Шаламай А.Б., Пахомов В.М. ВРАХУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ.....	75
Юрченко В.В. ПСИХОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	79

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Пазич В.М.

БІОХІМІЧНИЙ СКЛАД ФІТОМАСИ ГІДРОБІОНТІВ
ПІСЛЯ ГІДРОФІТНОГО ЗАВАНТАЖЕННЯ
В ПРОЦЕСАХ ОЧИЩЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД.....83

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Демчина Л.І.

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ДОКУМЕНТОЗНАВЧІЙ
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
«ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....87

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Музильов О.В.

ВІДОБРАЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ОБРАЗИ
У МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ91

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Бела Н.І., Писарець О.П.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РІЗНОГО ДОЗУВАННЯ
СПЕЛЬТОВОГО БОРОШНА ЦІЛЬНОЗЕРНОВОГО
НА ЯКІСТЬ ХЛІБА З БОРОШНЯНОЇ СУМІШІ94

Мойсеєнко О.В.

МАТЕМАТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ПОБУДОВИ МАРШРУТУ
У НАВІГАЦІЙНОМУ МОБІЛЬНОМУ ДОДАТКУ96

Польшакова О.М., Юдов А.М.

ІНТЕГРАЦІЯ ОНЛАЙН БАЗИ ДАНИХ В СИСТЕМУ ОСР.....100

Усенко В.В.

АНАЛІЗ БІБЛІОТЕК КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ ДЛЯ РОЗРОБКИ
ПІДСИСТЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ.....105

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

Підлісний О.В., Тарасенко В.О., Соломенний А.М., Пругула Р.Л.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ОСНОВИ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ
М'ЯКОГО ЛІКАРСЬКОГО ЗАСОБУ У ФОРМІ КРЕМУ110

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бісмак О.В.

ДЗЕРКАЛЬНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЇ
ПАЦІЄНТІВ З ТРАВМАТИЧНИМИ І КОМПРЕСІЙНО-ІШЕМІЧНИМИ
НЕВРОПАТІЯМИ ВЕРХНЬОЇ КІНЦІВКИ 114

Докаленко А.А.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ТАБОРУ 118

Зайцева Н.О.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ II СТАДІЇ ХВОРОБИ
ПАРКІНСОНА У ОСІБ II ПЕРІОДУ ЗРІЛОГО ВІКУ 121

Лидзар Я.Ю.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ХВОРИХ НА ГРИЖІ МІЖХРЕБЦЕВИХ
ДИСКІВ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА..... 124

Лігай Д.Д.

ВПЛИВ БОКСУ НА МОТИВАЦІЙНУ ДИНАМІКУ
ЗАГАЛЬНОПІДГОТОВЛЕНOSTІ КУРСАНТІВ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 127

Масляник У.В.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ..... 130

Сорока М.М.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ХВОРОБИ РОЗСІЯНИЙ СКЛЕРОЗ.. 133

Трубенко О.А., Бадрак Т.В., Гордієнко Н.О., Шевченко В.В.

ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ 137

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Боровікова-Абажер О.В.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ВЗАЄМОВІДНОСИН ФІЛОСОФІЇ І ТЕОЛОГІЇ 141

Гуцалюк Ю.С.

ЕКУМЕНІЧНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОСНОВНА УМОВА СПІВІСНУВАННЯ
ТА СПІВПРАЦІ РЕЛІГІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ..... 144

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дунайна І.Г.

молодший науковий співробітник,

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

КОЛЕКЦІЯ ЖІНОЧИХ ВУШНИХ ПРИКРАС В НАЦІОНАЛЬНОМУ ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОМУ ЗАПОВІДНИКУ «ПЕРЕЯСЛАВ»

На особливу увагу в колекції Національного історико-етнографічного заповідника (надалі – НІЕЗ «Переяслав») заслуговують традиційні жіночі українські прикраси. Як невід’ємний компонент вбрання, атрибут обрядів, звичаїв, вірувань, прикраси на сьогодні є власне джерелом цінної інформації про побут, етичні норми та естетичні вподобання різних соціальних верств українського жіноцтва. Особливо актуальним в зв’язку з цим постає питання ґрунтовного вивчення колекцій народних жіночих прикрас в музейних збірках, з метою введення їх до наукового обігу та подальшого більш детального розгляду в контексті етнографічного та мистецтвознавчого аспектів.

Колекція українських жіночих прикрас НІЕЗ «Переяслав» почала формуватися з 1959 року. Вона репрезентує шийні, нагрудні, вушні прикраси Середньої Наддніпрянщини, зокрема Переяславщину, Полтавщину, Київщину, Лівобережну та Правобережну (частково) Черкащину та Чернігівщину (частково). В колекції нараховується близько 300 одиниць музейних предметів кін. XVIII – сер. XX ст., які обліковані та зберігаються у фондових групах «Нумізматика», «Тканини». Це –

- намисто – 147 одиниць збереження (надалі – од. зб.),
- ланцюжки – 7 од. зб.,
- дукачі, личмани, бант від дукача – 102 од. зб.,
- медальйон – 1 од. зб.,
- сережки – 50 од. зб.,
- брошки – 4 од. зб.

Завдяки музейним закладам, які прискіпливо займалися науковою і практичною роботою по виявленню, атрибуції, збереженню та введенню

до наукового обігу історико-культурних надбань народу, артефакти народної культури посіли чільне місце в музейних зібраннях. Музейна колекція створювалась завдяки етнографічним експедиціям заповідника, що працювали в зазначених регіонах в 70-х рр. – 90-х рр. XX ст. Значна кількість матеріалів надходила до фондів заповідника від мешканців міста та району як індивідуальні знахідки.

Прикраси завжди були доповнюючими елементами в народному вбранні, його композиційним і декоративним завершенням, без яких порушувалась єдність художнього ансамблю. Їм відводилась естетична, магічна, знакова функції. Співставляючи археологічні пам'ятки із музейними зразками прикрас XVIII – початку XX століть, що склали невід'ємну частину строїв, неважко зауважити генетичний зв'язок і наступність у побутуванні прикрас від найдавніших часів впритул до XX століття. Кожний регіон України мав свої традиційні комплекси прикрас. Адже в кожному регіоні, під впливом різних факторів, прикраси мали свої стилістичні та регіональні особливості. Зберігаючи спільні риси, населення окремих повітів і навіть сіл створило власні оригінальні набори. Завдяки майстрам – золотарям, які весь свій хист, талант вкладали у виготовлення найрізноманітніших жіночих прикрас, створювались неординарні речі. Вони продовжували наслідувати давні традиції дещо в іншій інтерпретації. Так серед різноманіття жіночих народних прикрас чільне місце займають вушні жіночі прикраси, яких у музейній колекції налічується 50 одиниць збереження.

Як і намисто, сережки – одна з найулюбленіших українських жіночих прикрас. Вони репрезентують Переяславщину, Полтавщину, Черкащину. На Переяславщині вони були різноманітними як за формою, так і за композицією. В колекції їх нараховується 25 одиниць збереження, з них 3 одиниці – частини від сережок. Для них характерна велика різноманітність форм, конструктивна будова, орнаментальність, художня принциповість. Одними з найвідоміших сережок, що мали складну конструкцію, були сережки «переяславські». Вони наслідували форму прикрас XVII століття, які склалися з чотирьох ярусів. У кінці XVIII століття такі сережки мали вже три яруси, та з тильної сторони масивну дужку для вдягання. Верхній ярус складався з восьмипелюсткової квітки. Зверху та знизу обрамлювався металевими листочками різної форми. У верхній частині вони мали трійчасту форму із загостреними кінчиками, у нижній частині – парну випуклу перистолопатову форму. Осереддя самої квітки прикрашувалось камінцями. В

основному – це були червоні камінці у центрі, з бірюзовими по колу. Середній ярус нагадував формою бант до дукача, що теж був прикрашений по центру червоним камінцем та з обох сторін від нього двома бірюзовими. Нижній ярус складався з підвісок, що мали від семи до десяти невеличких коралових намистин та нагадували гроно калини. Намистинки скріплювались навиліт штирками, з одного краю загнутими, щоб не злетіла намистина. Інколи замість коралів використовували багатогранний червоний камінець. В багатьох селах носили «перяславські» сережки, що мали інтерпретований вигляд, тобто склалися з меншої кількості елементів. У таких сережках нижня частина складалась із парних випуклих листочків, прикрашених зверху бірюзовим камінцем. Власне до цих листочків підвішувались коралові намистини у вигляді грона. У деяких сережках, замість коралових намистин, підвішували червоний багатогранний камінчик, між яким знаходились дві кришечки. Такі сережки, у деяких селах на Переяславщині, мали назву «бантові». У більш спрощених варіантах вони склалися лише із розетки у вигляді восьмипелюсткової квітки з червоним скляним осереддям у кастику (оправа каменя), обрамленим двохпелюстковими листочками. Таких «перяславських» сережок та їх спрощених унаслідувань у колекції 8 одиниць збереження. Своєрідні художні риси мають сережки з підвісками, корені яких сягають давніх часів. Подібні вироби, що нагадують стародавні підвіски-лунниці, відомі серед прикрас давньоруських майстрів. Вони були менш розповсюджені на Переяславщині та мали складну конструктивну будову. До масивного кільця-вухка підвішувався щиток або вензель (як його ще називали), що мав форму одного або двох птахів, повернутих один до одного спинами – (2 одиниці збереження). Не менш популярними були й «дугі» («ковбаски», «дуги» «бублики» – місцева назва) сережки – (2 одиниці збереження) [1, с. 101].

Сережок з Полтавщини у колекції – 12 одиниць збереження. Майже всі вони виконані із срібла та мають форму увігнутої восьмипелюсткової розетки з камінчиком по центру. Оздоблені різьбленням у вигляді рисочок, кривульок. Таких сережок – «калачиків» (місцева назва) – 11 одиниць збереження. Один екземпляр з колекції (непарний), виготовлена у формі кульки з прикріпленням до неї продовгуватим листочком. Домінуючими мотивами у виробках золотарів Середнього Придніпров'я виступав рослинний орнамент, як у самому виробі, так і в його орнаментальності: зубчастий та хвилястий силует, рослинне

ритування. Колекція сережок із Черкащини представлена її лівобережною територією, тобто колишнім Золотоніським повітом Полтавської губернії. Отже, закономірно, що деякі види сережок набули значного розповсюдження як на території нинішньої Полтавщини, так і Черкащини. Серезок «калачиків» у колекції знаходиться 4 одиниці збереження. Серед різновиду цього виду найбільш розповсюдженими були серезки у формі восьмипелюсткової увігнутої квітки з червоним камінцем. Трохи іншу форму мають «калачики» із опуклими шестипелюстковими квіточками. Масивністю відзначаються серезки «книшики» у вигляді великої квітки з опуклими у два ряди пелюстками. Своєю формою вони нагадували книші – святкові паляниці. Велику популярність серед українського жіноцтва мали серезки «місяці» або «півмісяці». Їх форма нагадувала круто загнутий місяць, підвішений за різьки. На різьках серпиків сережок прикріплені металеві кульки. Такі серезки виготовляла більшість лівобережних золотарів, оздоблюючи їх ритуванням у вигляді рослинного орнаменту. Форма цього типу виробів мала давнє походження пов'язаного з культом місячного сяйва. В багатьох селах їх називали «плоскати» – (4 одиниці збереження). Творча вигадливість сільських золотарів проявилась у виготовленні сережок із монет. У колекції зберігається дві пари сережок виготовлених із монет 10 копійок 1910 року та монети «25 реннія» 1917 року. Власне останні мали підвіски «крильця з кульками». Саме на Лівобережній Черкащині до таких сережок могли підвішувати такі підвіски, як «метелики», «крильця», «кульки». Називались такі серезки «бовтики». У «метеликів» крильця були підняті вгору, а у «крилець» навпаки – вниз. Підвіски «крильця» зустрічались значно рідше, ніж підвіски «метелики». Це пояснювалось тим, що мода на «крильця» існувала в більш ранній період, яка поступово була витіснена підвісками «метеликами». Зналися на виготовленні «крилець» тільки декілька золотарів [2, с. 109].

Роботи українських золотарів відзначались чіткістю конструктивної будови, продуманістю у декоративних засобах, динамікою, пластичністю, ажурністю, різноманітністю та оригінальністю. В них чітко простежувалась співмірність і доцільність всіх складових частин, підкреслювалась привабливість та багатобарвність виробів, їх орнаментальність, творча імпровізація майстрів. Крім того, українські золотарі внесли свій безмежний вклад в скарбницю світової матеріальної культури.

Список використаних джерел:

1. Дунайна І. Жіночі прикраси Переяславщини / І.Г.Дунайна // Ніжинська старовина: Збірник регіональної історії та пам'яткознавства / Гол. ред. С.Ю. Зозуля. – Ніжин; К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2016. – Вип. 22(25). – С. 101-107.
2. Дунайна І. Творчий спадок сільських золотарів у колекції українських народних жіночих прикрас з Черкащини / І.Г.Дунайна // Ніжинська старовина: Збірник регіональної історії та пам'яткознавства / Гол. ред. С.Ю.Зозуля. – Ніжин; К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2018. – Випуск 25(28). – С. 109-115.

Шмаюн О.Ю.

аспірант,

Науковий керівник: Бровко М.М.

доктор філософських наук, професор,

Київський національний університет культури і мистецтв

ПРИНЦИПИ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНІСНИХ КОМПОНЕНТІВ НА СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦЕНТРІВ

Культурно-дозвіллева діяльність, одна з важливих складових функціонування соціуму, що має велику силу смислового і емоційного впливу на особистість. Велика розмаїтість її форм, засобів і методів дозволяє довести до людей ідеї духовного багатства суспільства. Зміст культурно-дозвіллевої діяльності обумовлено потребами суспільства в удосконаленні суспільних відносин, необхідного розвитку різнобічних здібностей людей продуктивним проведенням їх дозвілля.

Культурно-дозвіллева діяльність тісно пов'язана з різними повсякденними видами діяльності. Якщо порівнювати минулі роки та сучасні то можна знайти відмінності, які виникають між організацією дозвілля в установах культури, таких як: театр, картинна галерея.

Дозвіллева діяльність має далекі історичні витоки, які походять ще з періоду кам'яного віку. В той час, навіть святкували повернення мисливців додому.

Календарні звичаї та обряди, які пов'язані із трудовою діяльністю народу, відображали історичне, соціальне, культурне життя. Завдяки календарним святкам, ми дізнаємось про етнічну специфіку.

Для середньовічної доби характерним проведенням культурного відпочинку було проведення часу в Церкві. Вона надавала міським та сільським жителям того часу, доторкнутись, побачити зразки живопису (настінні малюнки, мозаїки), музики, співу.

90-ті часи для України характеризуються переходом до ринкових відносин, відбулись зміни політичного напрямку, що вплинуло на розвиток культурно-дозвіллевої діяльності країни. Завдяки новому законодавству заклади культурного типу отримали самостійність в проведенні дозвілля, тобто, відбулось зняття ідеологічних заборон, усунення обмежень у виборі напрямку роботи та у створенні штату робітників.

У вищих навчальних закладах, відбулись зміни у системі навчання, підготовка організаторів дозвілля відбувалась з урахуванням особливостей економічного і соціального розвитку суспільства. В цей час змінюються джерела фінансування закладів культури. Тепер вони можуть фінансуватись не лише державою, але й отримувати доходи за рахунок поширення асортименту платних послуг, пожертвувань від приватних осіб, підприємств і організацій.

Почали відкриватись культурно-дозвіллеві заклади, які за основну мету мали, самоокупність, це багатопрофільні творчі студії, клуби, мистецькі галереї. Також, створювались приватні установи, які спрямовані на отримування прибутку: нічні клуби, бари, ресторани з шоу-програмами.

Важливими в наш час чинниками становлення змістовної дозвіллевої діяльності сучасних громадян в соціокультурному просторі міста стають:

- формування розвиваючого соціокультурного простору районів міста для творчої самореалізації жителів в організації дозвільної діяльності (облаштуваність території, оснащеність соціальної та транспортної інфраструктур, наявність рекреаційних зон, зелених насаджень, екологічна обстановка і ін.);
- диференціація змісту дозвільної діяльності городян в районах проживання відповідно до їх статево інтересами та уподобаннями;
- формування суб'єктної позиції городянина в організації особистого і сімейного дозвіллевого проведення часу;
- розробка дозвіллевих маршрутів для жителів окремих районів.

Отже, виділені фактори становлення дозвіллевої діяльності суспільства в соціокультурному просторі сучасного міста дозволять визначити перспективи розвитку дозвіллевих центрів. Дані фактори свідчать про необхідність подальшого аналізу особливостей організації дозвільної діяльності, подальшої розробки плану розвитку соціокультурного простору міст з урахуванням потреб громадян.

Доступність як можливість взяти участь в певному виді дозвільної діяльності включає чотири складові: фізичну, фінансову, соціокультурну та інформаційну. При цьому саме фінансова і соціокультурна доступність є пріоритетними для сучасної людини [2].

Для розроблення проекту побудови культурно-дозвіллевого центру для початку потрібно проаналізувати ряд питань, які виникають. В свою чергу, це:

- Максимальне наближення до центру населеного пункту, оскільки саме ця характерна риса надасть активнішого відвідування серед населення.
- Наявність зручної транспортної розв'язки.
- Придбання земельної ділянки.
- Збір об'єктивних даних про матеріальний, соціальний, демографічний, культурний стан району.
- Вивчення рівня зацікавленості майбутніх клієнтів у роботі закладу.
- Визначення складу потенційної аудиторії закладу з притаманними їй диференційованими інтересами.
- Вивчення попиту населення на дозвіллеві послуги [3].

Одне із головних питань при створенні культурно – дозвіллевого центру є вирішення питання з приводу кадрової проблеми. Для цього потрібно виділити чи умовно поділити керівництвом установи всіх задіяних осіб, які мають відношення до діяльності створюваного закладу на групи, а саме: працівники, члени, волонтери. Головними критеріями для відбору працівників на підприємство має бути: наявність відповідного рівня спеціалізованих знань; певних навичок та досвід у галузі культури; вміння знаходити спільну мову з усіма верствами населення; бажання для саморозвитку та самовдосконалення; знання цілі закладу та напрямів щодо її досягнення.

Таким чином, можна сказати, що культура і важлива її складова частина – соціально-культурна діяльність переживають в наші дні істотні труднощі. У діяльності установ культури є не тільки мінуси в

роботі, що змушують відмовитися від звичної раніше практики господарювання і здійснення звичних соціально-культурних заходів, а й проблеми, що чекають свого невідкладного вирішення. Оптимізація діяльності соціально-культурних установ лежить на перетині кількох напрямків: критичного аналізу досвіду попередників і необхідність взяти з даного досвіду всього, що можна використати в сучасних умовах і сприяти вирішенню наявних на сьогоднішній день завдань. Творче використання наявного зарубіжного досвіду організації культурно-дозвіллевих заходів для населення, власні пошуки кожного соціально-культурного закладу, кожного творчого колективу.

Список використаних джерел:

1. Білецька І. (2010). Діяльність культурно-дозвіллевих центрів з організації дозвілля молоді. *Вісник Черкаського університету*, 183, 29–33.
2. Єсіна Н. О., Стрельніков О. О. (2017). Поняття та сутність дозвіллевої діяльності як фактору всебічного розвитку особистості волонтера. *Сучасне суспільство*, 2(14), 63–70.
3. Петрова І.В. (2005). Дозвілля в зарубіжних країнах. К.: Кондор, 408.

МЕДИЧНІ НАУКИ

Лахтадир Т.В.

кандидат медичних наук, доцент,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФУЗІЙНИХ РОЗЧИНІВ ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІЙ ОПІКОВІЙ ТРАВМИ ШКІРИ ЩУРІВ ТА СТРУКТУРНІ ЗМІНИ ЇХ КІРКОВОЇ РЕЧОВИНИ НИРОК

Дослідження щодо встановлення структурних особливостей пошкодження та компенсаторно-приспосувальних змін у кірковій речовині нирок щурів в пізні терміни після експериментального опіку шкіри за умов застосування внутрішньовенної інфузії ізотонічного розчину натрію хлориду та комплексних гіперосмолярних розчинів (Лактопротеїну з сорбітолом і НАЕС-LX-5%) було здійснено на 105 білих щурах-самцях масою 155-160 г.

Опікову травму шкіри моделювали шляхом притискання на протязі десяти секунд до попередньо поголених бічних поверхонь тулуба щурів 4 нагрітих мідних пластинок (по дві з кожного боку; площа кожної – 13,86 см²). Пластинки нагрівали шляхом їхнього занурення на 6 хвилин у воду з постійною температурою 100°С. Загальна площа опікової травми дорівнювала 21-23% поверхні тіла піддослідних щурів, що є достатнім для утворення опіку II-III ступеня, який супроводжується шоковим станом середнього ступеня важкості.

Піддослідні тварини були розділені на 7 груп (по п'ятнадцять тварин у кожній групі): I – інтактні тварини; II, III, IV – щури без термічної травми, яким проводилась окрема внутрішньовенна інфузія ізотонічного розчину натрію хлориду, НАЕС-LX-5% та Лактопротеїну з сорбітолом одноразово і щоденно упродовж перших 7 діб, відповідно у дозі 10 мл/кг; V, VI, VII – тварини з опіком, яким за аналогічною схемою та у такому ж дозовому режимі проводили роздільне введення досліджуваних розчинів.

Утримання щурів, постановку експерименту, виведення піддослідних тварин з експерименту та решту пов'язаних з цим процедур здійснювали у відповідності до існуючих біоетичних вимог.

Методами світлової та електронної мікроскопії, а також морфометрії з наступною статистичною обробкою одержаних показників уперше встановлені особливості пошкодження та компенсаторно-приспосувальних змін у кірковій речовині нирок щурів у пізні терміни після експериментального опіку шкіри II-III ступеня, за умов застосування внутрішньовенної інфузії ізотонічного розчину натрію хлориду та комплексних гіперосмолярних розчинів (Лактопротеїну з сорбітолом та HAES-LX-5%) [3, с. 167]. За умов інфузії ізотонічного розчину натрію хлориду відбуваються, головним чином, некротичні зміни клітини, які супроводжуються розвитком інтерстиціального набряку, появою крововиливів та лімфоцитарних інфільтратів. За умов інфузії Лактопротеїну з сорбітолом та HAES-LX-5% поширення деструктивних змін в кірковій речовині нирок опечених щурів є загальмованим та змістовно зміненим як у часовому, так і у просторовому вимірах [4, с. 166]. Доведено, що інфузія застосованих гіперосмолярних розчинів забезпечує гальмування некрозу клітин, пригнічує таким чином запальну реакцію і сприяє обмеженому, локальному характеру некротичних та апоптозних змін. З'ясовано, що у щурів без опіку шкіри відбувається мітоптоз поодиноких мітохондрій епітеліоцитів нефронів [5, с. 39]. Такий мітоптоз можна визначити, як базовий (нестимульований) механізм внутрішньоклітинного контролю якості структур шляхом видалення старих і дефектних мітохондрій. Уперше описаним емасований мітоптоз в епітеліоцитах трубочок нефронів у опечених щурів, який є формою відповіді на дію чинників опікової хвороби на клітини; такий мітоптоз може бути визначений як індукований. Проявами його морфологічної відмінності є: 1) наявність великої кількості структурно спотворених конденсованих мітохондрій; 2) накопичення автофагосом; 3) асоціація вакуолей з прозорим вмістом із значною кількістю гетероморфних автофаголізосом з вмістом різного ступеня структурної деградації [2, с. 118]. Уперше встановлено, що стабільність розмірів і розподілу мітохондрій в цитоплазмі епітеліоцитів трубочок нефронів опечених щурів є порушеною. Мітохондрії підлягають мітоптозу; відбувається утворення нових мітохондрій шляхом брункування та відокремлення; мітохондрії зливаються одна з одною, формуючи окремі та об'єднані у мережу велетенські розгалужені

«мітохондріальні комплекси». Цей процес має дуалістичне значення: з одного боку – це вияв компенсаторно-приспосувальної реакції, що сприяє підвищенню опірності мітохондрій; з іншого боку – це призводить до деформації та повного зникнення основно-бічної складчастої облямівки, що має суттєво впливати на стан реабсорбції.

Виявлені дві форми мітоптозу в епітеліоцитах трубочок нефронів опечених щурів, що пов'язані з: 1) пошкодженням зовнішньої мітохондріальної пластинки; 2) збереженням зовнішньої мітохондріальної перетинки та залученням автофагійних (мітофагійних) механізмів. У першому випадку мітохондрія спочатку конденсується, після чого відбувається набухання її матриксу і фрагментація гребенів за рахунок руйнації з'єднань гребенів. Нарешті, зовнішня мітохондріальна перетинка розривається і залишки гребенів (у вигляді пухирців) виходять у цитоплазму. У другому випадку мітохондрія конденсується, відбувається пухирчаста фрагментація гребенів, але розриву зовнішньої мітохондріальної перетинки не відбувається і мітохондрія поглинається автофагосою (або перетворюється на автофагосому). Далі відбувається злиття автофагосом з лізосомами і утворення автофаголізосом, які, за умов ефективного перетравлення вмісту, трансформуються у вакуолі. Останні випорожнюються шляхом екзоцитозу і забезпечують вивільнення клітини від деградованого матеріалу.

Проведене дослідження дозволило розкрити одну із ланок патогенезу ускладнень опікової травми шкіри, з'ясувати особливості морфологічних змін кіркової речовини нирок та виявити позитивний вплив проведення своєчасної внутрішньовенної інфузії комбінованих гіперосмолярних розчинів на структуру одного з головних органів щодо виведення з організму токсинів, яким є нирка. Доведено, що (на відміну від ізотонічного розчину натрію хлориду) Лактопротейн з сорбітолом і НАЕС-LX-5% [1, с. 14] чинять специфічний цитопротекторний вплив на структуру кіркової речовини нирки опечених щурів, виявляючи таким чином нефропротекторні властивості. Специфічна, притаманна тільки лактопротейну з сорбітолом дія полягає у маніфестації вперше встановленого ультраструктурного ефекту посилення структуралізації мітохондрій епітеліоцитів за рахунок підвищення товщини і електронної щільності усіх складових мітохондріальної оболонки. Укріплення мітохондріальної оболонки у частини мітохондрій є регулятором і запобіжником масованого мітоптозу. Максимально цей ефект

проявляється в більшості мітохондрій через 14 днів після опіку і поступово зникає, охоплюючи все меншу частину мітохондрій, через 21 добу та через 30 діб після опіку (у міру покращення показників структурних змін в кірковій речовині нирок і загального клінічного стану опечених). Таким чином, він є структурним виразом і маркером «напруженої ситуації» в клітині, а також свідомством «покращення цієї ситуації» (у цьому випадку Лактопротеїн з сорбітолом виявляє свої вперше з'ясовані властивості мітохондріального протектора).

Список використаних джерел:

1. Коваленко О.М. Питання інфузійної терапії опікового шоку / О.М. Коваленко // Хірургія України. – 2014. – № 2. – С. 13-19.
2. Морфологическая характеристика гистогематических барьеров в органах нейроиммуноэндокринной системы при инфузионной терапии ожоговой болезни комбинированными гипертоническими растворами / И.В. Дзевульская, И.В. Гунас, Э.В. Черкасов [та інш.] // Хирургия. Восточная Европа. – 2014. – № 2(10). – С. 113-124.
3. Семененко О.Н. Оценка энергетического метаболизма и состояния окислительно-антиокислительного равновесия в тканях почек в условиях тяжелой термической травмы у крыс на фоне терапии новым коллоидно-гипертоническим раствором HAES-LX-5% / О.Н. Семененко // Врач-аспирант. – 2015. – № 2(69). – С. 164-170.
4. Структурные особенности адаптации и компенсации нарушенных функций внутренних органов при инфузионной терапии ожоговой болезни / В.Г. Черкасов, А.И. Ковальчук, И.В. Дзевульская [та інш.] // Світ медицини та біології. – 2014. – № 4(46). – С. 165-170.
5. Ультраструктурные трансформации межклеточного вещества во внутренних органах при лечении ожоговой болезни путем инфузии комбинированных гипертонических растворов / В.Г. Черкасов, И.В. Гунас, А.И. Ковальчук [та інш.] // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – 2015. – Т. 14, № 1(51). – С. 37-44.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Богаченко М.М.

аспірант,

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

ПОЛІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ У РЕГУЛЮВАННІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема впливу держави на ринкову економіку була висвітлена у працях А. Сміта, Д. Рікардо, А. Пігу, К. Менгера, Ф. Візера, Ж.Б. Сейя, Ф. Ліста, К. Маркса, Д. Кейнса, Д. Стетченка, А. Гальчинського, Ю. Петруні, М. Данилишина та інших.

Поняття «політичний механізм» є порівняно новим у вітчизняному суспільствознавстві, відповідно немає чіткого визначення дефініції [1]. Насамперед, це пов'язано з тим, що набір і характер механізмів, які практично використовуються в державному управлінні, обумовлюються політичним режимом держави, в якому втілюються засоби та методи здійснення політичної влади, визначаються необхідні та можливі управлінські дії [2].

Політичні механізми можна визначити так:

– засоби реалізації державної політики, конкретних завдань державного управління, сукупність певних управлінських процедур, прийомів, об'єднаних на основі дотримання принципів, серед яких визначальними, такими, що формують їх характер, є відповідальність, легітимність, законність, гласність, відкритість, науковість ін. [3];

– сукупність видів діяльності суб'єктів, гарантованих законом і включених у динаміку практично-політичних відносин, які охоплюють усі стадії розвитку та функціонування політичної системи;

– практика реалізації управлінських процедур: розробка, прийняття та реалізація рішень; регулювання політичних криз і конфліктів; аналіз та оцінка результатів і наслідків прийнятих рішень [4].

Ринкова економіка являє собою ефективно обумовлений і історично – закономірний етап еволюції ринкових відносин, що характеризуються конкуренцією цивілізованих форм власності та господарювання,

високою ефективністю економіки і відповідною соціальною захищеністю людей [5, с. 196-201].

Як зазначив В. Міненко у своїй праці «Взаємодія механізмів державного регулювання і саморегулювання ринку праці в умовах інтеграції України у світову економіку», актуальність проблеми відповідності відносин між ринками економічної системи, а також первинність останньої відносно її окремих підсистем (ринків капіталів, землі, праці тощо) через закон цілісності зумовлюють дослідження механізмів регулювання і механізмів саморегулювання ринку праці як складових механізмів регулювання економічної системи в цілому [6, с. 106-107].

Таке узгодження, за думкою В. Міненка, полягає в оптимальному розмежуванні сфер діяльності держави і ринку, а саме:

- держава визначає, в основному, умови і принципи формування господарських відносин у межах обраної економічної моделі розвитку, шляхи розв'язання основних суперечностей ринку і пропонує ті суспільні блага, які в принципі не може пропонувати ринок;

- ринок в основному регулює попит, пропозицію, вартість робочої сили: обсяги і напрямки руху матеріальних, фінансових і людських ресурсів [6].

Згідно з концепціями англійської наукової школи (друга половина XVIII – початок XIX ст.), представниками якої були видатні економісти А.Сміт і Д. Рікардо, основним регулятором економічних процесів вважався ринковий механізм, який ефективно розподіляє ресурси, автоматично встановлює економічну рівновагу між попитом та пропозицією і заперечує необхідність втручання в ці процеси держави [7, с. 68].

Неокласична теорія (А. Пігу, К. Менгер, Ф. Візер та ін.) у своїй основі оперує дослідженнями діяльності і поведінки окремих суб'єктів ринку стосовно забезпечення часткової ринкової рівноваги [8].

Згідно з теорією національно-орієнтованої економіки Ф. Ліста, економічна система надає переваги регулюванню розвитку національної економіки, що суттєво впливає на ринок праці, зайнятість населення [9, с. 128]. Крім того, держава як основний інститут забезпечення економічного добробуту нації має інвестувати в науку, освіту та транспортну систему відповідні кошти.

Згідно з теорією Ф. Ліста, найсуттєвішими функціями ринку були:

- **функція регулювання.** Ринок регулює всі економічні процеси – виробництво, обмін, розподіл і споживання;

– **функція санації.** Ринок через конкуренцію очищає економічне середовище від неконкурентоспроможних господарств і підтримує найефективніші;

– **функція інтеграції.** Ринок об'єднує суб'єктів економічної системи в одне ціле, сприяючи формуванню єдиного господарського простору як в межах окремої держави, так і в межах світової економіки [9, с. 129].

Представники кейнсіанської теорії економічного розвитку, обґрунтовують необхідність і практичну доцільність державного регулювання економіки на засадах приватної власності, конкуренції. Її фундатор (Дж. Кейнс) вважав, що без ефективного державного втручання, нормальний економічний розвиток є неможливим і він неминуче буде супроводжуватися економічними спадами, економічним хаосом.

Специфіка функцій регулювання залежить від обраної моделі державного регулювання економіки, яка використовується в цій чи іншій країні [10].

Згідно з класифікацією моделей державного регулювання економіки, розробленою А.Ю. Жуковською, різні держави тяжіють різних моделей державного регулювання економіки, серед яких виділено наступні:

→ **західна (американська) модель.** Держава втручається в роботу ринкового механізму тоді, коли виявляються його невдачі;

→ **японська модель.** Держава компенсує визначені недоліки ринку навіть у разі нормального функціонування ринкового механізму;

→ **ліберальна модель.** Держава не втручається у роботу ринку: державне регулювання зосереджено тільки на найбільш незабезпечених випадках «фіаско» ринку, частка ВВП, що перерозподіляється через бюджет, не перевищує 20%;

→ **латиноамериканська модель.** Держава забезпечує імпортозамінне зростання і зовнішньоторговельний протекціонізм: держава відіграє істотну роль в інвестиційному процесі.

→ **скандинавська модель.** Поєднання урядових програм, спрямованих на рівномірний розподіл прибутку, підтримку непрацевдатності, високий ступінь соціального захисту і забезпечення населення;

→ **моделі державного регулювання економіки східно-європейських країн у період переходу до ринку.** Реформування

бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики у напрямі більшого використання важелів непрямого та опосередкованого впливів держави на економіку [11, с. 360-365].

Таким чином, політичний вплив через функції держави відіграють важливу роль у підтримці ринкової економіки. За державою закріплюються політичні та соціальні функції та функція стабільності. А зазначені моделі впливу на економіку мають як спільні, так і відмінні риси. Спільними є наявність різних форм власності та конкуренція (зацікавленість держави). Відмінними рисами проявляються у ролі уряду в економіці, ефективності розв'язання соціальних проблем та організації фінансових ринків.

Список використаних джерел:

1. Міненко В. Взаємодія механізмів державного регулювання і саморегулювання ринку праці в умовах інтеграції України у світову економіку [Електронний ресурс] / Володимир Міненко // Вісник НАДУ. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadu_2013_1_14.pdf
2. Приходченко Л. Л. Політичний та інституційний механізми державного управління: узгодження інтересів [Електронний ресурс] / Л. Л. Приходченко // Вісник НАДУ. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/User/Downloads/Trpu_2010_4_4.pdf
3. Корнев М. О. О политических механизмах регулирования общественной жизни / М.О. Корнев. – Режим доступу: <http://www.tstu.ru/education/elib/pdf/st/2005/kornevs.pdf>
4. Шабров О. Политическое управление. Проблемы стабильности и развития / О. Шабров. – М. : ИНТЕЛЛЕКТ, 1997. – 200 с.
5. Базилевич В. Політекономія / В. Базилевич. – Київ: Знання, 2014. – 710 с. – (9-те, доповнене). – ISBN 978-966-346-878-5
6. Міненко В. Л. Держава як суб'єкт регіонального ринку праці та зайнятості населення / В. Л. Міненко ; за ред. д.е.н. проф. О. Ю. Амосова. – Х. : УАДУ (ХФ), 2001. – 41 с.
7. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с. – (Серия: Антология экономической мысли).
8. Визер Ф. Теория общественного хозяйства / Ф. Визер // Австрийская школа в политической экономии. – М. : [б. и.], 1992. – 256 с.
9. Лист Ф. Национальная система политической экономии / Ф. Лист. – М. : Европа, 2005. – 234 с.

10. Третяк Г. С. Державне регулювання економіки та економічна політика [Електронний ресурс] / Третяк Г. С, Бліщук К. М. // ЛРІДУ НАДУ. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Biblioteka_Magistra/c3fba63b-7f37-45b7-82d5-b8046b1fd945.pdf

11. Мельник А. Ф. Макроекономіка та Макроекономічна політика / А. Ф. Мельник. – Київ: Знання, 2008. – 699 с. – (Вища освіта ХХІ століття). – ISBN 978-966-346-392-6

Кокорєв О.В.

кандидат філософських наук, викладач,

Коледж зв'язку та інформатизації

Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЛІБЕРАЛЬНІЙ ДЕМОКРАТІЇ В ЛАТВІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Попри те, що Латвія є повноправним членом ЄС, ліберальна демократія у цій країні не є стійкою, а її цінності є контрверсійними для багатьох громадян. За оцінками шведської дослідницької інституції V-Dem Institute, Латвія належить до ліберальних, а не електоральних демократій, однак для країни характерне наростання дефектів демократії. Британська аналітична компанія Economist Intelligence Unit, яка визначає рейтинг демократичності держав, не віднесла Латвію (як і інші країни Балтії) до країн зі стабільною демократією з огляду на недоліки у площині політичної культури, політичної участі. За результатами 2019 року Латвія посіла 38-е місце у світі [7].

Від початку фундаментальних перетворень у 1990-х роках Латвія систематично оцінює стан демократії в країні. Після набуття країною членства у ЄС моніторингові дослідження якості демократії найперше проводить Інститут соціальних і політичних досліджень Латвійського університету. Двома найбільшими дослідженнями були «Наскільки демократичною є Латвія? Моніторинг демократії 2005–2007 рр.» [4] та продовження першого проекту – «Наскільки демократичною є Латвія? Демократичний аудит 2005–2014 рр.» [5].

Безумовно, виконання Латвією Копенгагенських критеріїв як країни-кандидата на вступ до ЄС та членство від 2004 року в цій організації

значно зменшило вплив негативних зовнішніх чинників на внутрішньополітичні процеси Латвії, сприяло демократизації латвійського суспільства. Тобто, євроінтеграція слугувала дієвим інструментом ліберальної демократизації. Очікувано, європейський вектор розвитку мав стримати популістські, праворадикальні та інші деструктивні процеси в Латвії. Однак після приєднання до ЄС ліберально-демократичні трансформації сповільнилися, увиразнилися симптоми демократичної «втоми». Втім, це не виняткова особливість Латвії: для більшості європейських «молодих» демократій перспектива вступу до ЄС виступала рушійною силою демократизації, але після набуття статусу держави-учасниці ЄС мотивація закріплювати демократичні перетворення знизилась.

Проблеми стійкості ліберальної демократії в Латвії очевидні з огляду на результати останніх парламентських виборів (06.10.2018 р.), які засвідчили ріст недовіри до традиційних партій і політиків. До латвійського Сейму пройшли нещодавно утворені (у 2016–2017 роках) політичні партії, які побудували виборчу кампанію на класичних для новітніх популістів темах антикорупції, потреби оновлення політичного класу та ін. Це відбиває загальноєвропейську тенденцію останніх років щодо росту популярності правопопулістських партій в умовах економічного спаду та міграційної кризи.

У Латвії на останніх парламентських виборах значну електоральну підтримку отримали саме антисистемні популістські політичні сили, які вперше заявили про себе як суб'єкти пасивного виборчого права:

1) партія «Кому належить держава?» (Kam pieder valsts, KPV LV) набрала 14,25% голосів. Партія маніпулює питанням, до яких чутливі латвійці: дешеві ліки, створення сприятливих умов для збільшення кількості населення до 2,5 млн осіб (нині – бл. 1,9 млн осіб), збільшення фінансування медицини тощо;

2) партія «Нова консервативна партія» (Jaunā konservatīvā partija, ЖКР) консервативного, націоналістичного спрямування. В ході своєї першої виборчої кампанії ця політична сила зуміла набрати 13,58% голосів латвійських виборців. Програма цієї політичної сили засвідчує підтримку електоральної, однак не ліберальної демократії. Наприклад, нові консерватори підтримують запровадження єдиної шкільної системи державною мовою (тобто, і для шкіл національних меншин), розглядають шлюб виключно як союз чоловіка та жінки, уважають

неприйнятним впровадження інституту цивільного партнерства (за прикладом Естонії), зокрема й для одностатевих пар і под.;

3) *альянс «Розвиток/За!» (Attīstībai/Par!).* Ця політична сила в ході першої ж виборчої кампанії набрала понад 12% голосів виборців. Альянс підтримує прийняття закону про спільне проживання, є активним прихильником об'єднаної Європи та інших ліберально-демократичних меседжів. Водночас політична програма альянсу¹ містить чисельні популістські гасла, як-от потроєння фінансування науки, подвоєння упродовж десяти років пенсій, підвищення мінімальної заробітної плати до 500 євро на місяць і т. д. Альянс виступає за автоматичне надання громадянства Латвії усім неповнолітнім дітям негромадян.

Найбільшу загрозу для подальшої поступальної демократизації Латвії становлять проблеми в площині політико-правових цінностей, політичної культури в цілому. Основними з них вважаємо наступні:

- відчуття політичного безсилля в більшості латвійців, їх низька довіра до політиків, що призводить до контрпродуктивного відчуження від політики, а відтак знижує перспективу зміцнення демократичної політичної культури;

- падіння виборчої активності, що ставить питання легітимності влади, рівень довіри до виборних органів. Наприклад, у 2010 році на виборах Сейму проголосували 63,1% виборців, 2011 – 59,5%, 2014 – 58,9%, 2018 – 54,6%;

- помітне наростання відчуження суспільства від владної еліти. Не в останню чергу причиною цього є наростання соціальної нерівності, відсутність стратегічного підходу латвійської влади до соціальних питань;

- 10,7% населення Латвії (220,5 тис. осіб) досі мають статус негромадян. Однак, позитивом є розв'язання питання автоматичного надання громадянства Латвії дітям, народженим від батьків-негромадян (з 01.01.2020 р.).

Рівень довіри латвійців до влади та інших значущих інститутів демократії залишається невисоким. За результатами опитування Євробарометра, проведеного наприкінці 2019 року [6]:

- в Латвії дуже низький рівень довіри уряду та парламенту. Уряду довіряють лише 28% латвійців (для порівняння: у Литві – 32%, в Естонії – 43%). Ще нижчим є рівень довіри законодавчому органу: лише 19%

¹ Див.: <https://attistibaipar.lv/programma>

опитаних у Латвії довіряють йому (для порівняння: у Литві – 13%, в Естонії – 40%);

- національній системі правосуддя в Латвії довіряють лише 37% опитаних латвійців;

- лише 6% опитаних латвійців довіряє політичним партіям. Якщо у Литві результати є дуже схожі з латвійськими, то в Естонії – незначні, але відмінності в кращу сторону (13% довіряють);

- рейтинг довіри національним друкованим медіа Латвії становить 48%. У випадку з телебаченням, яке традиційно має потужний вплив на громадян, рівень довіри вищий – 63%. Інтернет-медіа мають низьку довіру латвійців – 34%. Лише 22% литовців довіряють інформації у соціальних мережах.

Рейтинг Латвії в Індексі свободи преси (Press Freedom Index) за час його визначення (від 2013 року) незмінно зростає: у 2020 році країна зайняла 22-е місце у світі (для порівняння: Естонія – 14-е, Литва – 28-е місце). Однак, на нашу думку, серйозною перешкодою стійкості демократії в Латвії є недофінансування державних медіа. Ще у 2008 році латвійський уряд у відповідь на початок глобальної фінансової кризи скоротив на 25% фінансування державних мовників та відтоді не збільшив їх підтримку. Багато журналістів втратили робочі місця, а чимало програм були закриті. Це ставить питання про якість контенту, його своєчасність. Небезпечність ситуації полягає в тому, що Латвія є в групі країн, на яку спрямовані іноземні дезінформаційні кампанії [1, с. 34].

Ймовірно, закриття з 01.01.2020 р. найстарішого комерційного телеканалу Латвії *Latvijas Neatkarīgā Televīzija (LNT)* може послабити плюралізм у медіасередовищі Латвії та ускладнить подальше запобігання та протидію фальшивим новинам і дезінформації. Також журналісти Латвії стикаються з різноманітним тиском, найперше – у період виборчих кампаній. Однак позитивом є те, в більшості випадків суди ухвалюють рішення саме на користь представників мас-медіа.

Проблему для стійкості демократії в Латвії становить недостатньо міцний (крихкий) прошарок середнього класу в країні. Саме *середній клас виступає* соціальною базою демократичних перетворень у будь-якій країні. Хоча в опитуванні громадської думки [2] 44% населення Латвії визначили свою приналежність до середнього класу, аналіз за критеріями відповідності до цього прошарку засвідчує відповідність йому значно меншої частини латвійців.

Перспективу латвійської демократії, на наше переконання, сильно ускладнюють демографічні зміни, найперше – стрімке скорочення відсотка молоді в структурі населення. На початок 2019 року в Латвії проживало осіб, віком 18-24 років, вдвічі менше, ніж у 1991 році [3]. Країна займає одну з найгірших позицій в ЄС за чисельністю молоді. За оцінками Євростату, у 2040 році половина населення Латвії буде старше 50 років. З початку 2010 році чисельність населення Латвії вже зменшилася на 200 тисяч.

Вважаємо, що за роки членства Латвії в ЄС не лише не відбулося помітного поступу цієї країни в частині демократизації, а й намітилася стагнація, а у окремих питаннях – навіть очевидний регрес.

Список використаних джерел:

1. *Democracy Facing Global Challenges*. V-Dem Annual Democracy (2019). Gothenburg: University of Gothenburg.
2. Helmane, I., Dambe, A. (2020). *Vidusslānis Latvijā ir trausls*. URL: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/313558-vidusslanis-latvija-ir-trausls-2020>
3. *Jaunieši Latvijā* (2019). URL: file:///D:/Media/Downloads/_sites_default_files_publication_2019-10_Jauniesi%2520Latvija_%252819_00%2529_LV.pdf
4. Ramanes, I; Rozenvalds, J. (Eds.) (2009). *Cik demokrātiska ir Latvija. Demokrātijas monitorings, 2005–2007*. Stratēģiskās Analīzes Komisija.
5. Rozenvalds, J. (Ed.) (2014). *Cik demokrātiska ir Latvija? Demokrātijas audits, 2005–2014*. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts.
6. *Standard Eurobarometer 92* (2019). URL: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STAN DARD/yearFrom/1974/yearTo/2019/surveyKy/2255>
7. *The EIU Democracy Index 2019* (2020). URL: <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>

Поживанов С.М.

магістр,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Низька ефективність сучасної системи державного управління багато в чому пояснюється недосконалістю, а часом і відсутністю механізмів державного управління. Термін «механізми державного управління» є досить широко вживаним, проте у науковій літературі ще не сформувався єдиний підхід до розуміння суті поняття «механізму державного управління» та його складових елементів.

Зокрема О. Радченко розуміє під механізмом державного управління системну сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів в державі як продукт організованої людської діяльності, що має за мету реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізацію функцій держави та має в якості суб'єкта органи державного управління [4, с. 24]. На думку дослідника, механізму державного управління притаманні наступні характеристики:

- оскільки держава є соціальним інститутом, створеним людьми, відтак і всі механізми держави є продуктом організованої людської діяльності;

- механізми державного управління завжди мають чітко визначену мету й носять функціональний характер, механізми державного управління передбачають цілеспрямований одnobічний державний вплив на суспільно-політичні, економічні процеси з чітко визначеним вектором впливу;

- механізми державного управління обумовлюють жорсткі взаємозв'язки та правила взаємодії, усталеності керованого процесу;

- функціонування механізмів державного управління в ідеалі націлене на певний автоматизм, закріплені вміння й навички державних службовців щодо виконання у певних ситуаціях відповідних їм дій;

– побудова механізмів державного управління носить структурно-функціональний характер;

– механізми державного управління мають системний, регуляторний, ціннісний та проблемний виміри [4, с. 21-23].

В Енциклопедії державного управління механізм державного управління визначено як практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [1, с. 248].

У механізмі державного управління можна виділити вісім головних елементів: методи, стимули, важелі, інструменти, правове, нормативне та інформаційне забезпечення, політика. Механізми державного управління розмежовують можна розмежувати за наступними критеріями:

1) за функціональним призначенням: а) економічні; б) мотиваційні; в) організаційні; г) політичні; д) правові механізми;

2) за суб'єктом управління: механізми управління, які використовуються: а) органами законодавчої влади; б) Президентом; в) органами виконавчої влади; г) органами судової влади; д) органами місцевого самоврядування.

Узагальнюючи викладене вище, можна зробити висновок, що механізм державного управління – це штучно створена складна система, призначена для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління. Формування механізму державного управління повинно здійснюватися на науково обґрунтованих принципах, які пред'являються до системи подібного типу: принцип цілеспрямованості, принцип безперервності і надійності, принцип плановірності, принцип динамізму, принцип несуперечливості законам управління, принцип цілісності, принцип автономності, принцип моделювання, принцип ефективності управління.

Список використаних джерел:

1. Державне управління [Текст] підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. – Т. 1. – 564 с.

2. Кендюков О. К. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства [Текст] // Економіка України. – 1997. – № 2. – С. 33-41.

3. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління [Текст] Навч. посіб. / Нижник Н. Р., Машков О. М. / За заг. ред. Н. Р. Нижник. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с.

4. Радченко О. В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках / О. В. Радченко // Публічне управління : теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів держ. управління. – Х. : Вид-во АДНДУ, 2013. – № 3(15). – С. 19-25.

5. Зубчик О. А. *Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти): монографія.* Київ: ТОВ «Поліграф Плюс», 2019. 408 с.

6. Oleh Zubchuk & Denys Kireev, 2019. Development of Digital Economy as an Element of the Social Development Strategy in Ukraine. *International Journal of Economics and Financial Issues, Econjournals*, vol. 9(6), p. 151-155.

7. Zubchuk O. A. Administrative efficiency as subject of research of science of state administration and factor of improving competitiveness of countries. *Public management: collection.* № 1(11), January 2018. Kyiv: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018. P. 119-131.

Семенчук І.С.

аспірант,

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Взаємовідносини державних інституцій та громадянського суспільства протягом своєї історії мав розвиток від протистоянь, ворожості, суперництва до встановлення партнерських відносин з метою вироблення нових механізмів консенсусної взаємодії. Можливість реалізації потенціалу самоорганізаційних громадянських практик, наявність або відсутність базових засад для розвитку суспільного простору, рівень політичної участі вплинули на процес вироблення та реалізації стратегій розвитку громадянського суспільства різних країн.

Якщо в Західній Європі розрив між державою та громадянським суспільством було зупинено виробленням ефективних стратегій їхньої взаємодії, створенням дієвої бази правових документів, удосконаленням і

переносом акцентів на підвищення культурної складової, то для країн Східної та Центральної Європи процес побудови громадського сектору відрізнявся «навздогінним» характером створення політико-інституціональних умов, впливом культурного фактору, подоланням наслідків існування тоталітарних та авторитарних режимів [1, с. 242-246].

Громадянське суспільство будується на діяльності громадських, благодійних, творчих, інших установ та невідприємницьких організацій, що представляють інтереси різних груп населення і мають забезпечувати взаємозв'язок органів публічної влади і суспільства, брати участь в організації публічного діалогу з ключових питань розвитку держави та суспільства, вирішувати питання самоорганізації різних сегментів громадського життя на засадах делегування державою повноважень, а також широке коло соціально важливих для суспільства питань з метою реалізації прав та свобод людини і громадянина.

Як відомо, є три складові громадянського суспільства: влада, бізнес-сектор і громадський сектор (третій). В основу діяльності і розвитку інститутів громадянського суспільства покладена самоорганізація населення і захист його прав.

Важливе значення для розвитку громадянського суспільства і, відповідно, для розширення його участі у вирішенні суспільних проблем має забезпечення вільного доступу до інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Не випадково саме відкритість влади, доступність інформації щодо її діяльності та критерії обмеження доступу завжди були реальною мірою демократичності влади. Цей інформаційний аспект ролі держави у відносинах з інституціями громадянського суспільства потребує розроблення та запровадження нових юридичних підходів, вироблення сучасних ефективних гарантій інформованості населення на рівні вимог європейського законодавства. Орієнтиром мають бути європейські демократичні норми, закріплені, зокрема, у рекомендаціях ПАРЄ Раді Міністрів Ради Європи № (81)19, схвалених ще у 1987 р.

У цьому документі досить вичерпно визначено загальні принципи побудови ефективної моделі забезпечення доступу громадян до інформації:

– вся інформація, якою володіють органи державної влади та місцевого самоврядування, підлягає оприлюдненню, а обмеження мають сприйматися як виняток (так званий принцип максимального оприлюднення);

– кожен громадянин має право запитувати інформацію, якою володіють органи державної влади та місцевого самоврядування;

– органи державної влади та місцевого самоврядування мають бути зобов'язані публікувати суспільно важливу інформацію [2, с. 157-160].

Варто відзначити, що стабільність та прозорість громадського сектору, зростаюча залученість громадськості до розбудови стабільного громадянського суспільства підкріплюється рядом нормативно-правових документів Ради Європи, зокрема «Керівні засади розвитку та зміцнення неурядових організацій в Європі», «Рекомендації щодо правового статусу неурядових організацій в Європі», «Кодекс передової практики громадської участі в процесі прийняття рішень» та ін. [3].

Встановлено, що прийняття основоположного документу, пов'язаного з розвитком громадянського суспільства, відбувалось у різних умовах і мало вигляд угод між: 1) урядом та організаціями громадянського суспільства (Велика Британія, Хорватія); 2) парламентом та організаціями громадянського суспільства (Естонія); 3) органами виконавчої, законодавчої влади та інституцій громадянського суспільства (Латвія); 4) односторонніх стратегій, прийнятих урядом (Угорщина, Польща, Данія, Чехія).

Реалізація прийнятих документів щодо встановлення діалогу громадянського суспільства та держави на сучасному етапі забезпечується за допомогою різних технологій: політичні документи довгострокового характеру, які виконують функції планів реалізації (Хорватія, Естонія, Угорщина та Польща) або деталізовані річні плани відповідальних осіб/органів (Чехія, Латвія, Велика Британія); «кодекси» щодо процедур фінансування (Велика Британія, Хорватія, Естонія); урядові програми (Хорватія, Чехія, Данія, Угорщина, Естонія); програми зміцнення потенціалу та програми розвитку спільнот (Велика Британія); «оперативні програми», які фінансуються зі структурних фондів ЄС в якості складових національних планів розвитку країн-членів ЄС (Угорщина, Польща) [4, с. 63-72].

Аналіз схем фінансування організацій громадянського суспільства в європейських країнах показав високий рівень залучення громадськими організаціями коштів у країнах стабільної демократії. При чому це характерно як для країн з низьким показником частки державного фінансування (Великобританія), так і для тих країн, де фінансова участь держави є найвпливовішою (Німеччина, Данія).

Характеризуючи стан розвитку громадянського суспільства в Європі, необхідно звернути увагу на те, що процес зміцнення демократичності інституційного клімату зберігається майже у всіх державах-членах ЄС з Центральної і Південно-Східної Європи. Так, громадяни більше 15 країн, зокрема Швеції (95%), Данії (92%), Нідерландів (81%) вважають, що їхній голос має значення на національному рівні і можуть здійснювати вплив на владу [10]. В цих країнах продовжується процес підвищення рівня обізнаності суспільства та розвиток його потенціалу, формування правового середовища для ефективної участі громадянського суспільства, пошук та вироблення нових форм взаємодії державних структур та інститутів громадянського, зокрема, через інституціоналізацію консультацій, діалог та співпрацю між громадянським суспільством і владою, формування культури участі через підвищення інформованості громадян та нарощування потенціалу громадянського суспільства.

Отже, вищерозглянуті розвинені демократичні країни мають досвід щодо взаємодії влади з громадськістю та використовують різноманітні її форми і методи. Країнам Західної Європи вдалося створити дієздатну структуру для підтримки розвитку громадянського суспільства і стабільного діалогу між державою і громадянським суспільством, а країни Центральної та Східної Європи досягли загального розуміння і визнання того, що громадянське суспільство є одним з найважливіших актором в розвитку співпраці з урядом.

Список використаних джерел:

1. Матійчук А.В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України / А.В. Матійчук, дис. ... к. політ. н.: 23.00.02 – політичні інститути та процеси. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. – 262 с.
2. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка ; авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Т. П. Крушельницька та ін. – К. : НАДУ, 2011. – 388 с.
3. Досвід взаємодії державних органів країн світу з інститутами громадського суспільства, залучення громадськості до формування та реалізації державної політики, протидії корупції, забезпечення електронного урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGPMFA.pdf
4. Державна політика розвитку громадянського суспільства: моніторинг ефективності. Європейський досвід. – К.: ПРООН, 2011. – 97 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Баскакова Т.М.

студентка,

Національний авіаційний університет

ЗООТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Надзвичайно важко у наш час знайти людину, яка б змогла встояти перед чарівністю тварин. Згідно з соціологічним опитуванням компанії Research & Branding Group домашні улюбленці присутні у житті практично кожного другого жителя України [1]. Їх люблять, пестять, навіть створюють окремі аккаунти у соціальних мережах. Тварини також роблять значний внесок у життя людини, проте він часто залишається непоміченим. Погладжування kota, прогулянка з собакою, плавання з дельфінами, та навіть спостереження за акваріумними рибками – все це є яскравими прикладами зоотерапії.

Зоотерапія (пет-терапія, анімалотерапія) – це вид терапії, у якій використовують тварин (собак, кішок, коней, дельфінів, птахів, кроликів, тощо) та їх образи для надання психотерапевтичної допомоги, розвитку, реабілітації.

Пет-терапія лише набуває своєї популярності у сучасному світі, проте використання тварин та взаємодія з ними існує ще з часів кам'яної доби. Саме тоді до людини прибався перший звір – вовк, предок сучасної собаки. За декілька тисяч років, при переході до осілого способу життя, появою землеробства, з'явилися й перші домашні кішки (на Близькому Сході).

Якщо раніше тварин утримували з сільськогосподарською, мисливською метою, то у двадцять першому столітті їх все частіше заводять здебільшого заради задоволення потреби прив'язаності, бажання піклуватися про когось, привчання дітей до самостійності або як ліки від самотності. Власне це зрозуміло зі словосполучення хатні улюбленці – їх утримують, щоб любити.

У розпорядженні анімалотерапії сьогодні два основні методи: ненаправленна анімалотерапія – взаємодія з тваринами у домашніх умовах без усвідомлення або цілеспрямованого розуміння їх терапевтичного значення, а також спрямована анімалотерапія –

цілеспрямоване використання тварин фахівцями за спеціально розробленими терапевтичними програмами.

Останній метод анімалотерапії використовує спеціально навчених тварин. Спрямована анімалотерапія, у свою чергу, підрозділяється на види залежно від того, які саме тварини використовуються – каністерапія (лікування за допомогою собак), фелінотерапія (терапевтичний вплив кішок), іпотерапія (лікувальна верхова їзда), дельфінотерапія (терапевтичний вплив дельфінів) [2, с. 37].

Звичайно існують й інші види зоотерапії, проте вони відносяться до ненаправленої терапії. Наприклад, взаємодія з птахами (канарками, папугами), морськими свинками, кроликами, хом'ячками, спостереження за акваріумними рибками та різноманітними видами рептилій також допомагає вирішити певні психологічні проблеми.

Розглянемо детальніше основні різновиди терапії з тваринами, та можливості їх застосування у соціальній роботі.

Каністерапія (від лат. *canis* – собака) – метод лікування і реабілітації, з використанням спеціально відібраних і навчених собак. Каністерапію використовують у медичній та соціальній реабілітації. Каністерапія може використовуватися як психотерапевтична методика, що сприяє розвитку розумових і емоційних здібностей, поліпшенню рухових функцій і моторики, а також для посилення ефективності розвитку особистості при корекції, реабілітації та соціальної адаптації дітей з нестандартними особливостями розвитку [3, с. 121].

Вірність – це відмінна риса собаки, завдяки якій вона так позитивно впливає на особистість. Ця тварина здатна допомогти людині пережити кризову ситуацію, горе, від втрати близької людини. Вона ніколи не втомлюється від спілкування, завжди радіє зустрічам. Собака ніколи не ставиться до людини упереджено, не оцінює за зовнішністю, не цікавиться хворобами, наявністю інвалідності, вона не знає, що таке стереотипи, собаці просто досить бути поруч біля об'єкта свого захвату. Так, собака не зможе обійняти, проте зробить усе аби покращити настрій та душевний стан, тому що для неї це понад усе. До того ж собак однаково люблять як дорослі так і діти. Це дозволяє застосовувати каністерапію з різними віковими категоріями.

Крім того, собаки використовуються у терапії частіше за інших тварин, так як вони легко навчаються вербальним командам й охоче їм підкоряються. Наприклад, 95% тварин, що використовують у психотерапії США, складають саме вони. Така популярність

пояснюється також і тим, що собаки краще проявляють свої емоції, ніж інші тварини, хоча і не завжди є більш емоційними. Після спілкування з цією твариною у клієнта поступово виникає довіра і до соціального працівника, а без неї, як відомо, терапія не є ефективною [3, с. 121].

Каністерапія має доволі багато застосувань у соціальній роботі: з людьми, що переживають кризову ситуацію; з незрячими або людьми зі зниженим зором («собака-поводир»); як спосіб полегшення соціальної адаптації та подолання наслідків соціальної ізоляції; у реабілітації правопорушників; з людьми, що мають певні функціональні обмеження (проте виключно за суворого контролю соціального працівника); допомога невиліковно хворим та їх родичам (спілкування з собакою допомагає прийняти безвихідь ситуації, подолати відчай, та жахи). Також каністерапія допомагає при депресії, адже собака постійно потребує активності й уваги. Не варто забувати про те, що її регулярно потрібно виводити на прогулянки, через що у людини просто не залишиться часу на депресію.

Фелінотерапія – (лат. *felis* – кішка) – це методи профілактики і лікування різних захворювань за допомогою контактів з кішками. Як з'ясували лікарі-терапевти Англії і США, що працювали у спеціалізованих клініках для розумово відсталих дітей, кішки надають серйозну допомогу людям, що страждають психічними захворюваннями, серцевими розладами, ушкодженнями мозку і навіть сприяють повному зціленню залежних від алкоголю і наркотиків. Люди з порушеннями психіки сприймають присутність кішки без найменшого роздратування. Кішка, по суті, не робить нічого незвичайного, вона просто лащиться до людини, лиже йому руки, обличчя. Її тепло, розслаблююче муркотіння дозволяють пацієнтові розслабитися [4, с. 293].

Контакт з кішкою це не просто отримання задоволення, як може здатися на перший погляд. Наш організм особливо сприймає її м'які і неквапливі рухи, близькість теплового тіла та мурчання, адже все це призводить до викиду у кров підвищених порцій окситоцину – його називають гормоном любові, при цьому одночасно з ним знижується рівень кортизолу, який відповідає за стрес. Але кішки не лише знімають стрес, але ще і лікують легку депресію або депресію середньої важкості, деколи навіть краще за психотерапевтів. Спілкування з кішками сприяє поліпшенню настрою та зниженню емоційної напруги [5, с. 4].

Тобто фелінотерапію найкраще застосовувати у соціальній роботі з людьми яким притаманні часті стресові стани, підвищена тривожність, а

також для реабілітації правопорушників. Наприклад, у одній з в'язниць США діє соціальна програма згідно з якою кішок з притулку перевели до виправного закладу. Це дозволило ув'язненим піклуватися про когось, проявляти любов та відчувати взаємність від живої істоти, що особливо важливо за соціальних і психологічних умов у яких вони перебувають. Окрім цього, тварини також віднайшли собі дім та турботу, хоч і таким незвичним способом. Кішки допомагають засудженим полегшити наслідки стресу і попередити напади тривоги.

Дельфінотерапія – вид медико-психологічної реабілітації з тваринами. Зазвичай плавання з дельфіном рекомендується тим людям, хто переніс важкі психологічні травми (що потрапили в екстремальні умови, які пережили землетруси, урагани, аварії і будь-який інший сильний стрес). По своїй суті, дельфінотерапія – це комплексний вплив на організм. Вона складається з ультразвукових хвиль, випромінюваних дельфіном, рухової активності, перебування у морській воді, що володіє певними цілющими властивостями, і потужного психологічного ефекту. Дельфін, будучи надзвичайно комунікабельною істотою, спонукає людину, що знаходиться з нею у басейні, до спільного плавання, гри, невербального обміну інформацією. Але це має бути спеціально організований процес, що протікає під наглядом ряду фахівців: лікаря, ветеринара, тренера, соціального працівника (психолога, психотерапевта, дефектолога, педагога). У дельфінотерапії беруть участь спеціально навчені тварини, що володіють «хорошим характером» (тобто спокійні та слухняні) [4, с. 294].

Даний вид зоотерапії доцільно використовувати у соціальній роботі з дітьми з аутичним розладом, синдромом Дауна та ДЦП. Цій категорії дітей дельфіни допомагають із концентруванням уваги та зменшенням рівня тривожності, сприяють розвитку мовленнєвого апарату. Також дельфінотерапія допомагає людям з проблемою соціальної дезадаптації та депресії.

Іппотерапія – це метод лікування та реабілітації людей з інвалідністю за допомогою занять верховою їздою. Для дітей з церебральним паралічем, аутизмом, синдромом Дауна та іншими захворюваннями, коні стають друзями, а завдяки спорту та змаганням діти починають спілкуватись один з одним та перестають замикатись у собі. Як показує практика, розумово відсталі діти не бояться коней, хоча більшість інших тварин викликають у них страх.

Отже, можна зробити висновок, що зоотерапія має доволі широку сферу застосування у соціальній роботі. Вона нормалізує та покращує

психічні і фізичні стани людини, сприяє благополучній соціальній адаптації, реабілітації правопорушників, знижує почуття самотності, допомагає у вирішенні проблем депресії, соціальної ізоляції та психічних захворювань, підвищує концентрацію та увагу. Пет-терапія є доволі дієвим методом соціальної роботи, особливо при застосуванні з людьми у яких присутні відхилення у розвитку, психічні розлади, а також соматичні і (або) психічні порушення.

Список використаних джерел:

1. Research & Branding Group. Кошки и собаки в жизни украинцев. – Киев, 2018. URL: <http://rb.com.ua/blog/koshki-i-sobaki-v-zhizni-ukraincev/>
2. Карабаева А.Б. Иппотерапия как одно из направлений анималотерапии. *Биологические науки Казахстана*, 2011, 3: 36-41 с.
3. Татаринцева Н. А. Канистерапия как метод работы с молодыми людьми с ограниченными возможностями здоровья (18–30 лет). *ВНЕ РАМОК, ВНЕ ГРАНИЦ*, 2016, 121 с.
4. Сивик Г.Є. Анімалотерапія у роботі з дітьми з розладами спектру аутизму. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*, 2013, 287-295 с.
5. Воронкова М.Д., Васильєва Е.С. Воздействие мурлыканья кошек на здоровье человека. – Санкт-Петербург, 2018. 16 с.

Головнєва О.В.

*викладач основ психології,
Криворізький медичний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Формування комунікативної толерантності як особистісної якості студентів викликає закономірний інтерес дослідників, педагогів, психологів-практиків, широких кіл громадськості, що обумовлено зростанням соціальних очікувань по відношенню до освітніх установ. Особливо актуальною на сьогодні є проблема толерантної комунікації в молодіжному середовищі. Проте досліджень, присвячених формуванню цієї дефініції недостатньо. Маловивченими в сучасній психології

залишаються деякі аспекти розвитку толерантного спілкування як професійно-важливої якості майбутньої медичної сестри в умовах навчання у ВНЗ I-II рівня акредитації. Недостатньо повно визначено основні компоненти змісту комунікативної толерантності, фактори, що впливають на її формування в колективі, психолого-педагогічні умови, створення яких здатне позитивно впливати на зміни стилю взаємодії в студентському середовищі.

Діапазон підходів до вивчення проблеми комунікативної толерантності достатньо широкий: структуру та механізми толерантності розглядали С. Бондирева, І. Гриншпун, Д. Колесов; комунікативну компетентність Ю. Смельянов, Ю. Жуков, В. Кашницький; формування толерантності як властивості особистості О. Асмолов, Н. Асташова, Л. Байбородова, Р. Валітова, І. Гриншпун, Д. Колесов, П. Комогоров, М. Рожков, Є. Степанов та комунікативну толерантність В. Бойко, А. Скрябіна, С. Толстікова.

Дослідники проблеми толерантності підкреслюють, що пріоритетне значення для формування толерантної особистості має юнацький вік, оскільки саме в цьому віці формуються ціннісні орієнтири, складаються відносно стійкі зразки поведінки. Під толерантною поведінкою розуміється «зовнішній прояв сукупності дій індивіда, що передбачає поважливе ставлення до «іншого», здатність цілісно сприймати «іншого», здатність бачити в «іншому» повноцінну, рівноцінну особистість, емоційно-вольову готовність до критичного діалогу з «іншим», здатність до компромісів і готовність поступитися власним інтересом для запобігання конфлікту, здатність до критичного ставлення до себе [5, с. 479]».

Перш ніж говорити про «комунікативну толерантність», необхідно визначити поняття «комунікація». У цьому контексті нам імпонує думка І. Кона про те, що комунікація займає першочергове місце в процесі формування толерантності, оскільки саме в ній і через неї відбувається привласнення людиною певних ідей, цінностей, формування ставлення до явищ дійсності [2]. У роботах психологів виокремлюються два важливих контексти розуміння цієї дефініції: у широкому значенні даний термін є синонімічним до поняття «спілкування», у вузькому – це лише одна зі сторін спілкування, у ході якого відбувається обмін інформацією. У нашому дослідженні комунікація розглядається в широкому контексті як установлення й розвиток контакту між людьми, у

процесі якого відбувається обмін думками, почуттями, діями, зразками поведінки.

Комунікативна толерантність, згідно з ідеями В. Бойка, демонструє ступінь вразливості особистості до неприємних або неприйнятних, на її думку, психічних станів та вчинків партнерів по взаємодії [1]. Особливості комунікативної толерантності можуть свідчити про внутрішню гармонію чи дисгармонію особистості, про здатність до самоконтролю й самокорекції, про ступінь професіоналізму, якщо професійна діяльність спрямована на взаємодію з іншими.

Одна з найдеталізованіших моделей будови комунікативної толерантності запропонована В. Бойко [1]. Науковець виокремив десять підструктур, які на його думку обумовлюють комунікативну толерантність, виглядає таким чином: інтелектуальна підструктура (передає парадигму мисленнєвої діяльності людини, тобто принципи розуміння нею діяльності, звичні для неї стереотипи осмислення проблем, ідей, прийняття рішень); ціннісно-орієнтована (основні світоглядні ідеали певної людини, її життєві ближні й віддалені цілі, прагнення, оцінки того, що відбувається); етична (виражає моральні норми, котрих дотримується людина); естетична (охоплює сферу переваг, смаків та почуттів, особливості сприйняття людиною прекрасного й потворного, трагічного й комічного, піднесеного й низького); емоційна (безпечність чи тривожність, миролюбство чи агресивність. У спілкуванні з партнерами може скластися ситуація несумісності емоційного настрою, що призводить до неприємних відчуттів); сенсорна (містить особливості чуттєвого сприйняття світу на рівні зорового, слухового, нюхового, смакового, тактильного, рухового відчуттів); енерго-динамічна (відображає енергетичні властивості людини, динаміку та емоційність її поведінки і діяльності); алгоритмічна (складається зі звичок, вмінь, стилю діяльності); характерологічна (зосереджує стійкі, типотворюючі риси особистості, що є вродженими чи набутими); функціональна (закріплює різні системи життєзабезпечення і підтримки комфорту особистості).

Отже, комунікативна толерантність – це характеристика ставлення особистості до людей, що показує ступінь стійкості до неприємних або неприйнятних, на її думку, психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії.

У пропонованому дослідженні взяли участь студенти-першокурсники та студенти-випускники IV курсу відділення «Сестринська справа»

Криворізького медичного коледжу. Загальна кількість респондентів становила 60 осіб. Для визначення рівня комунікативної толерантності була застосована методика «Діагностика комунікативної толерантності» В. Бойка. Студенти повинні вибрати відповідний варіант відповіді оцінивши його від 0 до 3 балів. Після проведення опитування результати звіряються з ключем і підраховується кількість балів [6, с. 107]. У результаті проведення дослідної роботи згідно методики визначені три рівні сформованості комунікативної толерантності студентів-медиків: толерантний, середній, інтолерантний. Результати подаємо у діаграмі (рис. 1).

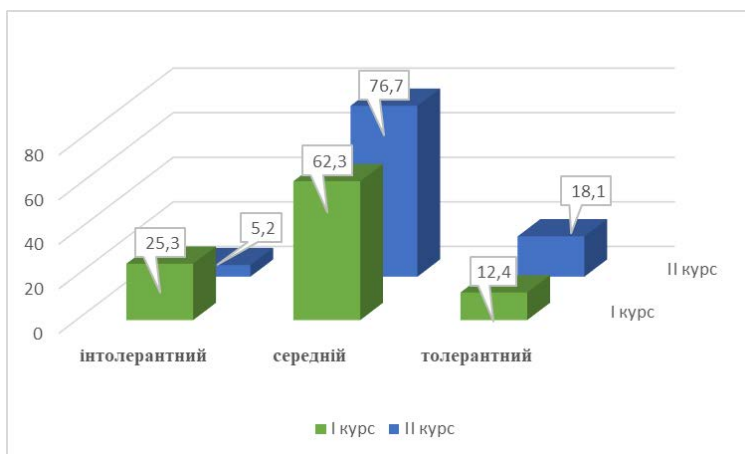

Рис. 1. Діаграма рівні сформованості комунікативної толерантності студентів I та IV курсів

З наведеної діаграми видно, що зі всієї вибірки студентів I та IV курсів ($n = 60$) результати розподілились таким чином: кількість респондентів, що мають інтолерантний рівень культури спілкування на I курсі становить 25,3% від усіх опитаних студентів I курсу. На IV курсі 5,2% студентів. Це пояснюється, насамперед, тим, що у студентів визначаються обмежені вміння налагодженню ефективних стосунків з однолітками та викладачами, а також може заважати особистісному й професійному самовизначенню. Група із середнім рівнем комунікативної толерантності увібрала 62,3% – першокурсників та 76,7% випускників. Цей рівень є найбільш сприятливим у системі «медична сестра – пацієнт». Студенти, що мають середній рівень, володіють необхідними

знаннями і вміннями щодо прояву комунікативної толерантності. До групи із високим рівнем культури спілкування відносимо 12,4% – першокурсників та 18,1% випускників. Високий рівень притаманний студентам, які добре володіють необхідними знаннями щодо прояву комунікативної толерантності, вони добре орієнтуються в складних ситуаціях і вміють розв’язувати їх засобами спілкування.

Таким чином, можна спостерігати наявність позитивних змін у бік підвищення рівня прояву комунікативної толерантності з-поміж студентів IV курсу. Кількість студентів з низьким рівнем значно зменшилась, відбувся перехід на якісно вищий рівень, чому сприяли істотні зміни у структурі особистісних якостей в сторону їх покращення.

Отже, формування комунікативної толерантності майбутніх медичних сестер – це складний процес, який триває впродовж усієї професійної діяльності. За нашими спостереженнями, навчально-виховна робота під час занять, проведення практикумів, використання інтерактивних методів навчання, сучасних інформаційних технологій дозволяє значно підвищити позитивну мотивацію майбутніх медичних працівників до навчання, посилити їх професійну зорієнтованість, глибше і легше засвоювати навчальний матеріал, опановувати нові способи організації комунікативної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Бойко В. В. Коммуникативная толерантность: методическое пособие / В. В. Бойко. – СПб.: СПбМАПО, 1998. – 24 с.
2. Кон И. С. Психология ранней юности: [кн. для учителя] / И. С. Кон. – М.: просвещение, 1989. – 255 с.
3. Романишин С. Формування комунікативної толерантності у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів-стоматологів / С. С. Романишин // Галицький лікарський вісник. – 2014. – Т. 21, число 4. – С. 92-95.
4. Скок А. Особливості комунікативної толерантності студентів / А. Г. Скок // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки. – 2013. – № 114. – С. 180-184.
5. Федосеева І. Психологічні особливості формування комунікативної толерантності в студентів. Режим доступу: http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/898989898/741/478_482.PDF
6. Фетіскін Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості і малих груп. – М.: Изд-во Інституту Психотерапії, 2002.

Гудімова А.Х.

аспірантка,

Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова

СОЦМЕРЕЖІ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ

Використання соціальних мереж має як негативні, так і позитивні сторони. Основною перевагою спілкування в соціальних мережах є збереження зв'язку з друзями, рідними на відстані. Віддання підлітками переваги комунікації через мережу полягає в анонімності. Часто, щоб відчувати себе більш впевнено, розкуто та безпосередньо, ніж у реальності підлітки обирають собі образ, яким оперують у своїх блогах. Негативна сторона соцмереж в тому, що вони стають масштабною платформою для погроз, харасменту та кібербулінгу [1].

Зв'язок психологічного благополуччя з активністю підлітків в соціальних мережах в деякій мірі може бути обґрунтований особистісно-центрованою теорією Карла Роджерса. Ключовим моментом теорії автора є особистісний ріст, який забезпечується життєвим досвідом, що веде до конгруентності. Психологічне благополуччя відчувається людиною тоді, коли вона здатна досягти: самоприйняття, самоактуалізацію та конгруентність.

Загальну вибірку даного дослідження склали 262 особи у віці від 15 до 21 року. Дослідження проводилось на базі КЗ «Одеського обласного базового медичного фахового коледжу», Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та інтернет-простору (Google Forms, Survey Monkey).

Ми припускаємо, що емоційний стан може бути посередником між часом проведеним в соціальних мережах та якістю взаємовідносин. Емоційна підтримка є дуже важливою в житті кожної людини, оскільки її низький рівень асоційований з проблемами психічного та фізичного здоров'я, що в свою чергу негативно впливає на психологічне благополуччя. Підлітки часто для того, щоб позбавитися негативних переживань втікають у віртуальне середовище або ж використовують власні блоги в якості засобів вирішення проблем та пошуку підтримки зі сторони підписників. Соцмережі слугують найбільш ефективною

платформою отримання схвалення, підтримки, але це може мати також негативні наслідки у вигляді кібербулінгу. Проведений кореляційний аналіз r - Спірмена дозволив встановити зв'язок проведення часу в соцмережах та втечі від проблем ($r=0,375$; $p\leq 0,003$) у підлітків. Отримані дані дозволили виявити, що надмірне використання соціальних мереж призводить до зменшення реального спілкування, зниження академічної успішності, тривожного розладу та наявності проблем у взаємовідносинах, в результаті чого підліток починає відмежовуватися від інших, створюючи базис для соціальної та емоційної самотності ($r=0,327$; $p\leq 0,015$). Виявлений зв'язок часу проведення в соцмережах та відчуття підлітками радості ($0,411$; $p\leq 0,001$), зацікавленості ($r=0,321$; $p\leq 0,015$) та приливу сил ($r=0,285$; $p\leq 0,04$) може бути пояснений наявністю великої аудиторії, що асоціюється з можливістю підтримувати позитивний віртуальний імідж за допомогою «лайків», репостів та коментарів інших користувачів. Крім того, підлітки підкреслюють важливість отримання відомостей про різноманітні події, музичні новинки та зміни в житті віртуальних друзів. Вони віддають перевагу частій перевірці додатків соцмереж, оскільки це зручна платформа інформації в якій весело та в розслабленій формі подається контент. Серед опитаних підлітків відмічається тенденція неврівноваженості, що характеризується видаленням власних постів, якщо вони не набирають бажаної кількості «лайків», коментарів під постами інших користувачів, якщо вони не проявили очікувану реакцію, також для привернення уваги деякі підлітки можуть видалити власний акаунт, щоб побачити для кого вони є важливими.

На основі розподілених компонентів у першому факторі, його можна назвати «Емоції у соцмережах». Надмірна залученість підлітків у соцмережі обумовлена відчуттями свободи, розуміння та приналежності до спільноти.

Другий фактор об'єднав конструкт «Неблагополуччя», що можна пояснити так: підлітки намагаються онлайн знайти підтримку та розуміння, що повинно підвищувати настрій та самооцінку (табл. 1). Однак, не дивлячись на це підлітки зазнають психологічних страждань у вигляді тривожності, самотності, що пов'язано з низькою соціальною підтримкою від родини та друзів. Подібну закономірність висвітлили в своїй праці вчені П. Маулік, К. Бредшоу та ін., ними було встановлено, що люди з низькою підтримкою більш схильні до психічних розладів в порівнянні з тими, хто має близькі стосунки з родиною, сусідами і т.п. [5].

Таблиця 1

Двофакторна матриця компонентів після обертання

Показники	Фактор	
	1 = 28,6%	2 = 26,2%
Приплив сил	0,838	
Радість	0,828	
Відчуття власної влади	0,815	
Вседозволеність	0,791	
Порушення сну		0,812
Дифузна самотність		0,707
Шкала благополуччя ВООЗ		-0,686
Взаємовідносини в родині		-0,594
Втеча від проблем в СМ		0,490
Вирішення проблем (Родина/СМ)		0,350

Намагаючись втекти від проблем, підлітки пасивно використовують соцмережі, переглядаючи пости, відео, фото друзів, що призводить до виникнення задрості, відчуття неповноцінності та формування проявів депресії. За даними опитування віддання переваги перегляду соцмереж в нічний час перед відпочинком нерідко стає причиною більш пізнього (в рідких випадках, під ранок) сну, що стає більш неспокійним та коротким, інколи призводячи до безсоння.

Соціальні мережі по суті створені не лише для спілкування, а й для того, щоб врятувати від нудьги. Відчуття задоволення та радості від перебування в соцмережах є сильним стимулом для все більшого їх використання. Підлітки дуже легко включаються у позитивну активність, що провокує сильне продукування дофаміну в головному мозку. Принцип залученості в соцмережі заснований на принципі біхевіористів «стимул-реакція». Однак, для того, щоб відрізнити хобі від адикції потрібно враховувати, що проведений час в соцмережах повинен приносити відчуття легкості та задоволення, а не відчуття постійної та напруженої перевірки всіх акаунтів на наявність оновлень.

Зловживання соцмережами, що призводить до психологічного неблагополуччя залежить не від одного окремого фактору, а від сукупності: часу проведеного онлайн, відносин в родині та близькому колі. В результаті проведеного анкетування та інтерв'ю було встановлено, що підлітки обох груп віддають перевагу обговорювати проблеми з родиною або близькими друзями. Можна констатувати, що

оскільки підлітки не використовують соцмережі як засіб вирішення власних негараздів та труднощів, дані фактори не є провокуючими для виникнення залежності та порушення психологічного благополуччя. Соціальні мережі в певній мірі впливають на стан здоров'я в цілому: починаючи від надання доступу до медичної та цікавої інформації пов'язаної з протіканням та лікуванням хвороб, закінчуючи зменшенням фізичної активності підлітків у зв'язку з частим перебуванням у віртуальному просторі опосередковано через смартфони або інші гаджети. Існує багато досліджень вчених, що свідчать про порушення сну у зв'язку з використанням соцмереж [3; 4]. Однак, в нашому дослідженні встановлено, що в обох групах у підлітків виникають розлади сну в рідких випадках, що проявляється у вигляді поверхневого сну, безсоння та пізнього пробудження.

Нам вдалося за допомогою опитувальника С.Г. Корчагіної [2] встановити зв'язок між патологічною залученістю у соцмережі з дифузною самотністю. Це пояснюється тим, що підлітки проводячи все більше часу за віртуальною комунікацією починають ідентифікувати себе з іншими користувачами, відмовляючись від прояву власних особливостей. Подібна стратегія поведінки формується через незадоволеність власним життям та небажанням або неможливістю виправити ситуацію, внаслідок чого підлітки все більше відгороджуються від реальності та оточуючих, знаходячи «нових» себе у кіберпросторі. Така закономірність в кінцевому результаті може призвести до того, що підлітки починають ніби вживатися в роль інших повністю ігноруючи власну індивідуальність. Виникаюча безнадія є наслідком порушень сну та відчуття самотності, однак не має впливу на формування залежності від соцмереж.

З одного боку підлітки можуть самовиражатися та отримувати відгуки, з іншого – стають пасивними спостерігачами віртуального життя інших користувачів. Перегляд соцмереж може як допомогти зрозуміти, що підліток не є самотнім у своїх переживаннях та проблемах, так і спровокувати відчуття непотрібності, зацькованості внаслідок кібербулінгу та ізольованості.

Список використаних джерел:

1. Коброслі А. Х. Соціальні мережі та психологічне благополуччя підлітків: переваги та ризику / А. Х. Коброслі // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2019. – № 2. – С. 194-203.
2. Корчагина С. Г. Психология одиночества: учебное пособие. / С.Г. Корчагина. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2008. – 228 с.
3. Cain N, Gradisar M. Electronic media use and sleep in school-aged children and adolescents: a review. *Sleep Med.* 2010; 11(8): 735–742. doi: 10.1016/j.sleep.2010.02.006
4. Gringras P, Middleton B, Skene DJ, Revell VL. Bigger, brighter, bluer-better? current light-emitting devices – adverse sleep properties and preventative strategies. *Front Public Health.* 2015; 3: 233.
5. Maulik, P., Eaton, W., & Bradshaw, C. (2011). The effect of social networks and social support on mental health services use, following a life event, among the Baltimore epidemiologic catchment area cohort. *The Journal of Behavioral Health Services & Research*, 38(1), 2950.

Давидова О.В.

*кандидат психологічних наук, старший викладач,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОТЕРАПІЇ. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОАНАЛІТИЧНІ АКЦЕНТИ

Проведені теоретичні розвідки стосовно методів психології та психотерапії вказують на сполученість методології стосовно мови описання динаміки особистісних змінювань в психотерапії. Контекст цієї мови уключає мову психологічних станів, процесів психологічного зростання, втілень на практиці психотерапевтів, теоретичні моделі особистісних змінювань, математичні моделі обробки протоколів психотерапевтів, що пов'язані з ідеями одиниць терапевтичного процесу в розрізі квантової парадигми.

Так, з історії виникнення феноменології як методу відомо, що Карл Ясперс періодично посилався на Гуссерля в своїх роботах та визначав

його вплив на формування своїх поглядів. Через призму специфіки застосування (споглядання феноменальної реальності психічно хворого, а також взаємодія хворого і психіатра), згодом феноменологічний метод трансформувалася з інтрасуб'єктивного в інтерсуб'єктивний, а основною сферою дослідження (за Ясперсом) стали переживання хворої людини, зокрема, глибоке проникнення в кожний окремий випадок [3, с. 28]. Щодо феноменології як методу в психотерапевтичному процесі з пацієнтом означає «бачити, що він має на увазі, не тлумачити та інтерпретувати одразу, використовуючи інше (навіть правильне знання) і тим самим самому щось додаючи, не розширювати і не продовжувати сказане, а витягнути те, що містилось в тому, що є» [3, с. 28]. Ясперс особливо підкреслює роль особистості дослідника цьому процесі, його здатність до розуміння та як це співвідноситься із його сутністю: «Відкритість до іншого і переживання його впливу на себе передбачало серйозність ставлення до двох моментів: 1) до того, що говорив і як при цьому поведився пацієнт; 2) до себе самого – до того, як у терапевта це відгукувалось» [3, с. 29]. Для пацієнта це могло «переживатись як звільнення – бути побаченим у тому, що для нього важливо».

Згідно цих поглядів, психотерапевтичний процес є біфокальним способом бачення: «рухаючись «крізь» поверхнєве знаходити доступ до глибини і цілого» за рахунок «генеративного поля», яке створює переживання «МИ». У напруженні генеративного поля (за Хайдеггером) феноменологічна установка передбачає виконання трьох кроків: 1) редукція означає: увага редукована (як наївний погляд) до того, що саме себе показує; 2) конструкція (є центральним кроком та створенням єдиної креативної композиції сприймаючого, встановлення звязків окремих рис предмета; 3) деструкція (це піддавання сумніву того, що було отримано на попередньому етапі, уточнення неясних контекстів щодо створення конструкцій [2].

Серед українських науковців широко розповсюджуються феноменологічні ідеї (Г.О. Балла, В.П. Москальця, М.В. Савчина), зокрема в просторі надання психологічної допомоги О.Ф. Бондаренка, О.С. Кочаряна, В.Г. Панка, Т.С. Яценко.

В рамках класичного й сучасного психоаналитичного напрямку (З. Фрейд, М. Кляйн, К. Хорні, Ж. Лакан, Кернбер, В. Такхе) заслуговують особливої уваги вивчення процесів ідеалізації, оскільки даний феномен розглядається рушійним механізмом перетворень у розвитку особистості.

У контексті психоаналітичного напрямку важливо відзначити ресурсний підхід (Г.М. Зараковського, В.В. Павлова, А.М. Волкова, Д. Канемана, Д. Навона), в якому йдеться про феномен ідеалізації як універсальний та незамінний ресурс особистісного розвитку, оскільки ідеал є вищим ступенем цінного, найкращого, завершеного. Однак, на думку Т.П. Зінченко, такі наукові бачення є тільки методологічним інструментом для оцінки обмеженості можливостей людини як суб'єкта спілкування й діяльності. Існують і інші дослідження, які базуються на близькій до «ресурсу» категорії «потенціал» (Н.А. Коваль, С.Ю. Степанов, Т.М. Давиденко, Т.А. Цецорина).

Л.І Николаєва стверджує, що даний підхід обумовлений особливостями концепта «ресурси», уключає механізми самоорганізації складних системних явищ та «...змушує нас звертати увагу на процеси потенціальної, не завжди усвідомлювані, імовірнісні, гетерохронні, варіативні, значимість яких для самоорганізації і становлення обумовлена суб'єктивними, індивідуальними й ситуаційними факторами» [1, с. 86]. На думку автора, ці змінні можуть зіграти ключову роль в розвитку й становленні складної системи а в ресурси саморегуляції входять цінності та ідеали як компоненти вищого рівня ціннісної сфери особистості. Однак, педантична прихильність до ідеалу як абсолютного добра високу ймовірність «ризиків» для саморегуляції й розвитку особистості.

Отже, феноменологічний метод в роботі з клієнтом базується на безпосередньому досвіді переживання, який представлено змістом свідомості суб'єкта, а його ефективність засвідчує позитивна динаміка у вирішенні кола проблем клієнта, зокрема опора на внутрішній його локус контролю та зміцнення конструктивних поведінкових тенденцій.

У класичному психоаналізі є деякі переваги та обмеження. Серед переваг – першоджерела формування цінностей та ідеалів особистості; обмеженням є той факт, що ресурсність особистості трактується через дихотомію «абсолютно негативного/позитивного, на відміну від інших підходів, у яких ресурсні акценти виходять на траєкторії «абсолютно позитивного».

Список використаних джерел:

1. Николаєва И.А. Идеализация: ресурсы и риски личностного развития вестник КГУ, 2013. № 1, С. 85–91
2. Хайдеггер М. Прологомены к истории понятия времени / М. Хайдеггер. Томск : Водолей, 1998. 384 с.
3. *Феноменологія як метод психопатології та психотерапії* [Електронний ресурс] / В. С. Забор, О. О. Фільц // Архів психіатрії. 2018. Т. 24, № 1. С. 26–31.

Дубчак М.І.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ДЕЗАДАПТАЦІЯ ТА ЕМОЦІЙНІ ПОРУШЕННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ЗВО

Сучасний світ неможливо уявити без належної уваги до науки та освіти, зокрема до безпосереднього навчання студентів. Освіта та наука є безумовними чинниками, що впливають на рівень якості життя громадян. Наразі в Україні існує поширена тенденція: після випуску зі школи, обов'язково подавати документи для вступу у заклади вищої освіти. Наша держава забезпечує для колишніх школярів можливість навчатися та самореалізуватися у закладах, де працюють професіонали своєї справи. Проте, одним із основних аспектів при вступі, якому зазвичай рідко приділяють увагу, є адаптація новоствореного студента до навчання та безпосередньо до кожної фази його перебування на першому курсі навчання.

Адаптація студентів до навчання у вищому навчальному закладі безсумнівно є важливим компонентом навчальної діяльності. Успішність студентів визначається не лише станом організації навчального процесу у вищому закладі, а й психологічними закономірностями навчально-професійної діяльності, рівнем сформованості в студентів учбових дій і операцій, а також різноманіттям емоційних переживань та порушень зумовлених адаптацією до навчання у ЗВО.

Актуальність та практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть використовуватися викладачами вищих навчальних закладів для того аби вони могли посприяти активній адаптації студентів, а також змогли відразу зазначити за власними спостереженнями, хто із студентів важко адаптується і кому потрібна лояльність та підтримка, зі сторони як викладача, так і одногрупників. Також результати можуть бути використані психологами, як матеріал для побудови адаптаційних програм.

Адаптація має велике значення для організму людини і всіх живих істот, дозволяє не тільки переносити значні зміни в навколишньому середовищі, а й активно перебудовувати свої фізіологічні функції, поведінку відповідно до цих змін, інколи випереджаючи їх. Завдяки

адаптації підтримується сталість внутрішнього середовища організму і в тому випадку, якщо параметри деяких чинників навколишнього середовища виходять за межі оптимальних [3].

Процесами адаптації студентів у свій час займалися такі науковці: Андрєєва Д.О., Балл Г.О., Буякас Т.М., Гапонова С.О., Климов Є.О., Кондратова В.П., Мітіна Л.М., Налчаджян О.О., Нізамов Р.О., Ністратов О.О., Пряжников Н.С., Реан О.О., Секун В.І. та інші. Психологічні фактори у період адаптації розглядали у своїх роботах такі діячі науки, як Алексєєва Т.В. [1], Бойко І.І. [2], Жигайло Н.І. [4; 5], та Кулеша Н.П. [6; 7].

Полярним адаптації і, по суті, деструктивним є процес дезадаптації особистості. Дезадаптуючим можна називати такий хід внутрішньопсихічних процесів і поведінки людини, що призводить не до розв'язання проблемної ситуації, а до її поглиблення, до посилення труднощів і тих неприємних переживань, які вона викликає.

Дезадаптація – психічний стан, що виникає в результаті невідповідності соціопсихологічного чи психофізіологічного статусу дитини вимогам нової соціальної ситуації.

Для характеристики явищ порушення адаптаційних процесів було введено поняття дезадаптації. Дезадаптація може виникнути внаслідок нетривалих, але сильних впливів середовища на людину, чи під впливом менш інтенсивних, але триваліших впливів.

Стосовно дезадаптованих особистостей необхідні зусилля з подолання наслідків дезадаптації. При цьому зміст і характер соціально-педагогічної діяльності визначаються тими наслідками, до яких остання привела.

Запобігання дезадаптації є завданням психологів, керівників. Вивчення причин і динаміки дезадаптації важливо в тому сенсі, що її результат виступає альтернативою. Виявлення факторів дезадаптованості може сприяти їх запобіганню.

У другому розділі метою нашого дослідження було дослідити та провести аналіз показників, котрі дають змогу підтвердити теоретичне підґрунтя усієї теми процесу адаптації та емоційних порушень, які пов'язані із цим процесом.

За допомогою п'ятьох методик ми дослідили, що існує взаємозв'язок між рівнем соціально-психологічної адаптації та різними емоційними порушеннями. За першою методикою «чотирьохмодальний емоційний опитувальник» Л.А. Рабинович було досліджено, що при низькому рівні адаптованості, зазвичай у студентів можуть проявлятися такі емоції, як

гнів, страх та печаль. Емоція радості відповідає високому рівню адаптації, що ми можемо прослідкувати при спостереженні у реальному житті. За другою методикою дослідження тривожності Ч.Д. Спілбергера, адаптація Ю.Л. Ханіна було проаналізовано, що рівень адаптації, також має високий рівень значимості із взаємооберненим зв'язком прояву тривожності у студентів. Якщо низький рівень адаптації, то із впевненістю можна сказати, що студент частіше відчуває тривожність.

При обробці даних по третій методиці «шкала депресії» А. Бека було досліджено, що при дезадаптації студент, буде частіше відчувати депресивні прояви. І відповідно, чим більше людина відчуває депресію, тим нижча у неї здатність до адаптації, тому, що вона схильна відчувати негатив по відношенню до себе. За четвертою методикою шкала суб'єктивного благополуччя, було виявлено, що чим більший показник «суб'єктивного благополуччя» тим більший рівень адаптації. Студент-першокурсник не відчуває напруження під час занять у ЗВО, від впевнений у собі, та вміє налагоджувати зв'язок із одногрупниками, це свідчить про високий рівень адаптації. І за обґрунтуванням даних останньої методики «діагностика соціально-психологічної адаптації» Карла Роджерса та Р. Даймонда було виявлено, що рівень соціально-психологічної адаптації також залежить від таких факторів, як емоційний комфорт, прийняття себе, прийняття інших.

Для кожного з показників було проведено кореляційний аналіз Пірсона та Спірмена, тому із впевненістю можна сказати, що взаємозв'язок доведено.

За проведеним кореляційним аналізом Спірмена можемо констатувати, що «рівень адаптації» корелює на високому рівні значимості із показником «радість» ($r=0,614$ $p\leq 0,01$), із показниками «гнів» ($r=-0,447$ $p\leq 0,01$) та «печаль» ($r=-0,301$ $p\leq 0,01$) помірний взаємообернений зв'язок. Одним із головних показників є рівень тривожності, і після аналізу виявлено, що він корелює із рівнем адаптації на високому рівні значимості, але має взаємообернений зв'язок ($r=-0,508$ $p\leq 0,01$). Рівень депресії також має високий взаємообернений зв'язок із рівнем адаптивності ($r=-0,628$ $p\leq 0,01$). Показник рівня суб'єктивного благополуччя корелює із показником рівня адаптації також на високому рівні значимості, але при прямому зв'язку ($r=0,606$ $p\leq 0,01$).

Отож, можна зробити висновок, що дезадаптація особистості формується в наслідок порушення адаптаційних механізмів на особистісному рівні, а саме коли є труднощі із пристосуванням людини

до соціальних норм поведінки, що викликає у неї такі емоції, які ми аналізували у нашому дослідженні: гнів, страх, сум, тривожність, емоційний дискомфорт та неприйняття себе, що може призводити до важчих станів, а саме депресивних та тривожних розладів, гострої реакції на стрес, соціальних фобій та панічних нападів.

Список використаних джерел:

1. Алексеева Т.В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : дис... к. психол. наук : 19.00.07 / Алексеева Тетяна Валентинівна. – Київ, 2004. – 165 с.
2. Бойко І. І. Соціально-психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / І. І. Бойко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 19 с. – укр.
3. Введение в практическую социальную психологию / [Л. И. Донцов, Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская и др. / под ред. Ю. М. Жукова]. – М. : «Смысл», 1996. – 373 с.
4. Жигайло Н. І. Психологічні особливості соціальної адаптації студентів-першокурсників / Н. І. Жигайло // Молодь і ринок // Науково-педагогічний журнал. – 2012. – № 3(86). – С. 26–32.
5. Жигайло Н. І. Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців : монографія / Н. І. Жигайло; [за ред. Г. П. Васяновича]. – Львів : Сполом, 2008. – 464 с.
6. Кулеша Н. П. Психологічна адаптація студентів із дистантних сімей, які проживають у різних умовах родинності до умов навчання у ЗВО / Н. П. Кулеша // Науковий журнал «Молодий вчений». – Київ : Вид-во «Молодий вчений», 2018. – № 4.1 (56). – С. 47–52.
7. Кулеша Н. П. Психологічні проблеми адаптації підлітків із дистантної сім'ї до умов навчання у ВНЗ / Н. П. Кулеша // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2015. – III (26), Is. 50. – P. 96–100.

Калька Н.М.

старший викладач;

Одинцова Г.Ю.

кандидат психологічних наук, доцент,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МАНДАЛОТЕРАПІЇ У ПЕРІОД КАРАНТИНУ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ В УКРАЇНІ

Проблема пошуку сенсу життя та формування смисложиттєвих орієнтацій є однією з найважливіших складових становлення особистості, адже саме вони виступають стійким каркасом та опорою особистісної надбудови. Завдяки чіткій ціннісно-смысловій сфері зменшується екзистенційна тривога, з'являється впевненість у майбутньому, визначеність у ньому та перспективність у баченні життєвих ситуацій. Сучасне суспільство характеризується крихкістю підвалин, тому не випадково багато вітчизняних психологів все більше звертають увагу на проблему становлення сенсу життя і її вплив на подальше особистісне становлення.

У працях сучасних та українських науковців переважають погляди на систему смисложиттєвих орієнтацій як динамічного компоненту смыслової сфери особистості, який об'єднує емоційну, когнітивну та поведінкову складову смисложиттєвих конструктів.

Так, сьогодні, зокрема пандемія коронавірусу, диктує нам нові стандарти, що суттєво впливають на нашу система цінностей і сенсів: загострюються екзистенційні переживання, змінюється вектор сенсів і постає базове питання «Як жити далі?», оскільки часова перспектива стає вкрай невизначеною в контексті планування.

Так, на думку В. Франкла, пошук сенсу життя є основною мотиваційною силою особистості. Так, пошук сенсу завжди супроводжується внутрішньою напругою і не сприяє внутрішній рівновазі. Одним із основи завдання для особистості є не стільки зняття напруги, а усвідомлення сенсу [3].

Тому може констатувати, що у час карантину система ціннісних орієнтацій суттєво похитнулася і зазнала випробувань, особливо для тих, хто спрямований був на роботу, розваги, відпочинок, подорожі тощо.

Важливим аспектом нашого дослідження було визначення домінуючих особистісних переживань, що пов'язаних із смисложиттєвими орієнтаціями у цей період карантину коронавірусу.

У дослідженні взяло участь 50 осіб у віці 17-55 років, які перебували в карантині, з них 35 жінок та 15 чоловіків. Дослідження проводилося у березні-квітні 2020 року.

Для досягнення мети використано проєктивну методику MARI Дж. Келлог [2], яка полягає у малюнку в колі. Малюнок в колі (мандала) є проєкцією внутрішньої реальності особистості. Завдяки йому можна ознайомитися із цілісною картиною життя особистості, актуальною життєвою ситуацією, перспективними напрямками руху та особливостями самореалізації шляхом малювання. Розуміння несвідомих процесів психіки, особливостей переживань, ставлення до життєвої ситуації забезпечує трактування малюнку мандала.

Кожному із досліджуваних подано наступну інструкцію: «Візьміть чистий аркуш паперу А4 і на ньому простим олівцем намалюйте велике коло. Віднайдіть центр кола. Візьміть олівці чи фарби і починайте малювати всередині кола. Пам'ятайте, що зовнішні межі кола не повинні бути для Вас перешкодою. Якщо Ви хочете вийти за межі кола, Ви можете це зробити – це Ваше коло. Коли Ви закінчите малювати назвіть малюнок і напишіть дату. Вкажіть, де знаходиться верхня частина зображення» [1].

Після закінчення малювання досліджуваним запропоновано відповісти на такі питання: Які емоції та почуття викликає у Вас малюнок? Назвіть основні символи малюнка та проаналізуйте, яке значення вони мають для Вас. Назвіть три слова, з якими у Вас асоціюється малюнок. Яке основне смислове повідомлення Вашого малюнка? Що Ви готові зробити з малюнком і де його розмістити? Прокоментуйте назву Вашого малюнка.

У контексті дослідження смисложиттєвих орієнтацій візьмемо до уваги відповіді на запитання щодо назви мандала та її смислового повідомлення.

Аналізуючи назви мандал та їх смислове навантаження умовно виокремлено основні групи відповідно до особистісних структур, а саме: мотиваційна, ціннісно-смислова, емоційна та соціальна.

Відзначимо, що мотиваційні тенденції відображені у мандалах із назвами «Футбол», «Дорога у нове життя», «Коли є нова ідея», «Вибір» і в смислових повідомленнях «Все буде добре», «Найскладніше у житті – це вибір», «Не потрібно опускати руки після кожного падіння», «Все омріяне збудеться!» «Хочеться жити та йти вперед» свідчать про позитивне налаштування, оптимізм, віру у краще та бажання конструктивних змін у житті. Намальовані мандали такого типу, як правило, яскраві, насичені символами та елементами, що вказують на досягнення (рис. 1).

Рис. 1. Мандали, пов'язані із мотиваційною сферою

Щодо ціннісно-сислової сфери, то найбільше мандал мають саме екзистенційний зміст і відображають глибинні переживання досліджуваних у цей невизначений час. Переважання назв «У всьому є зв'язок», «Настане час», «Земля», «Моя метаморфоза», «Замкнене коло» «Щаслива планета», «Чарівний Всесвіт», «Баланс» та смислових повідомлень «Надскладне, це певна кількість ітерацій простого», «Все не так просто, як здається», «Настане час», «Жити – яскраво», «Щастя в свободі», «Життя, будь-ласка, крутись», «Все зроблено нами, наслідок наших думок і дій» вказують про потребу відчувати життя сповна, необхідність розуміння його процесів і намагання зрозуміти сутність буття і різку зміну його темпу та глибинні роздуми в час карантину (рис. 2).

Рис. 2. Мандали, пов'язані із ціннісно-сміисловою сферою

Чимало мандал, особливо намальованих жінками, через кольорову гаму та символіку сигналізують про силу та інтенсивність емоційних та особистісних переживань. Зазвичай, вони пов'язані із бажання відпочинку, задоволення, потребі в естетичному задоволенні від споглядання краси природи, що так актуально для весняного періоду, на який припадає час карантину.

Більшість назв мандал наповнені емоційністю, енергією та позитивними емоціями («Барви світу», «Весна», «Весняне цвітіння», «М'яч-веселка», «Літо», «Село влітку», «Мрійниця», «Райський куточок», «Чарівна квітка», «Пташка в цвіті»), смислові повідомлення містять позитивні та оптимістичні установки для особистості («Будь гармонійна», «Світись», «Радій», «Гарного настрою», «Живи яскраво», «Залишайся на позитиві», «Краса в деталях») (рис. 3).

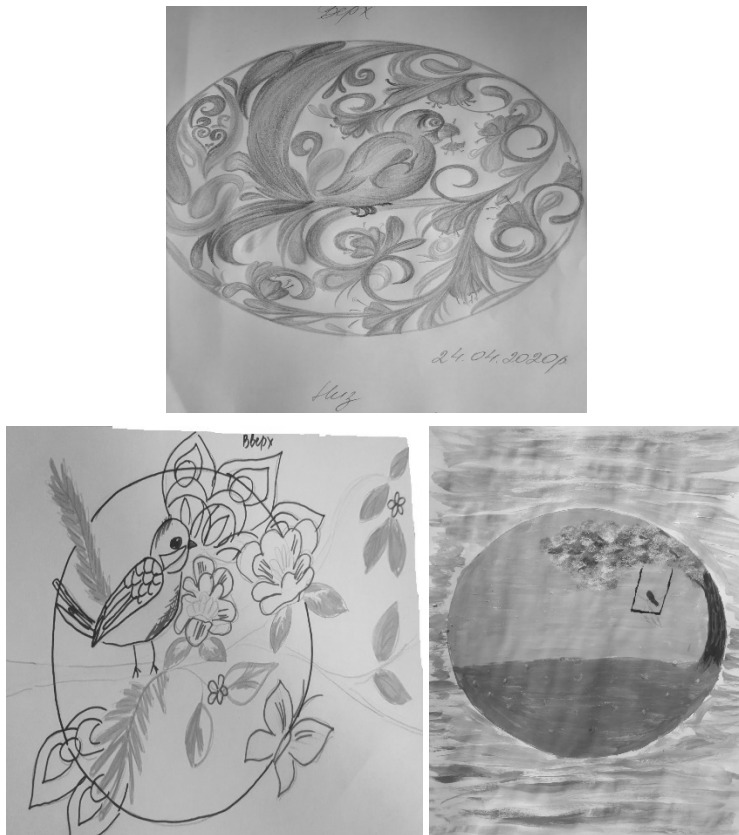

Рис. 3. Мандали, пов'язані із емоційною сферою

Такі характеристика намальованих мандал переконливо підтверджують самозцілюючу силу малювання мандал для самих досліджуваних.

Щодо особливостей мандал, які стосуються соціальної сфери, їх була мінімальна кількість, що може бути пов'язане із певним рівнем соціальної ізоляцією у період карантину і фокусуванням на інших особистісних сферах.

Проаналізувавши назви мандал та смислові повідомлення до них, можна впевнено зазначити, що здебільшого усі переживання респондентів мають стосуються сенсу життя, місця і ролі людини в ньому, сили впливу особистості на життєвий ритм, відчуття свободи і

контролю над ним, бажання переживати позитивні емоції та відчувати повноту життя.

Список використаних джерел:

1. Копытин А.И. Диагностика в арт-терапии. Метод «Мандала». – СПб.: Речь, 2014. – 145 с.
2. Тамашина Н. Метод МАРИ (MARI) Дж. Келлог. URL: <https://www.b17.ru/article/32450/>
3. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша, Е. В. Эйсмана. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.

Пилипей Д.П.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ВЗО

Проблема конфлікту належить до числа проблем, що мають глобальний характер і стосуються як суспільства в цілому, так і існування окремої людини. Причому останнім часом актуальність її істотно зросла у зв'язку з значним загостренням конфліктів в усьому світі. Згідно з сучасними поглядами конфлікт вважається неминучим явищем і охоплює найрізноманітніші аспекти життя як окремої людини, так і суспільства в цілому. Він має різноманітні вияви і є предметом багатьох наук, серед яких, як вважають фахівці, домінуюче положення посідає психологія.

У нашій роботі ми обрали для дослідження конфлікти саме в студентському середовищі, адже, незважаючи на те, що ще у підлітковому періоді формуються основні комунікативні уміння, у студентському віці перед особистістю постають нові завдання, які й обумовлюють необхідність удосконалення вже сформованих умінь. Нова соціальна ситуація розвитку особистості у студентському середовищі обумовлює зміни у індивідуальних особливостях особистості, внаслідок

чого відбувається загострення міжособистісних стосунків. І хоча навчальні заклади намагаються дати студентам знання, необхідні для подальшого життя та здобуття професії, вони часто залишаються наодинці з проблемами, які виникають у них при взаємодії з однолітками. Однак, проблема впливу різноманітних чинників на виникнення, протікання та розв'язання конфліктів у студентів та взаємозв'язку цих чинників залишилась поза цілеспрямованою увагою дослідників.

Проблема конфліктів завжди приваблювала дослідників і розроблялася представниками різних психологічних напрямків як у зарубіжній, так і у вітчизняній психології. Зокрема, у зарубіжній психології вона представлена роботами представників різних підходів: психоаналітичного (З. Фройд, К.-Г. Юнг та А. Адлер); соціотропного (У. Мак-Дауголл, С. Сігеле); етологічного (К. Лоренц, Н. Тінберген); теорії групової динаміки (К. Левін, Д. Креч); фрустраційно-агресивного (Д. Доллард, Н. Міллер); поведінкового (А. Басс, А. Бандура); соціометричного (Дж. Морено, Г. Гурвіч); інтераціоналістського (Т. Шибутані, Д. Шпігель).

В Україні проблему конфліктів успішно розробляють А.М. Гірник, Н.М. Дорошенко, Г.В. Ложкін, В.М. Кушнірюк, І.Б. Омеласенко, М.І. Пірен та ін.

У віковому аспекті проблему конфліктів вивчали Я.Л. Коломінський, М.І. Коцко, В.М. Комісарик, Л.І. Божович, О.В. Первишева (конфлікти у юнацькому віці), І.М. Веренікіна та Л.В. Сімонова вивчали особливості конфліктів між студентами та студентками і викладачами, зокрема, дослідження Л.В. Сімонової присвячене вивченню конфліктів між у студентському середовищі. Конфлікти у студентському віці стали предметом досліджень А.І. Бузніка, І.С. Кона та В.Г. Ласькової.

Значну кількість досліджень присвячено аналізу конфліктів у різноманітних видах діяльності, в тому числі і навчальній: М.І. Алексеева, М.Й. Боришевський, В.М. Кушнірюк, М.С. Бургін, І.М. Варенікіна, А.І. Донцов, С.М. Ємельянов, В.І. Журавльов, Г.С. Костюк, Н.В. Крогіус, А.М. Лебедєв, В.А. Семиченко, М.В. Семиченко, Г.А. Соколова, Ю.П. Черненко та ін.

Актуальність порушеної проблеми, недостатнє теоретичне обґрунтування психологічних стратегій вирішення конфлікту в студентських групах зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Психологічні стратегії вирішення конфлікту у студентських групах в ЗВО».

Об'єкт дослідження – студентське середовище в ЗВО.

Предмет дослідження – особливості психологічних стратегій вирішення студентських конфліктів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити психологічні умови вирішення конфліктів у студентських групах в ЗВО.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що розроблена нами психологічна стратегія вирішення конфліктів котра покликана вирішувати конфліктність студентів, приведе не лише до підвищення загальної комунікативної культури в студентських групах, але й стимулюватиме особистісне зростання студентів.

Конфлікт є міждисциплінарним предметом дослідження багатьох наук, починаючи від філософії і соціології і, закінчуючи математикою і мистецтвознавством. Однак, на думку фахівців, лідируюче положення в його дослідженні належить психології. Незважаючи на те, що кількість щорічних праць вимірюється тисячами, основні проблеми феномену конфлікт ще недостатньо досліджені. Це стосується і тлумачення його сутності, і тих факторів, які визначають його перебіг, вирішення і наслідки.

Більшість фахівців, що дотримуються мотиваційного підходу, вважають, що конфлікт – це форма конфронтації між суб'єктами, в основі якої несумісність цілей, мотивів, цінностей і яка виявляється як боротьба за їх досягнення. Деякі автори розглядають конфлікти ширше, включаючи до них предметно-ділові конфлікти, в основі яких лежать несумісні способи досягнення цілей, в тому числі і спільних, а також конфлікти, зумовлені недостатньою організацією спільної діяльності.

Класичні теоретичні підходи до дослідження конфлікту (мотиваційний, ситуаційний, когнітивний) зробили істотний внесок у розуміння феномену конфлікт, однак, як вважають фахівці, дещо односторонні. Тому доцільним є синтетичний підхід, який враховує основні фактори, що зумовлюють конфлікт, його перебіг, способи вирішення і наслідки.

Різноманітні типи навчальних конфліктів можна звести до двох груп, які відображають основні аспекти спільної навчальної діяльності, – предметно-ділових і особистісно прагматичних. При цьому слід мати на увазі, що міжособистісні конфлікти зовні можуть нагадувати основний вид предметно-ділові. Саме тому, щоб визначити тип конфлікту, необхідно знати його причину, а це, в свою чергу, вимагає уточнення справжніх протиріч між учасниками конфлікту (проблемного поля

конфлікту). Інколи міжособистісні конфлікти (боротьба за лідерство) маскуються під організаційні.

Список використаних джерел:

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: теория, история, библиография. – М., 2006 – 143 с..
2. Бузнік А.І. Мінімізація конфліктної взаємодії спортсменів у юнацьких збірних командах з футболу: автореф. дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.01 / Державний НДІ фізичної культури і спорту. – К., 2012. – 18 с.
3. Бургин М.С. Діагностика соціальних і політичних конфліктів // Конфлікти в суспільстві: Діагностика і профілактика: Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. – К. – Чернівці, 2005. – С. 174–179.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2011. – 528 с.

Стародубцева Л.Г.

старший викладач,

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЇ МОВЛЕННЯ

Беручи до уваги велику різноманітність аспектів, внутрішніх властивостей і закономірностей, процес перекладу не можливо розглянути у площині однієї науки або вивчити у рамках однієї наукової дисципліни. Безумовно, переклад є складним багатобічним науковим об'єктом. Лінгвістична теорія перекладу, що використовує найбільш поширений підхід до вивчення феномена перекладу, приділяє увагу пошуку закономірних співвідношень між початковим продуктом і результатом перекладацького процесу. Однак, приділяючи увагу тільки лінгвістичним аспектам, лінгвістична теорія перекладу оминає не менш важливі питання перекладацької діяльності, зокрема, такий аспект, як процес аналізу перекладацької ситуації та вибору вірного рішення.

Саме тому до вивчення перекладу, як складної розумової діяльності має активно долучатися психологія мовлення. Психологічний підхід до перекладу базується на вивченні психологічних процесів і станів, які забезпечують виконання перекладу, його сутності з точки зору психологічних явищ, створення психологічного алгоритму переходу від мови оригіналу до мови перекладу. Основну увагу спрямовано при цьому на вивчення процесу внутрішнього переходу у свідомості від осмислення змісту висловлювання однією мовою до відтворення цього змісту іншою мовою. Вивчення перекладу психологією надає знання про психологічні особливості цього виду мовленнєвої діяльності, а також розширює загальні наукові знання про мовленнєві й мовленнєво-розумові процеси. Прикладна цінність психологічного вивчення перекладу полягає у наданні можливості покращити методiku викладання практики перекладу, а також оптимізувати практичну діяльність перекладача. Отже, об'єктом вивчення психології мовлення є закономірності комплексного процесу мовленнєвої діяльності у контексті поєднання результатів лінгвістичних і психологічних явищ і процесів. З огляду на вище зазначене формулювання, можна сказати, що стосовно перекладу психологія мовлення вивчає закономірності комплексного процесу перекладацької діяльності під впливом взаємодії лінгвістичних і психологічних явищ і процесів.

Процес перекладу як об'єкт вивчення психології мовлення розглядається як один із видів мовленнєвої діяльності, що належить до інших двомовних процесів, що за своєю сутністю також базуються на перекладі з однієї мови на іншу, а саме, реферуванні, анотуванні, конспектуванні оригінальних текстів мовою перекладу. Психолінгвістична проблематика перекладу включає в себе вивчення внутрішньої організації діяльності перекладача, приділяючи увагу психофізіологічним складовим перекладацьких механізмів, їх взаємозв'язкам між собою і з іншими складовими процесу перекладу, лінгвістичними й екстралінгвістичними, такими як ціль перекладу, його цільова аудиторія, об'єкти діяльності, засоби, способи і продукти перекладацької діяльності. Психологія мовлення також приділяє увагу виявленню й дослідженню прямих і зворотніх зв'язків між зовнішніми, середовищними, умовами здійснення процесу перекладу й властивостями особистості перекладача, замовника й адресата.

Треба зазначити, що одним з найважливіших принципів психолінгвістичного підходу до перекладу є його вивчення як частини

системи, у межах якої він існує. Для перекладу така система – це ситуація спілкування різномовних комуні кантів, які не володіють мовами один одного. Комунікант-замовник перекладу має детермінуючий вплив на такі складові перекладацької діяльності, як цілі, операційний склад, динаміку. У той же час, з точки зору характеру продукту діяльності перекладача й відбору мовних засобів для створення результату, слід перш за все спиратися на комуніканта, для якого замовлено переклад, як на цільову аудиторію перекладу.

Діяльність перекладача, як і будь-якого з комунікантів, має структуру інтелектуального акту і включає у себе первинне орієнтування й усвідомлення перекладацького завдання, вторинне орієнтування, складання плану й пошук перекладацьких рішень, реалізацію вироблених або знайдених перекладацьких рішень і зіставлення результату з поставленою метою.

Зміст і послідовність первинного орієнтування перекладача залежить від характеру замовлення та умов його виконання. У найбільш повному обсязі воно може містити орієнтування у широкій ситуації спілкування, у її просторово-часових параметрах, співвіднесенню зі сферою діяльності, до якої належить тематика оригінального тексту і замовлений продукт перекладу, із соціальною значущістю цієї сфери діяльності; орієнтування в адресатові й адресантові й напрямках їх діяльності, в їх потребах і цілях, у ролі, яку відіграє це мовленнєве спілкування у їх діяльності, та загальне орієнтування в об'єкті перекладу – тобто, мовленнєвому продукті, що його замовлено для перекладу.

Усвідомлення перекладацької задачі є процесом переходу замовлення у внутрішній план перекладацької діяльності, суб'єктивне відображення замовлення у свідомості перекладача і його співвідношення з результатами первинного орієнтування, зокрема, з уявленнями перекладача про потреби й цілі замовника.

Вторинне орієнтування має більш конкретний характер. Перекладач визначає задачі мовленнєвих дій у їх зв'язку з діяльністю замовника та адресата, мовні засоби і способи вирішення цих задач.

Проте, внутрішня програма, що складається у свідомості перекладача, не є точною копією програми, що слугувала вихідною основою для утворення висловлювання у тексті оригіналу. Це явище дуже влучно у свій час охарактеризував видатний філолог і один із засновників психолінгвістики Микола Жинкін, коли сказав: «Розуміти потрібно не мовлення, а дійсність». Можна додати ще одне його

висловлювання, що «Смисл...починає формуватися до мови й мовлення. Потрібно бачити речі, рухатися серед них, слухати, відчувати, – тобто, накопичувати у пам'яті усю сенсорну інформацію, що надходить до аналізаторів. Тільки за таких умов мовлення, що його сприймає слух, обробляється як знакова система й інтерпретується як певний обсяг інформації».

З огляду на зазначене вище, треба вирізняти внутрішню програму замовника (адресанта), тобто те, що він хотів сказати, реальний зміст його висловлювання, образ змісту оригінального висловлювання у свідомості перекладача, припущення перекладача про те, що хотів сказати адресант, внутрішню програму висловлювання перекладача на мові перекладу, реальний зміст висловлювання перекладача на мові перекладу, образ змісту висловлювання перекладача у свідомості адресата (цільової аудиторії), припущення адресата про те, що хотів сказати адресант.

Підбиваючи підсумок, потрібно сказати, що комплексне вивчення перекладацької діяльності з позиції психології мовлення залишається перспективним і корисним для вивчення впливу внутрішнього мовлення, зокрема, процесу мислення й формування думок, на успішність перекладацького процесу, а також для розширення методики теоретичної та практичної підготовки перекладачів і психологів.

Список використаних джерел:

1. Л.О. Калмикова, Г.В. Калмикова, І.М. Лапшина, Н.В. Харченко Психологія мовлення і психолінгвістика [Електронний ресурс] / Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; Загальний доступ до інформації. – Електрон. дані. – Режим доступу: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/Kalmykova_Psykholohiia-movlennia-i-psykholinhvistyka.pdf, вільний (дата звернення: 25.04.2018). – Мова укр.
2. Полозенко О.В. Основи загальної психології-2. Том II. Психологія внутрішнього мовлення [Електронний ресурс] / Полозенко О.В. // ВикиЧтение; Загальний доступ до інформації. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://psy.wikireading.ru/20528>, вільний (дата звернення: 25.04.2018). – Мова укр.
3. Беляев Б.В. Психологічний аналіз процесу мовного перекладу / Б.В. Беляев. – М.: Росвузиздат. – 1983. – С. 5. – Мова рос.

Трофімчук Н.Д., Козяк А.Я.

студентки,

Науковий керівник: Шугай М.А.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СХИЛЬНОСТІ ДО ПРОЯВУ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Дестабілізація економічної системи, погіршення рівня життя, змінна колишніх ціннісних орієнтацій особистості у сьогоденні, знищення старих стереотипів та всього того, що раніше контролювало різні сфери життя особистості важко сприймається людьми та має значний вплив на рівень соціального розвитку населення. Різноманітні кризи, які виникають в наш час, мають негативний вплив на народ, внаслідок чого посилюється тривога, напруга, зростає жорстокість, агресія, поширюється насильство, злочинність та асоціальні форми поведінки. На сьогоднішній день тема, яка стосується асоціальної, протиправної поведінки є особливо актуальною [2].

Найчастіше в наш час делінквентна поведінка зустрічається у підлітковому віці, сучасна молодь надзвичайно агресивна, жорстока та орієнтована на задоволення свої потреб будь-якими засобами [1].

Найбільшого поширення набуває питання «Які ж зміни у підлітковому віці несуть за собою прояв делінквентної поведінки, поведінки, яка абсолютно суперечить прийнятим суспільним нормам?». Останнім часом підвищився рівень злочинної поведінки серед юнаків, збільшилася кількість злочинів з високим рівнем жорстокості і агресивності, дедалі частіше відбуваються бійки підлітків групами [4].

Збільшення делінквентної поведінки серед підлітків в наш час є найгострішою проблемою соціуму, де з кожним днем все більше зростає кількість злочинів, що здійснюються в підлітковий період. Саме тому тема прояву делінквентної поведінки підлітків є актуальною [3].

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та емпірично дослідити психологічні особливості прояву делінквентної поведінки підлітка.

У нашому дослідженні були використані такі теоретичні як порівняння теоретичних та експериментальних розробок досліджуваної

проблеми, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація. Окрім теоретичного методів у нашому дослідженні було використано і ряд методів для емпіричного дослідження.

Учасники. Для проведення дослідження було сформовано вибірку за допомогою додатку Googleforms з бланками обрних методик та надіслано учням середньої школи. Вибірка налічувала 43 людини, віком від 12 до 16 років, що відповідає віковим межах підліткового періоду.

Матеріал дослідження. З метою емпіричного дослідження психологічних особливостей прояву делінквентної поведінки підлітка нами було використано комплекс психологічних інструментів:

1) **Методика на визначення спрямованості особистості Б. Басса** – для визначення особистісної спрямованості. Вона містить 27 тверджень, за допомогою яких можна визначити три типи спрямованості особистості: спрямованість на себе, спрямованість на спілкування, спрямованість на справу.

2) **Методика виявлення схильності до відхилень у поведінці (А. Орел)** – спрямована на встановлення здатності до будь-яких відхилень у поведінці підлітків. Ця методика в загальному має 7 шкал, які спрямовані на встановлення здатності до здійснення певних моделей асоціальної поведінки, проте у нашому дослідженні ми враховували лише 4 з них:

- схильність до адиктивної поведінки;
- схильність до агресії та насилля;
- схильність до делінквентної поведінки;
- схильність до самопринижуючої і саморуйнівної поведінки.

3) **Методика ціннісних орієнтацій М. Рокіча** спрямована на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини. Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості і складає основу її відносин до навколишнього світу, до інших людей, до себе самої, основу світогляду і джерело мотивації, особливості життєвої концепції

Процедура. Процедура емпіричного дослідження була здійснена у кілька етапів. На першому етапі було сформовано та розміщено за допомогою додатку Googleforms бланк, який ми надіслали учням середньої школи (це відповідає віковим межах підліткового періоду, а саме 12-16 років). Таким чином, для емпіричного дослідження було сформовано вибірку кількістю 43 людини, віком від 12 до 16 років.

На наступному стадії нашого дослідження ми збирали отримані дані та проводили їх інтерпретацію, аналіз.

Останнім етапом дослідження була розробка рекомендацій для проведення профілактичної роботи з підлітками, які схильні до делінквентної поведінки

Результати. За методикою схильності до відхилень у поведінці (А. Орел) було отримано такі дані, де чітко видно, що підлітки схильні:

- 62,8% – до аддиктивної поведінки;
- 53,5% – до агресії та насильства;
- 46,5% – до делінквентної поведінки;
- 39,5% – до самоушкоджуючої і саморуйнівної поведінки.

Такі результати виявили у підлітків схильність до відхилення у поведінці, доказом цього є високий відсоток показників у тестах. Найвищі бали були виявлені за такими критеріями як схильність до імпульсивності, бажання не підкорятися встановленим порядкам та іншим, завищена самовпевненість, суб'єктивізм, прагнення бути незалежним, тривога, агресивність, хвилювання, роздратованість. Таким чином, більша кількість досліджуваних мають схильність до агресивності, девіантної поведінки та конфліктності.

Провівши методику *на визначення спрямованості особистості Б. Басса*, ми отримали такі результати:

- більшість дітей, а саме 23 підлітка (53,5%), мають переважачу спрямованість на спілкування;
- у 15 підлітків (34,9%) домінує спрямованість на себе, тобто у підлітків даного типу спрямованості переважає бажання особистого престижу та авторитету, задоволення власних інтересів та потреб, іноді нехтуючи потребами інших;
- 5 підлітків (11,6%) мають спрямованість на справу. Даний тип спрямованості характеризує підлітків, які зацікавлені роботою та справою, яку виконують безкорисно, лише з інтересом та для вивчення чогось нового.

За результатами методики *ціннісних орієнтацій М. Рокіча*, ми бачимо, що ціннісні орієнтації мають відмінності в залежності від статті. І дівчата, і хлопці до життєвих цінностей однаково віднесли життєву мудрість (це пояснюється бажання підлітків до подорослішання, бо часто вони дорослість вони пов'язують із мудрістю). Представники жіночої статті до життєвих цінностей віднесли прагнення до лідерства, намагання продемонструвати свою унікальність і неповторність, так я

найважливішим цінностями у їхньому житті за результатами методики є суспільне визнання, незалежність, самостійність, акуратність та краса.

Всі ці показники відповідають основним характеристикам підліткового віку, що і довело надання переваг ціннісних орієнтацій підлітків як незалежність, самостійність, прагнення до визнання та лідерства, доведення своєї унікальності.

Висновки. Завдяки емпіричному дослідженню встановлено, що респонденти, віком від 12 до 16 років, мають спрямованість на спілкування та на себе; егоїстичність, агресивність, прагнення до визнання та незалежності,

За визначенням ціннісних орієнтацій за ієрархією загальнолюдських цінностей у нинішніх підлітків на першому місці є такі термінальні цінності як здоров'я, наявність вірних і хороших друзів, суспільне визнання, любов, матеріально забезпечене життя і таким інструментальним цінностям як воля, непримиренність, незалежність, вміння тримати слово, здійснювати самостійні рішення і відповідати за власні дії і за себе.

Варто зазначити, що спрямованість особистості виявляє найважливішу її якість, що визначає соціальну й моральну цінність особистості. Вид спрямованості – це, перш за все, переважаючі, зумовлені соціумом відношення індивіда до оточуючого середовища. Завдяки спрямованості ціннісні орієнтації особистості мають змогу реально виразитися в активній діяльності людини, а саме є стійкими мотивами особистості, що згодом переходять у переконання.

Таким чином, проблема делінквентної поведінки існує в наш часу, тому необхідно здійснити пошук методів впливу та корекції на підлітків, які схильні до прояву делінквентної поведінки.

Перспектива подальших наукових досліджень – у проведенні повторного дослідження на більшій вибірці досліджуваних та розробці рекомендація для проведення профілактичної роботи з підлітками, що мають схильність до делінквентної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Алексенко О. Діти нашого сьогодення : [про антисоціальну поведінку підлітків] / О. Алексенко // Соціальна педагогіка. – 2009. – № 7 (липень). – С. 44–45.
2. Бабахало В. Современные тенденции молодежной культуры / В. Бабахало // Психолог. – 2001. – № 3. – С. 5-6.

3. Зайченко М. Діагностика та корекція девіантної поведінки учнів / М. Зайченко // Соціальна педагогіка. – 2010. – № 2 (лютий). – С. 41–55.

4. Максимова Н. Ю. Воспитательная работа с социально дезадаптированными школьниками: метод. рекомендации / Н.Ю. Максимова; АПН України: Институт психологии. – К., 1997. – 136 с.

Трофімчук Н.Д., Козяк А.Я.

студентки,

Науковий керівник: Шугай М.А.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Острозька академія»

ПСИХОЛОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Обґрунтування проблеми. Дестабілізація економічної системи, погіршення рівня життя, змінна колишніх ціннісних орієнтацій особистості у сьогоденні, знищення старих стереотипів та всього того, що раніше контролювало різні сфери життя особистості важко сприймається людьми та має значний вплив на рівень соціального розвитку населення. Різноманітні кризи, які виникають в наш час, мають негативний вплив на народ, внаслідок чого посилюється тривога, напруга, зростає жорстокість, агресія, поширюється насильство, злочинність та асоціальні форми поведінки. Найбільшого поширення така поведінка набуває серед сучасних підлітків [3].

У підлітковому віці особистість зазнає складних, критичних змін, формування новоутворень та зміни соціальної ситуації розвитку. У зв'язку з цим підлітковий вік характеризується як складний, критичний, перехідний. У підлітковому періоді відбувається руйнування минулих позицій, інтересів та кола спілкування дитини. Особливістю є те, що зміни в цей період проходять за короткий проміжок часу, мають бурхливий та спонтанний характер, внаслідок чого з'являються суб'єктивні проблеми та перешкоди в підлітка. Батьки підлітка теж зазнають труднощів, які стосуються виховання дитини, так як їхня дитина не реагує на поради, зауваження, вплив дорослих, а навпаки,

виявляє бунт, протест, негативізм, самостійність, незалежність, агресивність тощо. Саме ці зміни у підлітковому віці провокують прояв делінквентної поведінки, поведінки, яка жодним чином не відповідає встановленим суспільним нормам [5].

Збільшення делінквентної поведінки серед підлітків в наш час є найгострішою проблемою соціуму, де з кожним днем все більше зростає кількість злочинів, що здійснюються в підлітковий період. Саме тому тема прояву делінквентної поведінки підлітків є актуальною.

Мета – теоретично проаналізувати психологічні особливості прояву делінквентної поведінки підлітка.

Аналіз попередніх досліджень. Тему делінквентної поведінки вивчали безліч вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких Д. Бойко, В. Медведев, З. Зайцева, В. Татенко, Т. Титаренко, М. Галагузова, В. Оржеховська. Ці дослідники пояснювали делінквентну поведінку як таку, яка відходить від норми, і в результаті може привести до кримінальної відповідальності. Проте, варто звернути увагу, що за трактуванням, яке зустрічається в тлумачному словнику психолога В. Шапара «делінквентна поведінка» розглядається навпаки, як поведінка, яка характеризується наявністю правопорушень, проступків, провин, які в результаті не несуть за собою кримінального покарання як вважають Д. Бойко, В. Медведев, З. Зайцева, В. Татенко, Т. Титаренко, М. Галагузова, В. Оржеховська [1].

Ряд таких вчених як С.М. Іншаков, Л.Я. Оліфіренко, О.М. Казвкова, В.А. Горват пов'язують виникнення делінквентної поведінки з індивідуально-психологічними відмінностями особистості, а також зазначають що вікові особливості, спосіб життя, батьківський та педагогічний вплив, соціальне середовище мають неабияке значення для виникнення делінквентної поведінки. Подібний погляд на причини прояву делінквентної поведінки має Максименко Є.В., який відхилення у підлітковому періоді пов'язує з впливом, який чинить на підлітка його мікросередовище.

За поглядами вчених В.Я. Гіндікіна, Е.В. Матушкіна, Н.А. Фелінської, а також група вчених Дж.Ф. Джонсон та Р.М. Ліндер передумовою виникнення такого виду поведінки є відхилення, що з'являються від дії соціально-психологічних, а також біологічних чинників, а також асоціальний спосіб життя батьків підлітка [4].

К. Бартол же ж у своїх роботах делінквентну поведінку поділяє на соціальну та психологічну. Соціальна делінквентність характеризується

здійсненню підлітками дій, які не відповідають нормам, тобто це надмірно виражена агресивність, пропуски занять, алкоголізм, наркоманія, розбійництво і т. д. Психологічна делінквентність – це наявність в підлітка індивідуальних рис, що є основними причинами прояву протиправної поведінки.

Отже, у більшості випадків делінквентна поведінка підлітків розкривається вченими як суспільне явище, яке виникає внаслідок дії негативних соціальних впливів.

Підліток – це юнак або дівчина, який переходить з періоду дитинства до зрілості. Підлітковий період – це вік, який характеризується суттєвими змінами у всіх сферах життя особистості, тому його називають перехідним або ж критичним. Вікові межі даного періоду – від 11-12 до 15-16 років. Даний період характеризується інтенсивністю і бурхливістю розвитку організму, що має часто стрибкоподібний характер, поява новоутворень підліткового віку, значними змінами в емоційній сфері. Такий характер розвитку підлітка призводить до суттєвих змін його самосвідомості, ставлення до своєї особистості та інших. Підлітковий період характеризується появою потреби у самовираженні, схваленні та бажанні бути авторитетом, бажанням спілкуватися «на рівних» зі старшими та однолітками, підвищеною вразливістю та емоційністю, прагненням до ідеалів та надмірного максималізму. В цей період відбувається стрімкий, активний розвиток фізіологічних особливостей підлітка [3].

У підлітка ще не побудована остаточно нервова система, і саме тому, часто навіть незначні подразники та впливи підлітки легко переходять з нормального стану у стан підвищеного напруження та збудження, що провокує підлітків на скоєння протиправних дій.

Звичайно, всі зміни є індивідуальними, оскільки визначаються вони і спадковим фактором, моделлю сімейного виховання, психологічними особливостями індивіда.

Як відомо, людина здобуває статус особистості у соціумі, суспільних взаєминах, що впливають на неї. Соціалізація супроводжується засвоєнням людиною встановлених суспільством норм та правил. Проте, людина не завжди проходить успішно соціалізацію, порушуючи встановлені норми та правила. Це є відхиленням у поведінці, яке супроводжується сукупністю дій зі сторони підлітка, які є несхваленими, неприйнятими у соціумі та порушують встановлені норми поведінки. Це і називають «делінквентною поведінкою». У підлітковому віці ця

поведінка знаходить вираження в навчальних закладах, домашніх умовах та серед громади. І ця поведінка залежить від кризового переходу особистості на новий етап розвитку, що характеризується формуванням характеру підлітка. У підлітковий віковий період руйнуються попередні стереотипи, установки та індивідуально-психологічні особливості. Окрім цього, підлітки ще не знайшли своє призначення та не розуміють свою роль у цьому світі, також для них характерним є низький рівень розвитку гальмівних процесів, тому досить часто їх дії є імпульсивними та необдуманими через надмірну емоційність. Саме це і призводить до прояву делінквентної поведінки підлітка. У підлітковому віці змінюється ієрархія цінностей та мотивів, які і формують модель поведінки та оточення підлітка на даному етапі розвитку [1].

У підлітковий період формується самосвідомість та свідомість, вимальовується самооцінка, уявлення про свою особистість та інших. І якщо, самооцінка підлітка не відповідає нормі та не відповідає адекватному рівню і має значні відхилення від реальності, то в результаті це може спричинити правопорушення як етичних, так і суспільних норм, може слугувати вчиненню злочину та хуліганства. Значний вплив на становлення та засвоєння підлітком прийнятих норм суспільства та проходження соціалізації має сім'я, модель виховання та оточення [5].

Висновки. Таким чином, деякі вчені вважають, що делінквентна поведінка є різновидом девіантної і описується ними як комплекс протиправних дій та злочинів, що не належать до документально зазначених суспільним та правовим нормам, інші ж – трактують її як повторювані асоціальні вчинки, що не відповідають встановленим правовим нормам та в результаті можуть призвести до відкриття кримінальної справи.

Згідно аналізу теоретичних робіт, що стосуються делінквентної поведінки підлітків, можна стверджувати, що прояв делінквентної поведінки підлітків проявляється і залежить, в першу чергу, від поєднання умов середовища, в якому перебуває особистість (виховання, школа, друзі, проблеми соціуму тощо) та індивідуально-психологічних особливостей підлітка (агресивність, наявність суперечок, тривожність, ціннісні орієнтації, прагнення до визнання і т.д.). Саме ці особливості і чинять найбільший вплив на ще не до кінця сформовану особистість підлітка. Девіації у підлітків виникають в основному у комплексному поєднанні особистісних, біологічних і суспільних чинників [1].

Отже, здатність до делінквентної поведінки у підлітковому віці зумовлена безпосередньо індивідуально-психологічними та соціальними особливостями. Девіації у поведінці сучасної молоді перш за все викликані не одним, а декількома соціальними, особистісними чинниками. Основними якостями підлітків з делінквентною поведінкою є егоцентричність, самостійність, незалежність, прагнення до самоствердження, агресія, тривожність, роздратованість, спрямованість на себе та задоволення власних прагнень і потреб, прагнення до спілкування та бажання бути дорослим і відповідати за свої вчинки, самостійно приймаючи рішення. Підлітки з протиправною поведінкою завжди знецінюють моральні норми і цінності та обирають неадекватні способи взаємодії з іншими людьми.

Перспектива подальших наукових досліджень – у проведенні емпіричного дослідження на більшій вибірці досліджуваних та розробці рекомендація для проведення профілактичної роботи з підлітками, що мають схильність до делінквентної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Бабій М. Аналіз причин агресивних дій засуджених підлітків / М. Бабій // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць I-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2006. – Т. 8. – Вип. 3. – С. 120–126.
2. Бандурка А. М. и др. Юридическая психология: учебник / А.М. Бандурка – Х.: Изд-во Нац. у-та внутр. дел, 2001. – 640 с.
3. Бартол К. Психология криминального поведения / К. Бартол; пер. с англ. – 7 – е межд. изд. – СПб.: Прайм-Еврознак; М.: ОлмаПресс, 2004. – 352 с. (Серия «Психологическая энциклопедия»).
4. Зайченко М. Діагностика та корекція девіантної поведінки учнів / М. Зайченко // Соціальна педагогіка. – 2010. – № 2 (лютий). – С. 41–55.
5. Максимова Н. Ю. Воспитательная работа с социально дезадаптированными школьниками: метод. рекомендации / Н.Ю. Максимова; АПН Украины: Институт психологии. – К., 1997. – 136 с.

Шаламай А.Б.

студентка;

Пахомов В.М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти й газу*

ВРАХУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ

Загально прийнято, що єдиного визначення поняття «людський фактор» немає, є його різні трактування у різноманітних галузях людського співжиття.

Зміст прикметника «людський» лежить на поверхні розуміння, тому його тлумачити не будемо. Однак слово «фактор» потребує певної уваги, бо воно іншомовне і не завжди сприймається однозначно. **Фактор** (лат. factor – «той, що робить, чинить», від *facere* – «діяти», «виробляти», «примножувати») – 1) чинник; умова, рушійна сила, причина якого-небудь явища, процесу; 2) *заст.* посередник, дрібний комісіонер [6, с. 923].

Ще Теренцій (**Публій Теренцій Афр**; 195 – 159 до н. е.) – давньоримський письменник, комедіограф вважав: «DUO CUM FACIUNT IDEM, NON EST IDEM – Коли двоє роблять те саме, то це не те саме» [6, с. 1000]. Іншими словами: одна робота, а наслідки різні.

Людський фактор та його врахування у процесі управлінської діяльності були предметом вивчення таких науковців як В.Д. Грибов і Г.В. Кисляков, І.І. Новаківський, Ю.Є. Петруня, Ж.Т. Тошинко та ін.

Безсумнівно, що центром усіх сучасних концепцій управління залишається людина. Розвиток і поширення концепцій управління людськими ресурсами перетворюється у важливу тенденцію, яка знаходиться у взаємозв'язку з іншими розділами менеджменту [3].

Всі цілі менеджменту ставляться і досягаються людьми, що мають необхідні професійні навички, кваліфікацію і особистісні здібності.

Особистість – це суб'єкт активної свідомої діяльності, що володіє сукупністю соціально значущих здібностей [1], якими є **спрямованість, здібності, темперамент.**

Спрямованість – стійка орієнтація людини, її поведінки, мотивів, інтересів незалежно від конкретної ситуації. Виділяють такі цілі

спрямованої особи: 1) Взаємодіяти з іншими людьми, брати участь у спільній діяльності (орієнтація на оточення). 2) Вирішувати поставлене завдання (досягнення мети, власної чи заданої). 3) У першу чергу отримувати особисту вигоду, урадити власні проблеми, домагатися успіху (спрямованість на себе).

Здібності розглядаються як сукупність індивідуальних рис людини і схильностей, які необхідні для виконання того чи іншого виду діяльності і дозволяють домогтися успіху. Здібності характеризуються швидкістю сприйняття та засвоєння знань і навичок. Здібності диференціюють на **фізичні** та **психологічні**, які теж поділяють на **механічні** та **координаційні**. Психологічні поділяються на **загальні, елементарні приватні, складні приватні (професійні, спеціальні)** [1].

Темперамент – це сукупність психічних властивостей людини, що визначають форму поведінки: емоційність, врівноваженість або неврівноваженість, рухливість або інертність, активність чи пасивність, силу почуттів. Певною мірою темперамент впливає на характер, стиль роботи, стосунки з оточуючими. Загальноприйняті види темпераменту: **сангвініки, холерики, флегматики та меланхоліки**.

Управління – цілеспрямований вплив людини на об'єкт, процес, систему та на людей, які беруть у них участь з метою спрямування діяльності в потрібному напрямі для отримання бажаних результатів [2, с. 28]. Поняття «стиль управління» можна визначити як почерк керівника. У науковій практиці вивчення стилю управління існують багато концепцій, у рамках яких приділяється увага різним аспектам поведінки керівника, і в залежності від того, на якому параметрі робиться акцент, по-іншому трактується і стиль управління.

Першою теорією, у рамках якої була зроблена спроба наукової систематизації знань і трактувань стилю управління, була концепція особистісних рис, або теорія «великих людей», що з'явилася в кінці XIX ст., в основі якої лежить розуміння того, що успішного керівника відрізняє певний набір деяких промовистих характеристик, особистісних якостей. Дослідники виділяють вісім можливих кластерів рис, притаманних ефективному керівникові [7]: **професійні; функціональні; соціальні; психологічні; інтелектуальні; вольові; вроджені; аксіологічні**.

Класифікувати можна не лише риси, притаманні керівникові, а й **стилі прийняття ним рішень**. До таких стилів належать [4, с. 26]: **інертний; обережний; врівноважений; ризикований та імпульсивний,**

назви яких самі говорять про характер, ділові якості та творчу активність управлінця.

Людський фактор має якісні і кількісні характеристики і може стосуватися різних рівнів: окремого працівника, підприємства, країни. Кожна кризова ситуація супроводжується негативними явищами, причинами яких можуть бути поряд з об'єктивними і вади людського фактора.

Для апробації опрацьованого теоретичного матеріалу нами було проведене скромне дослідження (анкетування, опитування, інтерв'ювання, спостереження) серед студентів академічної групи. Якщо розглядати кожного студента як потенційного управлінця, то студентів у групі можна поділити за типами темпераменту так: серед них 19% – холерики, 25% – флегматики, 31% – сангвініки та 25% – меланхоліки. За стилями прийняття рішення у групі теж присутні представники усіх їх видів, а саме: 12% студентів групи приймають рішення обережно, 19% – інертно, 19% – урівноважено, 6% – ризиковано, 19% – імпульсивно. У ході дослідження було виявлено невтішний результат: 25% студентів групи (четверта частина) ніколи не приймає рішення самостійно.

Послугуючись «Найточнішим тестом особистості» [5], також було проведено опитування серед студентів групи, яке дало такі результати:

– **Одухотворені** (мають найбагатший внутрішній світ; прагнуть до досконалості, бажають все поліпшити; у відносинах з людьми відчують труднощі, часто віддаляють оточуючих, демонструючи незалежність; вміють розставляти пріоритети, довіряють своїй інтуїції) становлять 13%.

– **Радники** (легко визначають настрої та приховані таланти, до них часто звертаються за порадою; не перестають вчитися протягом усього життя, вважаючи саморозвиток одним з основних пріоритетів) – 13%.

– **Політики** (визначають можливості оточуючих і нерідко використовують це з метою маніпуляції; у спілкуванні керуються в першу чергу власними інтересами; прагнуть справити враження; не люблять даремно втрачати час; очікують швидких результатів) – 6%.

– **Управлінці** (практичні, люблять порядок, планування і займатись організацією; переконують оточуючих у своїй правоті і схиляють до власної точки зору; тверезо дивляться на життя і довіряють насамперед фактам; відкриті для спілкування та нових знайомств) – 6%.

– **Композитори** (знаходять радість у простих речах, спокійно переносять рутину і одноманітність; люблять відчувати себе потрібними, а

тому завжди допомагають іншим людям, однак ніколи не порушують їх особистий простір; не переносять конфліктних ситуацій; практичні, турботливі, надійні і вірні; не намагаються керувати і маніпулювати) – 6%.

– **Чемпіони** (енергійні та допитливі; поєднують риси як екстраверта, так й інтроверта; здатні співпереживати і давати слухні поради; володіють розвинутою фантазією і високим рівнем інтелекту; здатні зберігати баланс навіть при постійній зміні обставин) – 18%.

– **Цілителі** (ставлять на перше місце внутрішню гармонію, згоду з самим собою; здатні інтуїтивно прогнозувати події і непогано розбираються в людях; намагаються добре виглядати в будь-яких обставинах; часто втрачають відчуття часу і реальності) – 13%.

– **Умільці** (мають технічний склад розуму і люблять працювати руками; не поспішають з прийняттям рішень, однак завжди вкладаються в терміни; пізнають світ через відчуття, їх погляди об'єктивні та конкретні) – 13%.

– **Винахідники** (генератори ідей, перебувають у процесі безперервного

створення чогось нового; швидко адаптуються в незвичних умовах, з легкістю освоюють різні методи роботи; часто змінюють професійні сфери і хобі, стають новаторами та першопрохідцями) – 6%.

– **Захисники** (не терплять фальші та награності у стосунках, одразу виділяють «чужих» і «своїх»; акуратні в словах та вчинках; добродушні та турботливі; бачать вищу мету в тому, щоб допомагати іншим та робити їх щасливими) – 6%.

Результати нашого дослідження вражають і тим, що в невеликій студентській групі такі різні типи.

Нами також підмічено, що досліджень стосовно значення і врахування людського фактора в управлінні мало. У понятті «людський фактор» дещо переоцінюються соціально набуті риси людини і недооцінюються генетичні, спадкові. Науковці нерідко зводять проблеми, що стосуються людського фактора до суто екстремальних, немов забуваючи, що управлінське рішення стосується набагато більшої кількості людей, ніж управління найпотужнішим транспортним засобом. Варто також, щоб усі види психології, а не лише практична наблизилася до проблем управління, менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Грибов В. Д., Кисляков Г. В. Основы управленческой деятельности [Електронний ресурс] / В. Д. Грибов. – Москва: Юрайт, 2018. – 335 с. – Режим доступу: https://stud.com.ua/42581/menedzhment/osnovi_upravlinskoyi_diyalnosti.
2. Менеджмент: навч. посібник / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. – Харків: ВСВ-Принт, 2015. – 300 с.
3. Новаківський І. І. Вплив людського фактора на удосконалення управління підприємствами в умовах інформатизації [Електронний ресурс] / І. І. Новаківський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2001. – № 436. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/9653/1/17.pdf>
4. Прийняття управлінських рішень : навчальний посібник / Ю. Є. Петруня та ін.; за ред. Ю. Є. Петруні. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2015. – 209 с.
5. Самый точный тест личности из 4 вопросов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.adme.ru/svoboda-psihologiya/samyj-korotkij-i-chestnyj-test-lichnosti-1601665/>
6. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
7. Тощенко Ж. Т. Социология управления [Електронний ресурс]: учебник / Ж. Т. Тощенко. – Москва: Центр социального прогнозирования и маркетинга, 2011. – 300 с. – Режим доступу: https://stud.com.ua/55265/sotsiologiya/sotsiologiya_upravlinnya

Юрченко В.В.

*здобувач ступеня доктора філософії,
Національна академія внутрішніх справ;
прокурор Липовецького відділу
Немирівської місцевої прокуратури
Вінницької області*

ПСИХОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Частиною 1 статті 237 КПК України встановлено, що з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів [1].

Останнім часом досить поширеною є практика залучення прокурора, який у подальшому буде здійснювати процесуальне керівництво досудовим розслідуванням для проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події.

Проведене опитування працівників прокуратури, встановило, що огляд місця події є слідчою (розшуковою) дією, яка вимагає наявності у суб'єкта її проведення спеціальних психологічних знань.

З психологічної точки зору огляд місця події включає в себе емпіричне спостереження, активну розумову діяльність (провідними розумовими операціями є порівняння, аналіз і синтез, конкретизація й абстрагування).

Досліджуваній процесуальній дії притаманні такі психологічні характеристики – невизначеність слідчої інформації, невідкладний характер проведення, узгодженість дій слідчого – оперативної групи, розподілення і переключення уваги прокурора, перевантаження оперативної пам'яті і висока психологічна напруженість, поєднання в діяльності пізнавального елемента, пошукового елемента, організаційних і посвідчувальних елементів.

Огляд місця події є активним психологічним, пізнавально-інтелектуальним процесом, у ході якого виявляються і вилучаються окремі стани, властивості й ознаки матеріальних об'єктів та їхні взаємозв'язки для того, щоб установити механізм минулої події, отримати інформацію про особистість злочинця, про мотиви і мету вчиненого діяння.

Для вдалого огляду місця злочину В. Васильєв рекомендує вирішувати такі три завдання:

1) зібрати всю інформацію, яка може мати відношення до події, що розглядається (не обмежуючись збором відомостей для однієї версії);

2) проаналізувати зібрану інформацію і на її основі спробувати створити версію, яка б пояснила попередню подію;

3) зіставити кожну висунуту версію із загальною обстановкою місця події і об'єктивно відзначити всі суперечності. Якщо при перевірці кожної версії виявлені суперечності, необхідно знову повернутися до розв'язання першого, а потім другого завдання [2, с. 24].

Основний зміст пізнавальної діяльності при огляді місця події пов'язаний з розкриттям причинно-наслідкової обумовленості фактів. Успіх огляду місця події значною мірою залежить від таких психологічних якостей прокурора, як його спостережливість, знання

індивідуально-психологічних особливостей осіб, які належать до кримінального світу, професійний та життєвий досвід, рівень розвитку мислення й уяви, а також інтуїції.

Огляд місця події розглядають як одну з найскладніших і значних слідчих дій, під час проведення якої вирішують багато планових завдань розслідування і отримують різні фактичні дані. Тому проведення огляду місця події з боку слідства вимагає значних зусиль і часу.

Місцем події може бути не тільки те місце, де скоєно злочин, а й те, де знайдено різні сліди, що вказують на його зв'язок із злочиним.

Огляд місця події – це найперша слідча дія, найближча в часі та просторі, коли слідчий та прокурор стикається з подією злочину, дій найбільш трудомістка, найпродуктивніша і найскладніша. Від якісного та своєчасного її проведення залежить весь хід досудового розслідування.

Досліджуючи місце події, слідчий, прокурор повинен уважно прислухатися до думки інших учасників, бути тактовним, психологічно стійким, створювати справжню робочу обстановку, яка потрібна для успішного виконання відповідних завдань усіх учасників огляду. Прокурор на місці події може координувати роботу слідчого.

Важливе психологічне значення має правильна організація діяльності понять, так як в майбутньому це дасть можливість отримувати від них правдиві свідчення про обстановку місця події, особливо огляду того чи іншого предмета, сліду. Може виникнути потреба допиту понятого як свідка під час досудового розслідування чи судового провадження.

На початковому етапі розслідування злочину, вчиненого в умовах невизначеності, огляд місця події є складною слідчою ситуацією, успішне виконання якої забезпечується реалізацією організаційної, пошукової та реконструктивної діяльності.

Важливим змістом огляду місця події є усунення дефіциту інформації про подію злочину шляхом безпосереднього сприймання та фіксації змін матеріальної обстановки на місці події. Проводячи огляд прокурор має перебувати не лише в просторовій, а й у психологічній атмосфері злочину.

Вимоги до роботи прокурора і причини його емоційної напруженості, а також характерні риси огляду місця події свідчать про те, що слідча дія є активним пізнавально – інтелектуальним процесом, у ході якого здійснюється емпіричне спостереження, порівняння, аналіз і синтез, конкретизація й абстрагування, встановлення певних залежностей.

В цілому огляд місця події – слідча дія, яка дозволяє одержати значущу доказову інформацію щодо події злочину, виявити особливості психічного стану та особистості злочинця, які визначають розвиток подій, і на основі цього виробити ефективні слідчі версії, що визначають весь подальший хід розслідування.

Таким чином, психологія огляду місця події – це, по-перше, професійне спостереження як навмисне, вибіркоче і цілеспрямоване виявлення і збирання інформації за допомогою органів відчуття, по-друге, розумова діяльність слідчого, прокурора, яка полягає в аналізі емпіричних даних як юридично значущих фактів в їх синтезі та по-третє, реконструкція досліджуваної події за її окремими проявами.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, ред. від 13.02.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Васильев В. Л. Юридическая психология : учебник для студентов вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция» / Васильев В. Л. – [5-е изд., доп. и перераб.]. – СПб. : Питер, 2004. – 654 с.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Пазич В.М.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Поліський національний університет*

БІОХІМІЧНИЙ СКЛАД ФІТОМАСИ ГІДРОБІОНТІВ ПІСЛЯ ГІДРОФІТНОГО ЗАВАНТАЖЕННЯ В ПРОЦЕСАХ ОЧИЩЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД

Якість води формується через дію ряду абіотичних (фізичних та хімічних) та біотичних факторів. Значна частка з цих фізичних і хімічних процесів прямо або опосередковано регулюються біотичними чинниками. Наприклад, масштаби сорбції забруднюючих речовин осідаючими частинками суспензій залежать від концентрації клітин гідробіонтів; фотохімічні процеси руйнування речовин протікають за умови прозорості води, а прозорість забезпечується фільтраційною активністю гідробіонтів. Таким чином, біотичні процеси перебувають у центрі всієї системи самоочищення води [1; 2].

У самоочищенні водних екосистем та формуванні якості води окрім мікроорганізмів, фітопланктону, безхребетних тварини, риб беруть участь і вищі рослини [3; 4; 5]. Ефективність застосування цих методів доведена науковцями багатьох країн світу [6; 7; 8].

Недостатність відомостей про подальше використання відпрацьованої біомаси гідробіонтів в технології біологічного очищення стічних вод в кліматичних умовах Півночі України визначають актуальність обраних напрямків досліджень, адже біомасу водних рослин можна використовувати не лише у якості меліоранта стічних вод, а й у інших галузях сільського господарства – як кормову добавку для сільськогосподарських тварин та птахів.

Нами було проаналізовано вміст окремих поживних елементів *Pistia stratiotes* L. та *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms, результати наших досліджень вказують на те, що вони за цими показниками переважають багатьох типових водних та наземних кормових представників флори регіону Полісся.

Для підтвердження достовірності отриманих даних нами було проаналізовано біохімічний склад рослинної маси гідробіонтів, які використовувалися у процесах очищення води. Окрім того, біохімічний склад фітомаси суттєво різниться у різних частинах рослин, тому було проконтрольовано склад надводної та підводної частин рослин (рис. 1).

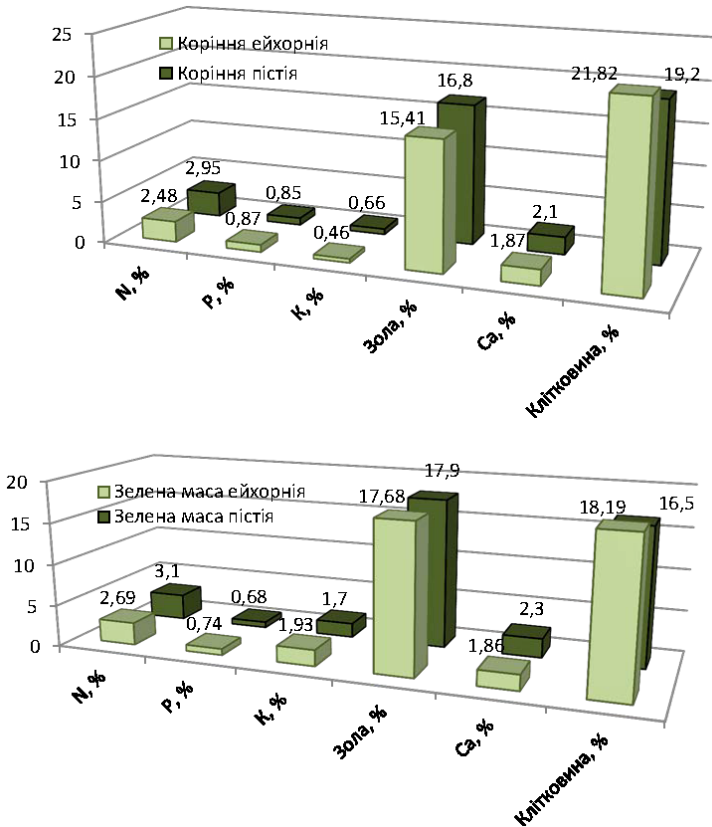

Рис. 1. Біохімічний склад фітомаси гідробіонтів, які використовувалися у якості гідрофітного завантаження в процесах очищення води

Фітомаса досліджених гідробіонтів характеризується досить високим вмістом азоту. Це один із основних елементів – органігенів, вміст його в тканинах рослин зазвичай становить близько 1,5% від сухої речовини,

однак у зеленій масі *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms його вміст був вищий – $2,69 \pm 0,019\%$, а у корінні – $2,48 \pm 0,112\%$, а у зеленій масі *Pistia stratiotes* L. ще вищий – $3,1 \pm 0,156\%$ та у корінні – $2,95 \pm 0,132\%$.

Вміст фосфору у зеленій масі та кореневій системі *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms мав незначну різницю – $0,74 \pm 0,002\%$ та $0,87 \pm 0,011\%$ відповідно. Вміст фосфору у зеленій масі та кореневій системі *Pistia stratiotes* L. мав таку ж тенденцію – $0,68 \pm 0,012\%$ та $0,85 \pm 0,008\%$ відповідно.

Вміст калію у досліджуваних рослинах не відхилявся від загальноприйнятих показників, загалом більшість рослин характеризуються високим вмістом калію ($0,9 - 1,2\%$ від сухої маси рослинних тканин) і його у фітомасі *Eichhornia crassipes* та *Pistia stratiotes* L. протягом періоду досліджень також не перевищував 2% . При цьому мінімальні показники вмісту загального калію характерні для підводної частини $0,46 \pm 0,044\%$ та $0,66 \pm 0,012\%$, а максимальні – для зеленої маси – $1,93 \pm 0,004\%$ та $1,7 \pm 0,033\%$ відповідно.

Для фіто маси обраних нами гідробіонтів властивий і досить високий вміст зольних елементів, вищий їх вміст у наземній частині – $17,68 \pm 0,832\%$ від сухої маси для *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms та $17,9 \pm 0,23\%$ для *Pistia stratiotes* L., що на $2,3-2,5\%$ більше ніж у корінні.

Вміст кальцію в органах *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms у різних варіантах є менш мінливим – в обох випадках: так у листі і у коренях його вміст знаходиться на рівні $1,86-1,87\%$ від сухої маси. Проте, слід відмітити, що порівняно з іншими видами рослин, де вміст кальцію 47 зазвичай знаходиться на рівні $0,2\%$, у фітомасі гідробіонтів його майже у 9 разів більше.

Стосовно розподілу клітковини по фітомасі рослин, слід відмітити дещо високі концентрації її характерні як для листя *E. crassipes* – $18,19 \pm 1,020\%$ та *P. stratiotes* – $16,5 \pm 1,55$, так для коріння ейхорнії – $21,82 \pm 1,440\%$ та пістії – $19,2 \pm 1,23\%$.

Встановлені показники біохімічного складу відпрацьованої фітомаси обраних нами нетрадиційних для території Полісся України макрофітів *Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms та *Pistia stratiotes* L. після очистки поверхневих вод вносять вагомий інформаційний вклад для обґрунтування застосування та подальшої переробки їх на високоякісні кормові добавки.

Список використаних джерел:

1. Крылова Е. Г. Структура и сукцессии растительного покрова техногенно трансформированных пойменных водоемов Верхней Волги: автореф. дис. ... канд. биол. н.: 03.00.05 «Ботаника» / Крылова Е. Г.; Мордов. гос. ун-т. – Саранск, 2001. – 21 с.
2. Малева М. Г. Реакция гидрофитов на загрязнение среды тяжелыми металлами / М. Г. Малева, Г. Ф. Некрасова, В. С. Безель // Экология. – 2004. – № 4. – С. 266-272.
3. Міронова Н. Г. Вищі водні та прибережно-водні рослини техногенних озер Малого Полісся / Н. Г. Міронова // Наук. вісник НЛТУ. – 2012. – Вип. 22.6. – С. 63-67.
4. Морозов Н. В. Роль высших водных растений в самоочищении рек от нефтяного загрязнения / Н. В. Морозов, Р. Б. Петрова, Г. Н. Петров // Гидробиологический журнал, 1969. – № 4. – Т. V. – С. 73-78.
5. Zimmles Y, Kirzhner F, Malkovskaja A (2006). Application of Eichhornia crassipes and Pistia stratiotes for treatment of urban sewage in Israel. Journal of Environmental Management 81: 420-428.
6. Aunchao C. Исследование условий роста водяного гиацинта в серебродержащих сточных водах и определение предела безвредного для него содержания серебра в таких водах / Чен Юаньгао, Дай Цюаньюй, Пи Юй, Чжан Хан // J. Ecol. – 1992. – 11, № 2. – С. 30-35.
7. Desougi LA (1984). Mineral nutrient demands of the water hyacinth (Eichhornia crassipes) (Mart.) Solms in the White Nile. Hydrobiologia 110: 99-108.
8. Ebel M, Evangelou MWH, Schaeffer A (2006). Cyanide phytoremediation by water hyacinths (Eichhornia crassipes). Chemosphere 66: 816-823.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Демчина Л.І.

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ДОКУМЕНТОЗНАВЧІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку системи освіти в Україні є пошук нового змісту, форм, методів засобів навчання, виховання й управління. Якісна фахова освіта передбачає формування не лише вузькоспеціалізованих знань для безпосереднього виходу на ринок праці, а й дієвих довготривалих знань, які можуть бути забезпечені лише за умови їхньої фундаментальності, оскільки фундаментальна складова в поєднанні з фаховою підготовкою здатна забезпечити професійну мобільність, а отже, і впевненість у завтрашньому дні. Професійна діяльність сучасного фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи передбачає вміння застосовувати навички управління виробництвом та використання інформаційних ресурсів, продуктів та послуг.

У контексті досліджень провідних вітчизняних науковців визначено пріоритетність у підготовці фахівців нової якості, які б швидко реагували на запити суспільного розвитку, вирізнялись гнучкістю професійного мислення, адаптивністю до нововведень у фаховій практиці, сформованими вміннями навчатися та професійно зростати впродовж усього життя, готовністю до самоосвіти та вмотивованістю щодо збагачення власного професійного досвіду [4].

У зв'язку з цим розробки навчальних програм відбувається на основі інтеграції фундаментальної і фахової підготовки майбутніх фахівців, що стане ефективним засобом удосконалення вищої освіти, сприятиме опануванню фахово-орієнтованих навчальних дисциплін на якісно вищому рівні, цілеспрямовано готуватиме студентів до майбутньої професійної діяльності, забезпечуватиме дієвість знань на довготривалу

перспективу, а отже, професійну мобільність та конкурентоспроможність майбутніх фахівців.

Інтеграція, як науковий термін, з'явилась у педагогіці у 80-х роках ХХ століття, враховуючи процеси соціальної, економічної, політичної, інформаційної, культурної та інших сфер життя [1].

Дослідниця І.В. Полякова зауважує, що нині дана категорія недостатньо вивчена у наукових джерелах та існує принципова різниця щодо її тлумачення. Наприклад, у педагогічних джерелах визначення «інтеграція» трактується як складне діалектичне перетворення наукової свідомості, що об'єднує успіхи й досвід освіти. Бачення автора ґрунтується на тому, що інтеграційно-фахова діяльність у педагогічних ЗВО є необхідною умовою базової фахової підготовки спеціалістів освітньої галузі споріднених спеціальностей [4].

Уведення в освітній процес нових державних освітніх стандартів, орієнтація на компетентісну парадигму навчання, збільшення обсягу самостійної роботи студентів обумовили необхідність перегляду існуючих підходів до моделювання інтеграційних процесів у системі вищої інформаційно-бібліотечної освіти. Одночасно варто зазначити, що розвиток демократичного суспільства неможливий без доступу до актуальної та достовірної інформації, у тому числі й наукової, саме тому виникає потреба у підготовці висококваліфікованих фахівців, які здатні здійснювати менеджмент знань та надавати доступ до якісної інформації.

Базуючись на тому, що одним із напрямів розвитку інформаційного середовища є професіоналізація інформаційної діяльності, потрібна фахова різноманітність такої діяльності та нові професії, які забезпечують сталий розвиток інформаційного середовища. Безперечно, в цьому контексті необхідно зберігати сталі професійні напрями (зокрема, бібліотекарів, архівістів, документознавців) із розвитком їх у напрями забезпечення нових суспільних потреб [2].

У професійній структурі суспільства відбулись зміни внаслідок дифузії інформаційних інновацій, що стали одним із чинників уведення до освітнього простору нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» з використанням інтеграційного підходу.

А. Соляник звертає увагу, що розробники проекту стандарту вивчали й запозичували кращий європейський досвід щодо встановлення та підтримки академічних стандартів підготовки фахівців інформаційного профілю. Найавторитетнішими з цих документів виявилися стандарти,

запроваджені під грифом «Кодекс якості вищої освіти Великої Британії» з освітнього напрямку «Бібліотекознавство, інформація, знання, документація й архівний менеджмент», прийнятій у березні 2015 р. Назва і зміст стандарту свідчать, що у провідних європейських країнах на єдиній когнітивній та організаційній платформі готують бакалаврів бібліотечного, інформаційного й архівного менеджменту, видавничої справи, магістрів бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень. При цьому інформаційну професію визначено як сукупність напрямів підготовки «бібліотекаря», «архівіста», «документаліста», котрих споріднює єдине функціональне поле діяльності – підтримка документно-комунікаційних процесів розвитку суспільства [6].

Названа спеціальність має на меті не лише об'єднати у спільну систему розрізнені елементи професійної інформаційної освіти, а й забезпечити адекватний розвиток інформаційного середовища завдяки підготовці «інформаційних фахівців». Професія інформаційного працівника як самостійний вид діяльності сформувалася на базі бібліотечної справи та бібліографії, значною мірою увібравши основні операціональні та мотиваційні складові цих професій, що традиційно відносять до інформаційних – як з погляду узагальненого об'єкта діяльності – інформаційних ресурсів, так і з функціонального – забезпечення інформаційних потреб користувачів [2].

Із введенням нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», ЗВО, які планують здійснювати підготовку за новоутвореною спеціальністю, мають забезпечити рівноправний розвиток в її межах усіх заявлених у назві складових – і бібліотекарів, і архівістів, і інформаційних фахівців [3].

Розробка інтегрованого змісту названої спеціальності сьогодні відбувається на основі системного аналізу існуючої навчально-програмної документації, визначення споріднених навчальних дисциплін професійно-теоретичної підготовки (які в даному випадку є «ядром» інтеграції) та дисциплін загальнопрофесійної підготовки, як зв'язані з ними за змістом. Визначені таким чином дисципліни, в залежності від предмета вивчення об'єднують в блоки модульної програми. Навчальні дисципліни (в межах кожного блоку), між якими існує найбільша кількість споріднених понять, інтегруються між собою та утворюють інтегровані навчальні дисципліни – модулі модульної програми.

Через інтеграцію здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, тому що майбутній фахівець сам у змозі обирати «опорні»

знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю. Жодна окремо взята навчальна дисципліна не спроможна забезпечити формування світоглядної культури майбутнього фахівця. Інтеграційний підхід забезпечує органічне поєднання різноманітних знань і методів пізнання на науково визначеній основі. Саме інтеграція знання призвела до утворення різних циклів дисциплін та їх комплексів. вища освіта покликана на максимальному рівні розвивати особистість студента, формувати його компетентність як майбутнього професіонала [5].

Сьогоднішньому випускнику повинні бути притаманні прагнення до постійного поповнення знань, здатність самостійно ставити і вирішувати різноманітні завдання професійного характеру. Тому на часі пошук нової концептуальної основи, на якій будуватиметься модель фахівця з інформаційної справи широкого профілю.

Список використаних джерел:

1. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів : теоретико-методологічний аспект : монографія. Кривий Ріг, 2009. 307 с.
2. Матвієнко О., Цивін М. Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: у пошуках «інформаційного фахівця». *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 10. С. 32-35.
3. Матвієнко О., Цивін М. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: чи буде збережена бібліотечна професія? *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 2. С. 10-12.
4. Полякова І. В. Упровадження інтеграційного підходу у процесі фахової підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти під час викладання дисциплін філологічного циклу. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2018. № 44. С. 79-92.
5. Прищупа Ю. Ю. Інтегративний підхід як фактор формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів-будівельників. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 1. С. 134-138.
6. Соляник С. Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. С. 22-26.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Музильов О.В.

аспірант,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВІДОБРАЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ОБРАЗИ У МІСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Міський простір пронизаний місцями пам'яті, які пов'язані з подіями з історії регіону, країни або цілого світу. Назви вулиць, пам'ятники, меморіали – все це інструменти конструювання історичної спадкоємності.

Окреме ж місце в міському просторі займає відображення колективної образи, під якою можна розуміти форму сприйняття «агресора», як відповідь на дискримінацію або травми, які були нанесені групі або її представнику. Про колективну образи у міському просторі нагадують символи, пам'ятники, назви вулиць. Головна їхня особливість полягає в тому, що всі вони відсилають до колективної травми, тобто тому, що в суспільстві асоціюється з болем, втратами і страхом. Найчастіше це можуть бути бойові дії, дискримінації, інші травми, які були увічнені в назвах або символах.

Конструювання колективної образи через міський простір – це один із способів виробити ставлення в суспільстві по відношенню до певної історичної події або особи. Через дискурс образи в матеріальних знаках, місцях, а також при вимові назв, проходить легітимація і конструювання певної політичної позиції. Це безпосередньо впливає на осмислення міського простору.

Фактично, в міському просторі виникають специфічні «місця образи». Деякі з них стають символами певних подій, свят або скорботних дат. Така ймовірність збільшується, якщо подія є актуальною для сучасного суспільства. Поняття «місця образи» перегукується з терміном «місця пам'яті», який в своїх роботах використовував П'єр Нора [1]. Однак «місця образи» – це саме фізична репрезентація. Вона може виражатися в різних об'єктах в міському просторі: від пам'ятних табличок до малих архітектурних форм. Образа також затверджується через символи, та її постійне відтворення в дискурсивному просторі.

Назви вулиць, площ, пам'ятники, певні символи є одними з факторів, що конструюють ідентичність. Матеріальне відображення колективної образи призводить до появи певної схеми сприйняття історичних подій або особистостей. Тому так часто відбуваються зміни назв вулиць, площ, поява нових пам'ятників та знесення старих. Все це – частина конструювання нової колективної пам'яті, в якій знаходиться місце і відображенню колективної образи. Назви є частиною соціального простору та стають ресурсом відтворення соціальних практик. Постійно зіштовхуючись з певними назвами або символами ми їх для себе хабітуалізуємо, та встановлюємо єдину трактовку події, або особистості, з якою пов'язане «місце образи».

Завдяки накопиченню пам'ятників або інших «місць образи», які транслюють ту чи іншу позицію, відбувається утвердження в суспільстві однозначного статусу події. Таким чином міський простір солідаризує суспільство навколо єдино можливою точки зору на подію.

Однак, оскільки зазвичай фіксації в назвах або символах удостоюються події, які мали значні історичні наслідки, то зміна назв або встановлення нового символу не завжди однозначно сприймається суспільством. Александер пов'язує це з почуттям колективної травми, про яку нагадує назва вулиці або площі [2]. Якщо виходити з методології Штомпки, то сам факт проведення перейменувань може привести до травми і далеко не всі можуть адаптуватися до нових назв і символів [3]. Справа може доходити до навмисного відторгнення нових назв, що проявляється у вживанні колишнього найменування вулиць або надання новим символам іншого сенсу.

Саме виникнення і встановлення в міському просторі «місць образи» покликане сконструювати в суспільстві декілька варіантів відношення до подій з минулого. З одного боку воно може підноситися як подія з якої слід «винести урок». З іншого, наявність вже існуючих «місць образи», а також створення нових призводить до появи і сакралізації образу жертви. Поява місць пам'яті – один із способів легітимації образу жертви, що здатне породити бажання помститися кривдникамів, агресорові.

«Місця образи» нерозривно пов'язані з емоціями. Вони можуть бути в приглушеному, латентному вигляді, якщо подія, про яку нагадує назва вулиці або пам'ятник, не є релевантними для сучасного суспільства. Однак за час свого існування «місця образи» можуть трансформуватися в своєму значенні. Однією з їх завдань є рефлексія з боку суспільства. Люди повинні не просто бачити об'єкт, але і відтворювати події в своїй

пам'яті. Так проходить переживання пам'яті і образи, що є важливим елементом усвідомлення власної ідентичності.

«Місця образи» є такими відразу в кількох вимірах – матеріальному, символічному і функціональному. Причому всі вони між собою взаємопов'язані. Наприклад архів, в якому зберігаються документи, хоч і є матеріальним об'єктом, стане «місцем образи» (місцем, в якому зберігаються документи про колективну образі – війни, руйнування, дискримінацію) тільки якщо наділити його відповідною символічною аурою. Аналогічна ситуація і з функціональними місцями образи. Підручник історії та розміщення в ньому факти можуть сприяти актуалізації образи, однак для цього потрібні символічні аналогії.

Поява все більшого числа «місць образи» покликана залучити нові покоління до тих травм і потрясінь, з якими стикалося суспільство раніше. Так конструюється стратегія постпам'яті і постобрази. Головна її мета – створення своєрідної зв'язки з подіями з минулого у сучасного покоління. Ставлення до тієї чи іншої історичної події, символу, герою або міфу також є маркером ідентичності і встановлення меж між різними групами населення.

Таким чином, нові «місця образи» активно з'являються в просторі сучасного міста. Вони покликані не тільки нагадати нинішньому поколінню про події з минулого, а й сформувати у людей єдине відношення до події, що відбулася або до символів. Однак оскільки часто «місця образи» пов'язані з конфліктними подіями, то вони стають місцем зіткнення різних груп населення. Встановлюючи новий пам'ятник або зносячи старий, даючи вулиці певну назву – ми намагаємося провести легітимацію тієї чи іншої колективної пам'яті, а також сприяємо її утвердженню в суспільстві. У сучасному суспільстві «місця образи» стають своєрідним «тригером». Існуючі соціальні, політичні та релігійні розколи здатні й надалі призводити до конфлікту інтерпретацій назв та символів у просторі міста, що є однією зі складових символічної боротьби за владу, яка проходить в рамках суспільства, або простору міста.

Список використаних джерел:

1. Нора П. Всемирное торжество памяти. *Неприкосновенный запас*. 2005. № 2–3. С. 40–41.
2. Александер Дж. Культурная травма и коллективная идентичность. *Социологический журнал*. 2012. № 3. С. 5–40.
3. Штомпка П. Социология. Москва : Логос, 2005. 664 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Бєла Н.І.

*головний фахівець відділу хлібопекарного
та борошномельно-круп'яного виробництва,
Інститут продовольчих ресурсів НААН України*

Писарець О.П.

*кандидат технічних наук, інженер-технолог,
ТОВ «Інтерстарч Україна»*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ РІЗНОГО ДОЗУВАННЯ СПЕЛЬТОВОГО БОРОШНА ЦІЛЬНОЗЕРНОВОГО НА ЯКІСТЬ ХЛІБА З БОРОШНЯНОЇ СУМІШІ

Одними із ключових продуктів у раціоні харчування людини є хлібобулочні вироби. Основною сировиною для виготовлення даних продуктів є пшеничне борошно, дріжджі, сіль і вода.

Пшеничне сортове борошно і вироби з нього мають недостатню кількість важливих для організму людини макро- і мікронутрієнтів. Отже, одним із важливих напрямків хлібопекарської галузі є вирішення проблеми підвищення харчової цінності хлібобулочних виробів за рахунок розробки і впровадження нових продуктів з нетрадиційної сировини, в тому числі зернової.

Спельта відноситься до плівчастих пшениць, яка відрізняється від традиційної м'якої, саме високим вмістом білку, ліпідів, мінеральних речовин і нижчим вмістом вуглеводів [1, с. 439-440]. За хімічним складом спельтове борошно, містить більше білка на 27,7%, жирів – на 57,7%, мінеральних речовин (золи) – на 21,6%, та на 7,6% містить менше вуглеводів (в т.ч. крохмалю – на 16,7% та цукрів – на 8,1%) [2; 3].

Також, в багатьох країнах Європи значний інтерес до спельти обумовлений не тільки кращою харчовою цінністю, а також її технологічними перевагами. Продукти переробки спельти набули поширення в застосуванні в якості зернових наповнювачів у молочній галузі, спортивному, дитячому харчуванні, зернових сніданках, пивоварінні та в борошномельно-круп'яному виробництві [2; 4].

В лабораторії відділу хлібопекарного та борошномельно-круп'яного виробництва Інституту продовольчих ресурсів Національної академії аграрних наук України були проведені ряд дослідження по вивченню впливу спельтового борошна цільнозернового на якість готового хліба з борошняної суміші.

Метою роботи було визначити вплив різного дозування спельтового борошна цільнозернового на основні показники якості хліба з борошняної суміші. Було проведено пробні лабораторні випікання хліба формового зі спельтовим борошном: зразок 1 (контроль) – хліб з пшеничного борошна першого сорту; зразок 2 – хліб з борошняної суміші зі співвідношенням пшеничного борошна першого сорту і спельтового борошна цільнозернового 90:10, відповідно; зразок 3 – хліб з борошняної суміші зі співвідношенням пшеничного борошна першого сорту і спельтового борошна цільнозернового 80:20; зразок 4 – хліб з борошняної суміші зі співвідношенням пшеничного борошна першого сорту і спельтового борошна цільнозернового 70:30. Результати проведених досліджень представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Вплив різного дозування спельтового борошна цільнозернового на якість хліба з борошняної суміші

Найменування показника	зразок 1 (контроль)	зразок 2 (90:10)	зразок 3 (80:20)	зразок 4 (70:30)
Питомий об'єм хліба, см ³ /г	2,60	2,35	2,50	2,20
Пористість, %	76,5	72,5	75,5	71,5
Кислотність, град	3,0	2,5	2,8	2,9
Вологість, %	38,5	40,1	39,8	39,5

Джерело: розроблено авторами

Встановлено, що при заміні частини пшеничного борошна на спельтове борошно цільнозернове в кількості 10, 20 і 30%, спостерігається зменшення питомого об'єму хліба на 9,6, 3,9 і 15,4% відповідно. Що, очевидно, пов'язано з відмінністю спельтового борошна цільнозернового і пшеничного борошна першого сорту за розмірами частинок борошна та хлібопекарськими властивостями. Також зменшується пористість м'якушки готових виробів з борошняної суміші на 1-5% порівняно з контролем. Вологість готових виробів зі спельтовим борошном дещо вища порівняно з контролем, що пов'язано з вищою

водопоглинальною здатністю даного борошна. Виріб із спельтового має присмний смак і аромат.

В результаті проведених досліджень встановлено, що, хоча спельтове борошно цільнозернове є цінною функціональною сировиною, хліб з борошняної суміші зі спельтовим борошном має низьку якість, а саме менший питомий об'єм виробу та пористість м'якушки. Отже, хліб із суміші пшеничного борошна першого сорту і спельтового цільнозернового потребує подальшого застосування певних технологічних заходів для покращення якості готових виробів.

Список використаних джерел:

1. Bonafaccia G., Galli V., Francisci R., Mair V., Skrabanja V., Kreft I. Characteristics of spelt wheat products and nutritional value of spelt wheat-based bread. *Food Chemistry*. 2000. № 68. P. 437-441.

2. Дробот В.І., Михонік Л.А., Семенова А.Б. Порівняльна характеристика хімічного складу та технологічних властивостей суцільно змеленого пшеничного борошна та борошна спельти. *Хранение и переработка зерна*. 2014. № 4. С. 37–39.

3. Дробот В.І., Михонік Л.А., Семенова А.Б., Фалендиш Н.О. Борошно стародавніх пшениць, продукти переробки круп'яних культур та шроти у технології хліба: монографія. Київ: ПрофКниг, 2018. С. 5–74.

4. Жигунов Д.О., Мардар М.Р., Соц С.М., Барковська Ю.С., Г.Д. Жигунова Г.Д. Дослідження технологічних властивостей пшениці та спельти як сировини для виробництва борошна і крупи. *Наукові праці НУХТ*. 2018. Том 24. № 5. С. 15-20.

Мойсєснко О.В.

*кандидат технічних наук, доцент,
Івано-Франківський державний
технічний університет нафти і газу*

МАТЕМАТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПОБУДОВИ МАРШРУТУ У НАВІГАЦІЙНОМУ МОБІЛЬНОМУ ДОДАТКУ

Припустимо, що необхідно організувати конференцію, виставку або удосконалити інфраструктуру торгового центру або аеропорту. У будь-якому випадку ми маємо справу з великим потоком відвідувачів. Одна з проблем, з якою доведеться зіткнутись – це навігація всередині

приміщень, а точніше її відсутність. Вирішивши цю проблему, можна підвищити ефективність і доступність заходу, а також поліпшити якість послуг, що надаються. Доведено, що добре продумана і зрозуміла навігація в таких приміщеннях знижує інформаційне навантаження на персонал в середньому на 20%, що сприяє більш ефективному використанню персоналу і, звичайно, дозволяє знизити напруженість, яка може виникнути в разі плутанини і неможливості персоналу оперативно вирішувати проблеми через високе навантаження.

На даний момент на ринку навігаційних сервісів пропонується безліч систем даного призначення, але немає системи, яка б визначала місце розташування пристрою і ефективно проклдала між двома довільними об'єктами всередині будівлі.

Звичайно, що побудова найкоротшого шляху починається із побудови графу. Для зберігання такого графу в пам'яті електронного пристрою використовуються матриця суміжності, або матриця інцидентності.

Прийнявши до уваги специфіку сфери використання алгоритму побудови маршрутів нами запропоновано використати матрицю інцидентності. В такій матриці відображено зв'язки між інцидентними елементами графа.

На наступному етапі були проаналізовані алгоритми пошуку найменшого шляху.

Алгоритм Дейкстри зазвичай використовується для проходу по графам, дуги яких мають різну вагу.

Алгоритм Дейкстри [1]:

- на кожному кроці обирає крок з множини відділених вершин вершину з найменшою відділю до старту і стирає ребра, що виходять з неї;
- завершує свою роботу, коли ціль досягнута (або переглянуті всі вершини).

Швидкість роботи алгоритму Дейкстри залежить від швидкості операцій з пріоритетною чергою.

Оскільки в нашому випадку ми розглядаємо мережу доріг/шляхів, то $m = O(n)$ (граф планарний майже всюди).

Для фібоначчєвих куп час роботи алгоритму складає $O(n \cdot \log n + n)$, для двійкових куп: $O(n \log n)$.

Вдосконалений алгоритм Дейкстри передбачає роботу тільки з цілочисельними ребрами.

Цей алгоритм має кілька переваг у порівнянні з пошуком в ширину: він враховує вагу (довжину) шляху і оновлює вузли, якщо до них знайдений кращий шлях.

Алгоритм Беллмана-Форда – алгоритм пошуку найкоротшого шляху у зваженому графі. За час $O(|V| \times |E|)$ алгоритм знаходить найкоротші шляхи від однієї вершини графа до всіх інших (V – кількість вершин, E – кількість ребер). На відміну від алгоритму Дейкстри, алгоритм Беллмана-Форда допускає ребра з від’ємною вагою. Зауважимо, що найкоротших шляхів може не існувати. Так, в графі, що містить цикл з від’ємною сумарною вагою, існує як завгодно короткий шлях від однієї вершини цього циклу до іншої (кожен обхід циклу зменшує довжину шляху).

Кращий алгоритм для пошуку оптимального шляху в різних просторах є A^* -алгоритм. Цей евристичний пошук перебирає всі вузли і по мірі наближення до найкращого маршруту йде через цей вузол [2]. Формула евристики :

$$f(n) = g(n) + h(n),$$

де $f(n)$ – оцінка, призначена вузлу n ;

$g(n)$ – найменша вага /вартість досягнення у вузол n з початкової;

$h(n)$ – евристична наближена вартість шляху до мети від n -го вузла.

Цей алгоритм враховує довжину попереднього шляху з алгоритму Дейкстри з евристикою з алгоритму «кращий-перший». Доти поки евристичне наближення $h(n)$ є допустимим, він однозначно знаходить найкоротший шлях, тобто не перевищує відстані, що залишилась до кінцевої мети. Цей алгоритм найкращим чином використовує евристику: жоден алгоритм не пройде меншу кількість вузлів, не враховуючи при цьому вузли з однаковою вагою.

В реальних задачах A^* -алгоритм є дуже гнучким. Оцінкою вузла часто є комірка або позиція, яку займає об’єкт. У нашому випадку це точка локації в приміщенні. Сусідні стани іноді можуть змінюватися за ситуацією (наприклад, перепланування будівлі). Суміжні стани можуть бути виключені, тому що вони непрохідні. Вартість/вага переходу з однієї позиції в іншу можуть бути різними характеристиками: звичайною віддаллю між позиціями або «вартість» за часом.

Найпростіший спосіб скорочення потреб в пам’яті для пошуку A^* алгоритму полягає в застосуванні ідеї ітеративного поглиблення в контексті евристичного пошуку. Реалізація цієї ідеї призвела до створення алгоритму A^* з ітеративним поглибленням (Iterative-Deepening A^* – IDA*). Основна

відмінність між алгоритмом IDA* і стандартним алгоритмом ітеративного поглиблення полягає в тому, що умовою зупинки розгортання є f -вартість ($g + h$), а не глибина; на кожній ітерації цим зупинним значенням є мінімальна f -вартість будь-якого вузла, що перевищує зупинне значення, досягнуте в попередній ітерації. Алгоритм IDA* є оптимальним для вирішення багатьох завдань з одиничними вартостями етапів і дозволяє уникнути істотних витрат, пов'язаних з підтримкою відсортованої черги вузлів. На жаль, цей алгоритм характеризується такими ж труднощами, пов'язаними з використанням вартостей з дійсними значеннями, як і ітеративна версія пошуку за критерієм вартості.

Нами пропонується застосувати рекурсивний пошук за першим найкращим збігом. В такому рекурсивному алгоритмі виконуються спроби імітувати роботу стандартного пошуку за першим найкращим збігом, але з використанням тільки лінійного простору. Цей алгоритм має структуру, аналогічну структурі рекурсивного пошуку в глибину, але на відміну від нескінченного проходження вниз вздовж поточного шляху даний алгоритм контролює f -значення найкращого альтернативного шляху, доступного з будь-якого «предка» поточного вузла. Якщо поточний вузол перевищує цю межу, то поточний етап рекурсії скасовується і рекурсія триває з альтернативного шляху. Після скасування даного етапу рекурсії в алгоритмі реалізується заміна f -значення кожного вузла уздовж даного шляху найкращим f -значенням його дочірнього вузла. Завдяки цьому в алгоритмі запам'ятовується f -значення найкращого листового вузла з забутого піддерева і тому в певний час після цього часу може бути прийнято рішення про те, чи варто знову розгортати це піддерево.

В змодельованій ситуації прокладання маршруту, алгоритм A^* з рекурсивним пошуком є найкращим алгоритмом для визначення оптимальних шляхів у різних просторах. Він гарантовано знаходить оптимальний шлях і, з врахуванням обмеження значення f , ніколи не перевищує дійсної відстані, що залишилась до цілі.

Список використаних джерел:

1. Вороновский Г. К., Махотенко К. В., Петрашев С. Н., Сергеев С. А. Генетические алгоритмы, искусственные нейронные сети и проблемы виртуальной реальности. – Х.: ОСНОВА, 1997. – 112 с.
2. Кормен Т., Лейзерсон Ч., Ривест Р. Алгоритмы: построение и анализ / Пер. с англ. под ред. Шеня А. – М.: МЦНМО: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2004. – 2-е изд., стереотип. – 960 с.

3. Зак Ю. А., Математические модели и алгоритмы построения эффективных маршрутов доставки грузов, РУСАЙНС. М., 2015, 306 с.

4. Domschke W., Logistik: Transport. Grundlagen lineare Transport- und Umladeprobleme, 5 Auflage, R. Oldenburg Verlag, München–Wien, 2007, 234 pp.

5. Grünert T., Imich St., *Optimierung in Transport*, v. 1, Grundlagen, Shaker Verlag, 2005; v. 2, Wege und Touren, Shaker Verlag, 2005.

6. Bianchessi N., Righini G., «Heuristic algorithms for the vehicle routing problem with simultaneous pick-up and delivery», *Computers & Operations Research*, 34:2 (2007), 578–594.

7. Montano F. A. T., Calvao R. D., «Vehicle Routing Problem with Simultaneous Pick-up and Delivery Service», *Operational Research of India*, 39:1 (2002), 19–33.

8. Montano F. A. T., Calvao R. D., «A tabu search algorithm for the vehicle routing problem with simultaneous pick-up and delivery service», *Computers & Operations Research*, 33 (2006), 595–619.

Польшакова О.М.

старший викладач;

Юдов А.М.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНТЕГРАЦІЯ ОНЛАЙН БАЗИ ДАНИХ В СИСТЕМУ ОСР

Оптичне розпізнавання символів – це дослідницька область, яка має за ціль розробку комп'ютерної системи з можливістю автоматично розпізнавання та обробки тексту із зображень.

У наші дні існує величезний попит на зберігання інформації на диску даних, що містяться у друкованих чи рукописних документах або зображеннях, щоб надалі мати змогу повторно використовувати цю інформацію за допомогою комп'ютерів. В багатьох випадках ці тексти вкрай об'ємні та потребують багато місця на пристрої де вони обробляються, що може спричинити до подальшого уповільнення роботи пристрою. Для запобігання цього, можливо реалізувати зберігання текстів у базі даних, яка буде знаходитись на іншому пристрої, відмінному від того, де відбувається розпізнавання тексту.

Фази OCR

Для кращого розуміння системи OCR та подальшої інтеграції бази даних, нижче буде приведений короткий опис фаз, через які проходить зображення, щоб отримати на виході текст.

Схематичне представлення послідовності фаз має наступний вигляд (рис. 1):

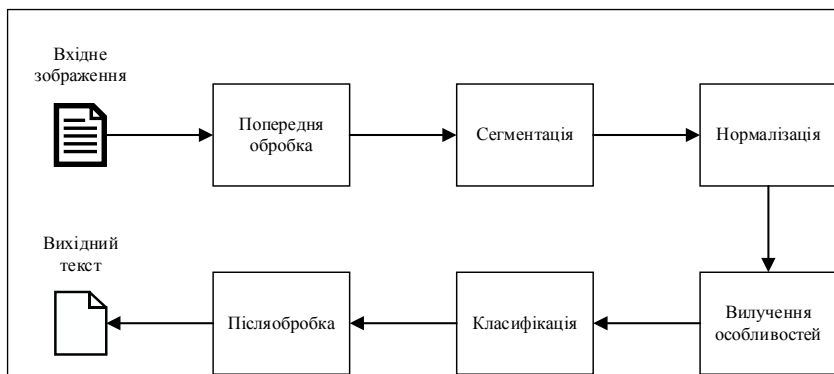

Рис. 1. Схематичне представлення фаз в системі OCR

Джерело: розроблено авторами

- Фаза попередньої обробки – усунення небажаних недоліків або шумів в зображенні та підготовка зображення для подальших фаз;
- Фаза сегментації – відокремлення символів та окремих інформаційних зон в зображенні тексту;
- Фаза нормалізації – процес зведення ізольованих символів з до певного розміру, виходом якого є матриця розміру $m * n$ [1];
- Фаза вилучення особливостей – операція вилучення відповідних ознак з об'єктів для побудови функцій особливостей, які далі використовуються класифікаторами [2];
- Фаза класифікації – процес розподілу вхідних даних, враховуючи виявлену інформацію, відповідно до їх класу з метою створення груп зі схожими якостями;
- Фаза післяобробки – корекція тексту для створення кінцевого.

Після того, як було отримано вихідний текст та представлено алгоритм його отримання, можна переходити до опису запропонованої реалізації його збереження.

Дистанційна база даних

Після завершення роботи системи OCR було отримано текст, який необхідно привести до компактного вигляду зі збереженням форматування та розташування елементів тексту. Для цієї задачі підійде формат файлу pdf.

Незалежно від того, де відбувається процес виявлення тексту: на сервері, комп'ютері чи смартфоні, цей пристрій має зберегти текст в первісному вигляді та надіслати його до бази даних. Разом із тим пристрій має надати інформацію для ідентифікації, яка буде використана для надання доступу до тексту. Для безпечного зберігання файлів із розпізнаними текстами, краще використовувати корпоративні сервера, які знаходяться в локальній мережі, адже таким чином злодіям буде важче дістатись до засекреченої інформації.

Далі необхідно створити реляційну базу даних, яка буде складатися з двох таблиць. Перша – файл із текстом та його опис, друга – користувач або пристрій та файли, до яких користувач буде мати доступ. Як СУБД буде використано PostgreSQL [3] (рис. 2).

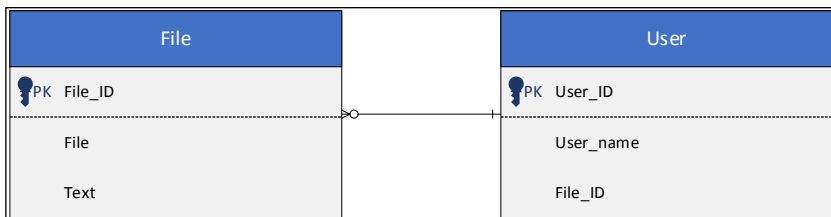

Рис. 2. Реляційна модель БД

Джерело: розроблено авторами

Зв'язок між таблицями має вигляд один до багатьох, оскільки один користувач може мати декілька розпізнаних текстів. Також в таблиці *File* є атрибут *Text*, який містить в собі текст у простому вигляді, що при запиті користувача на нього, може полегшити роботу.

Таким чином шлях, який пройде текст від його зображення до збереження на віддаленій БД, можна представити шістьома етапами, які зображені схематично на рисунку 3.

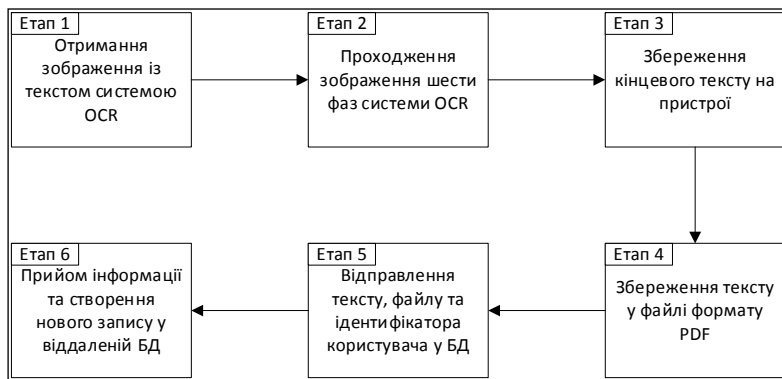

Рис. 3. Етапи роботи системи OCR та віддаленої БД

Джерело: розроблено авторами

1. На *першому етапі* починається робота системи OCR із виявлення тексту із зображення. Для цього необхідно підготувати зображення тексту (формат файлу, розмір, колір) та перенести його на пристрій, де буде відбуватись процес розпізнання;

2. *Другий етап* – це процес виявлення тексту системою OCR та отримання кінцевого результату у вигляді тексту, доступному для подальшої роботи з ним;

3. *Третім етапом* є збереження тексту, на пристрій, щоб звільнити систему та дати їй можливість обробляти наступний запит;

4. На *четвертому етапі* відбувається збереження тексту у вигляді файлу формату PDF для приведення його до компактного вигляду;

5. На *п'ятому етапі* реалізовується відправка файлу PDF, ідентифікатора користувача, та окремо тексту, який був розпізнаний, з пристрою із системи OCR до віддаленої БД;

6. На останньому, *шостому етапі*, створюється новий запис користувача, якщо такого ідентифікатора ще не було додано до БД, або залишається старий. Після чого вноситься файл та окремо текст у простому вигляді, та налаштовується зовнішній ключ з ідентифікатора користувача до нового тексту.

Архітектура

З поставленої задачі та описаного вище рішення можна запропонувати наступну архітектуру системи OCR в локальний мережі (рис. 4):

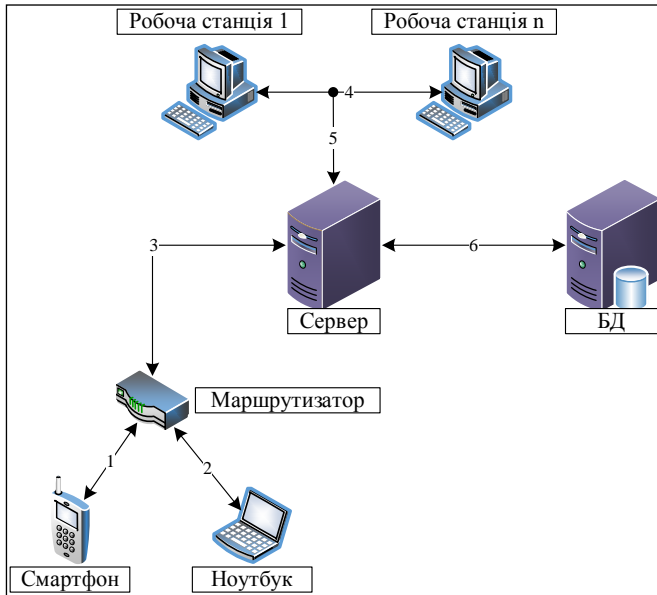

Рис. 4. Архітектура системи OCR в локальній мережі

Джерело: розроблено авторами

1. *Смартфон* та *ноутбук* – це пристрої, з яких відбувається надсилання зображень із текстом користувачами до серверу;

2. *Маршрутизатор* використовується для передачі зображень з пристроїв, які підключені через бездротову мережу, до сервера;

3. *Робочі станції* підключені напряму та також передають зображення із текстом до сервера;

4. *Сервер* виконує задачу обробки зображення та підготовки необхідних даних і передачі їх до віддаленої БД. Також на ньому встановлена СУБД, яка забезпечує управління віддаленою БД;

5. Віддалена реляційна база даних використовується для структурного збереження інформації та надання доступу користувачам до текстів;

6. *Зв'язки 1* та *2* – це бездротове з'єднання пристроїв з маршрутизатором;

7. *З'єднання 3, 4, 5* та *6* – дротове з'єднання між пристроями, сервером та БД для передачі зображень та текстів.

Таким чином була запропонована та описана архітектура, яка дозволить ефективно передавати, обробляти зображення та зберігати тексти у локальній мережі.

Було коротко описано систему OCR та запропоновано для неї архітектурну реалізацію збереження розпізнаних текстів, що зменшить навантаження на пристрій, який виконує задачу розпізнання тексту. Також, якщо використовувати БД в локальній мережі, рівень захисту текстів буде вище. Для цієї БД була запропонована реляційна структура бази даних, яка передбачає користувачів, кожен з яких буде мати доступ до лише розпізнаних ним текстів.

Список використаних джерел:

1. Trier Ø. D., Jain A. K., Taxt T. Feature extraction methods for character recognition – a survey. *Pattern Recognition*. 1996. Vol. 29, № 4. P. 641-622. DOI: [https://doi.org/10.1016/0031-3203\(95\)00118-2](https://doi.org/10.1016/0031-3203(95)00118-2)
2. Pradeep J., Srinivasan E., Himavathi S. Diagonal Based Feature Extraction for Handwritten Alphabets Recognition System Using Neural Network. *International Journal of Computer Science & Information Technology*. 2011. Vol. 3, № 1. P. 27-38. DOI: 10.5121/ijcsit.2011.3103
3. Stones R., Matthew N. *Beginning Databases with PostgreSQL: From Novice to Professional*. New-York: Apress, 2005. 665 p.

Усенко В.В.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНАЛІЗ БІБЛОТЕК КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ ДЛЯ РОЗРОБКИ ПІДСИСТЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ

У сучасному світі потреба в автоматичній ідентифікації об'єктів зростає щорічно. Поступове поліпшення якості зображення та розвиток відеотехнологій дозволяють системам відеоспостереження не тільки

детектувати певний об'єкт, а й надавати можливість ідентифікувати його унікальні характеристики.

Для виявлення та розпізнавання об'єктів на зображенні застосовуються бібліотеки комп'ютерного зору. Власне комп'ютерний зір – це наукова дисципліна, яка займається розробкою та дослідженням методів та алгоритмів обробки цифрових зображень, які можуть виявляти, відслідковувати, а також класифікувати об'єкти і подавати результати в тій формі, зрозумілій для сприймання людиною.

Одним з практичних прикладів використання комп'ютерного зору є підсистема ідентифікації рухомих об'єктів, яка може бути інтегрована з системою контролю надання доступу (СКНД) на певному підприємстві чи режимному об'єкті для контролю доступу на певну територію та для автоматизації прохідного режиму. Основними задачами підсистеми ідентифікації рухомих об'єктів є витяг зображення із відеокамери на сервер, детекція та розпізнавання рухомих об'єктів (в СКНД рухомими об'єктами є зазвичай люди), присутніх на відеофрагментах, збереження результатів аналізу відеофрагментів на сервері для майбутньої обробки користувачем.

Для якісної реалізації підсистеми вкрай важливо провести аналіз доступних бібліотек комп'ютерного зору, які можуть проводити аналіз зображення, а саме детектувати та розпізнавати об'єкти.

VXL

VXL – це бібліотека, що написана на мові програмування C++ і може бути використана на багатьох операційних системах. Основними компонентами бібліотеки є

- *vnl*: Алгоритми для роботи з матрицями, векторами та оптимізатори
- *vil*: Завантаження, збереження та маніпулювання зображеннями в різних форматах.
- *vgl*: Геометрія для точок, кривих та інших геометричних об'єктів в одно-, дво- або трьохвимірному просторі
- *vsl*, *vbl*, *vul*: Різні кросплатформені компоненти для роботи з бінарними потоками та для роботи з файлами

Також існують компоненти, які містять алгоритми та методи відеоманіпуляції, обробки зображень, ймовірнісне моделювання, дизайн графічного інтерфейсу (GUI) та інші алгоритми [1].

Одним з плюсів бібліотеки VXL є незалежність компонентів, тобто кожен з вищезазначених компонентів не пов'язаний один з одним. Також VXL працює з зображеннями високої роздільності.

OpenCV

OpenCV – це бібліотека комп'ютерного зору з відкритим кодом. Бібліотека написана на C та C++ і працює під Linux, Windows та Mac OS X. Також дана бібліотека доступна на інтерфейсах для Python, Java, C#, Ruby, та на інших мовах. OpenCV була розроблена для високої ефективності обробки зображень та з фокусом на настільні додатки.

Однією з цілей OpenCV є створення простої у користуванні інфраструктури комп'ютерного зору, що допомагає людям швидко створювати досить складні програми для обробки зображень та відео. Бібліотека містить понад 2500 функцій, що охоплюють багато областей комп'ютерного зору [2].

Також OpenCV має власний модуль для глибинного навчання DNN (Deep Neural Networks), який може бути використаний для розпізнавання об'єктів на зображенні чи відеофрагменті.

Бібліотека OpenCV розділена на п'ять основних компонентів:

- *MLL* – бібліотека, яка містить алгоритми машинного навчання
- *HighGUI* – функції зберігання та завантаження відео та зображень
- *CvAux* – старі або експериментальні алгоритми обробки зображення
- *CV* – основні алгоритми обробки зображення та комп'ютерного зору
- *CXCORE* – базові структури даних та алгоритми, функції малювання та маніпулювання зображенням [3].

Головною особливістю бібліотеки OpenCV є наявність натренованих класифікаторів для виявлення обличч людей. OpenCV надає можливість створити свої власні класифікатори для детекції різних об'єктів. Також за допомогою DNN, як вже було згадано, можна імплементувати ідентифікацію об'єктів. Варто зазначити, характерною рисою даної бібліотеки є наявність великої спільноти розробників та наявність російсько- та україномовної документації.

Не зважаючи на переваги, комплексна структура OpenCV може заплутати розробника та сповільнити розробку додатку

AForge.NET

AForge.NET є бібліотекою з відкритим вихідним кодом, створеної на мові C#, яка призначена для розробників і дослідників в області комп'ютерного зору та має широкий спектр можливостей та засобів для розробників та науковців: функції для обробки зображень, модуль для використання нейронних мереж, наявність генетичних алгоритмів. Також доступні алгоритми для роботи з машинним навчанням [4].

В даній документації цієї бібліотеки є велика кількість прикладів, які демонструють її роботу, а також актуальна HTML-документація, яка допомагає початківцям розробникам, які хочуть застосовувати дану бібліотеку в своїх проєктах.

В основному, дана бібліотека інтегрується з фреймворком.NET, що полегшує розробку настільного додатку на мові C#. Головним недоліком є те, що AForge.NET підтримує тільки цю мову програмування.

Аналіз бібліотек комп'ютерного зору

В таблиці 1 розписано основні переваги та недоліки кожної з бібліотек.

Таблиця 1

Перелік переваг та недоліків бібліотек

Бібліотека	Переваги	Недоліки
OpenCV	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність україномовної документації – Підтримка широкого набору мов програмування – Наявність засобів для роботи з нейронними мережами та машинним навчанням 	<ul style="list-style-type: none"> – Велика кількість другорядних функцій
VXL	<ul style="list-style-type: none"> – Незалежність компонентів бібліотеки 	<ul style="list-style-type: none"> – Підтримка тільки однієї мови програмування: C++
AForge.NET	<ul style="list-style-type: none"> – Інтеграція з фреймворком.NET, що спрощує створення настільних додатків на мові C# – Наявність засобів для роботи з нейронними мережами та машинним навчанням 	<ul style="list-style-type: none"> – Підтримка тільки однієї мови програмування: C#

Джерело: розроблено автором

Також, особливу увагу треба звернути на швидкодію всіх розглянутих бібліотек, оскільки це може вплинути на якість та швидкість роботи усієї підсистеми розпізнавання об'єктів в цілому. Порівняльна діаграма наведена на рис. 1.

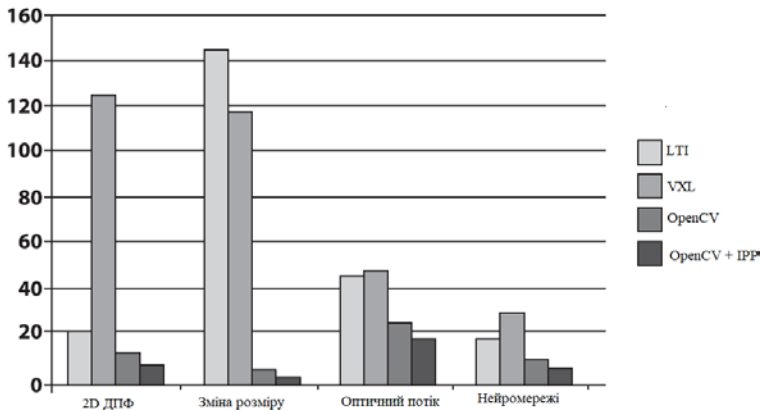

Рис. 1. Порівняння швидкодії бібліотек при виконанні різних операцій

Джерело: розроблено автором [5]

Було детально розглянуто бібліотеки комп'ютерного зору, які є популярними в середовищі Інтернет. Згідно проведеного короткого аналізу можливо помітити, що найбільше переваг має бібліотека OpenCV. До того ж, дана бібліотека є доволі швидкодіюною в порівнянні з іншими програмними засобами. Також, OpenCV, як вже було згадано, містить натреновані класифікатори для детекції облич, що дозволяє легко реалізувати алгоритми детекції облич. При потребі, класифікатори можливо переналаштувати на виявлення інших рухомих об'єктів. Ще однією перевагою на користь OpenCV є підтримка широкого набору мов програмування, а також наявність україномовної документації, що дещо спрощує розуміння бібліотеки та її основних компонентів.

Список використаних джерел:

1. The VXL Homepage : веб-сайт. URL: <https://vxl.github.io/> (дата звернення: 20.05.2020).
2. OpenCV. About : веб-сайт. URL: <https://opencv.org/about/> (дата звернення: 20.05.2020).
3. Pramod Poudel, Mukul Shirvaikar. Optimization of Image Processing Algorithms on Mobile Platforms. *Proceedings of SPIE – The International Society for Optical Engineering* 2011. DOI: 10.1117/12.876520
4. AForge.NET Features : веб-сайт. URL: <http://www.aforge.net/framework/features/> (дата звернення: 20.05.2020).
5. Kaehler A., Bradski G. Learning OpenCV 3 Computer Vision in C++ with the OpenCV Library. O'Reilly 2017. – 967 p.

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

Підлісний О.В.

ад'юнкт;

Тарасенко В.О.

кандидат фармацевтичних наук, доцент;

Соломенний А.М.

кандидат фармацевтичних наук, доцент,

Українська військово-медична академія

Притула Р.Л.

кандидат фармацевтичних наук, доцент,

начальник фармацевтичного центру НВМКЦ «ГВКГ»

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ОСНОВИ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ М'ЯКОГО ЛІКАРСЬКОГО ЗАСОБУ У ФОРМІ КРЕМУ

М'які лікарські засоби у формі мазі, крему та гелю антимікробної, анестезуючої, протизапальної, ранозагоювальної дії знайшли широке застосування в хірургічній практиці у тому числі й для лікування ранового процесу.

Основа м'якого лікарського засобу відіграє вирішальну роль в фармакотерапії місцевого лікування. Для лікування ранового процесу (перша фаза) широке застосування отримали поліетиленоксидні основи. Створюючи високу осмотичну активність в місці нанесення (300–400%) вони проявляють антимікробну активність за рахунок зневоження мікробних клітин. На наш погляд дані основи необхідно застосовувати тільки при наявності в осередку ураження обільного ексудату, щоб запобігти осмотичного шоку клітин.

При конструюванні МЛФ місцевої дії використання гідрофобних основ не є доцільним через розвиток «парникового ефекту», неможливістю змішуватися з ексудатом, що призводить до поганого вивільнення АФІ.

Особливу увагу заслуговують гідрофільно-ліпофільні основи, які забезпечують високий ефект вивільнення АФІ та створюють у рані помірний рівень дегідратації. До таких основ перш за все відносяться емульсії I роду олія/вода (о/в) та в'язко-пластичні гелі, що утворені поверхнево активними речовинами (ПАР) і вищими жирними спиртами. До складу таких основ входять гідрофільні неводні розчинники (ГНР) і осмотично-активні полімери. ГНР до певних концентрацій підвищують структурну в'язкість та стабільність системи, знижують втрату вологи при зберіганні.

Емульсійні МЛЗ I типу (о/в) добре контактують з тканинами й легко абсорбують ексудат, не пересушують здорові тканини, не виявляють пошкоджуючої механічної дії на осередок ураження, не порушують процес репарації та епітелізації, мають охолоджуючу дію. Отже, емульсії першого роду перспективні для використання в якості основ препаратів, призначених для місцевого лікування ранового процесу.

В емульсійних системах ПАР також впливають на процес вивільнення АФІ з основи [1, с. 45; 2, с. 100]. Крім того, від них залежить стабільність емульсії та її структурно-механічні характеристики.

В емульсійних основах за осмотичну активність відповідають розчини полімерів та ГНР. Завдяки полімерам можна отримати ЛЗ з врегульованими фармакокінетичними властивостями.

Таким чином, оптимальний носій для МЛФ для лікування ранового процесу повинен мати осмотичну активність, рівномірність розподілу і високу біологічну доступність АФІ. Це досягається за рахунок допоміжних речовин, що входять до складу основи та природи носія – емульсійна чи гідрофільна основи [3, с. 225; 4, с. 350].

Стабільність та в'язко-пластичні властивості емульсій забезпечують ПАР першого та другого роду. Співвідношення їх визначає інформацію про міжфазну функцію ПАР [5, с. 92; 6, с. 40]. При виборі ПАР першого та другого роду досліджено залежність реологічних показників емульсій від виду, співвідношення і кількості емульгаторів першого та другого роду.

Дослідженнями вчених Гладуха Є.В., Давтян Л.Л., Тарасенко В.О. доведено, що стабільну емульсію можна отримати при постійній сумарній концентрації ПАР 8%, олії вазелінової – 20% [7, с. 27; 8, с. 63].

Для підготовки стабільної емульсії визначено число ГЛБ олійної фази, яка буде емульгована. Для цього обрано два емульгатори, що відносяться до гідрофільного та ліпофільного хімічному класу ПАР.

Враховуючи доцільність створення емульсії I роду – о/в, розрахунковий ГЛБ емульсії повинно бути в межах від 8 до 18. При цьому ГЛБ 8-13 відноситься до зволожуючих систем.

В дослідженнях нами буде обрано емульсія з ГЛБ 8-13, що обумовлено створенням ЛЗ зволожуючими властивостями. Лікарський засіб з такими властивостями буде позитивно впливати на тканини без їх пошкодження.

Комбінований емульгатор № 1 містить комбінацію гідрофільних і гідрофобних ПАР у співвідношенні 7: 3 відповідно. Тому розроблено модельні зразки емульсій з вмістом емульгатора I роду у концентрації 5,6%, а II роду – 2,4%. Загальна кількість комплексу емульгаторів складає 8%.

У результаті проведеного експериментального дослідження встановлено, що модельний зразок № 3 (вазелинова олія 20%, стеаринова кислота 5,6%, диметикон 1%, МСГ 2,4%) є найбільш стабільною емульсією. Значення ГЛБ даного зразка становить 8,36. Емульсія даного зразка є білого кольору та витримає довге зберігання – більше трьох діб. Емульсія має консистенцію сметаноподібної маси. Отже, отримані експериментальні результати дозволяють зробити висновок, що модельний зразок № 3 відповідає вимогам, які висуваються до якості емульсійних систем і може бути застосований для подальших досліджень.

Необхідно відмітити, що стабільна емульсія утворюється, якщо значення ГЛБ олійної фази близьке до показника ГЛБ комплексу емульгаторів. ГЛБ олійної фази зразка № 3 складають 7, а емульгаторів – 11,76.

Для забезпечення гарної намашуваності до складу емульсії введено диметикон з ГЛБ 5. Він формує захисний бар'єр та запобігає ураженні ділянки від втрати вологи. Застосовується в концентрації від 0,01 до 5%. Нами прийнято рішення диметикон ввести до складу емульсії у кількості 1%. Значення ГЛБ даної системи становить 8,24. Дана емульсія білого кольору, стабільна протягом 3-х діб.

Список використаних джерел:

1. Мельникова Н.В. Дослідження реологічних властивостей вагінального крему з ефірною олією чебрецю / Мельникова Н.В., Фуклева Л.А., Пучкан Л.О. та інш. // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2010. – № 4. – XXIII. – С. 46-47.
2. Методическое и аналитическое обеспечение исследований по садоводству / под ред. Э.В. Макаровой. – Краснодар: ГНУ СКЗНИИСиВ, 2010. – 300 с.

3. Державна фармакопея України / ДП «Науково-експертний фармакопейний центр». – 1-е вид. – Харків : РІРЕГ, 2001. – 556 с.

4. Елисеєв А.А., Лукашин А.В. Функциональные наноматериалы / А. А. Елисеєв, А. В. Лукашин. Под ред. Ю.Д. Третьякова. – М.: Физматлит, 2010. – 456 с.

5. Гладух В. В. Вивчення протимікробної активності мазі альтанової / В. В. Гладух, О. П. Стрілець // Фармац. журнал. – 2002. – № 5. – С. 90–93.

6. Гладух С. В. Вивчення осмотичної активності емульсій першого роду / С. В. Гладух // Вісник фармації. – 2002. – № 4(32). – С. 38–41.

7. Рубан О. А. Вивчення структурно-механічних властивостей полі етиленоксидних основ і мазі з гентаміцину сульфатом і димексидом / О. А. Рубан, М. А. Цейтлін, І. М. Перцев [та інш.] // Вісник фармації. – 1997. – № 2(16). – С. 26–29.

8. Скорохода В. Й. Пролонгатори ліків на основі полімерних гідрогелів / В. Й. Скорохода, Ю. Я. Мельник, Н. Б. Семенюк [та ін.] // Фармацевтичний часопис. – 2007. – № 1. – С. 62–64.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бісмак О.В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
Національний університет фізичного виховання і спорту України*

ДЗЕРКАЛЬНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ТРАВМАТИЧНИМИ І КОМПРЕСІЙНО- ІШЕМІЧНИМИ НЕВРОПАТІЯМИ ВЕРХНЬОЇ КІНЦІВКИ

Вступ. Найбільш поширеними і актуальними наслідками травматичних і компресійно-ішемічних невропатій верхньої кінцівки є рухові порушення: периферичні парези і паралічі, які зустрічається приблизно у 85% хворих, до 50%-75% пацієнтів продовжують зазнавати труднощів при використанні руки через рік після травми нервів верхньої кінцівки [5, с. 48-54]. Важливими проблемами, що ускладнюють рухову реабілітацію при даній патології, є больовий синдром – до 50% пацієнтів відчувають біль в руці. Крім того, у даної категорії пацієнтів спостерігаються зниження тонусу і сили м'язів, сенсорні порушення, розвиваються контрактури в суглобах ураженої кінцівки [3, с. 57].

За даними Бут-Гусаим В.В., Пирогової Л.А. зі співавт., дзеркало, як засіб зворотного зв'язку, яке допомагає пацієнтові побачити свою позу під час занять терапевтичними вправами, активно використовується у руховій реабілітації [1, с. 261-266]. Однак дзеркальний зворотний зв'язок може бути використаний і як самостійний метод нейрореабілітації. Проте, наразі цей метод є маловивченим і ефективність візуальної стимуляції щодо відновлення моторних функцій у пацієнтів з травмами периферичних нервів верхньої кінцівки продовжує обговорюватися.

Мета роботи – аналіз та узагальнення сучасних літературних та Інтернет джерел щодо застосування дзеркальної терапії у нейрореабілітації осіб з травматичними та компресійно-ішемічними невропатіями верхньої кінцівки.

Результати. В даний час постійно з'являються нові методики, що сприяють відновленню втрачених рухових функцій. Однак багато з них є дороговартісними і вимагають постійної участі фізичного терапевта

протягом багатьох тижнів, і тому малодоступні для використання пацієнтами в домашніх умовах.

Дзеркальна терапія – метод рухової реабілітації, при якому пацієнт виконує рухи здоровою кінцівкою і дивиться на її відображення у дзеркалі. При цьому у пацієнта створюється ілюзія, що уражена кінцівка рухається як здорова («дзеркальна ілюзія»). Принцип дзеркальної терапії досить простий: перед пацієнтом з односторонніми руховими / сенсорними порушеннями ставиться дзеркало з поверхнею, яку повертають в сторону здорової руки. Пацієнт дивиться в дзеркало в бік ураженої кінцівки і бачить в ньому відображення здорової. При виконанні рухових і сенсорних завдань здоровою кінцівкою її дзеркальне відображення найчастіше сприймається як сама хвора кінцівка, і у пацієнта виникає відчуття, що хвора рука працює як здорова. Основною умовою використання дзеркальної терапії є односторонність порушення, можливість бачити в дзеркалі рух здорової кінцівки. Очевидними перевагами дзеркальної терапії є простота використання і доступність даної реабілітаційної технології, яку пацієнт може самостійно застосовувати в домашніх умовах [2, с. 1563-1567].

Розробником методу був проф. В. Рамачандран, який на початку 90-х рр. XX ст. використовував цей метод для лікування фантомних болів [7, с. 489-490]. Його дослідницькою групою через кілька років було описано використання методу дзеркальної терапії у руховій реабілітації хворих після інсульту [2, с. 1563-1567]. Пізніше дзеркальну терапію стали включати в реабілітаційний процес при порушеннях рухової функції руки різного генезу. Проте досліджень на цю тему ще недостатньо.

У Кокрейновському огляді зазначається, що дзеркальну терапію вивчали у 62 відповідних дослідженнях, у 57 з яких у випадковому порядку визначали учасників в групі для отримання або дзеркальної терапії, або контрольної терапії (рандомізовані контрольовані випробування), у 5 випробуваннях всі учасники отримували обидва види терапії, але у випадковому порядку (перехресні випробування). У дослідженнях взяли участь всього 1982 людини після перенесеного інсульту. Дзеркальна терапія проводилася від 3 до 7 разів на тиждень, з тривалістю кожного сеансу від 15 до 60 хвилин, протягом 2-8 тижнів [8]. В кінці лікування дзеркальна терапія привела до помірного поліпшення рухів в ураженій верхній і нижній кінцівках та здатності виконувати щоденні дії у людей протягом 6 місяців після інсульту і довше. Дзеркальна терапія привела до зменшення болю після інсульту, але в

основному у людей з комплексним регіонарним больовим синдромом. Проте явного ефекту щодо візуально-просторового дефіциту не було знайдено. Сприятливий вплив на рухи зберігався протягом 6 місяців, але не у всіх досліджуваних групах [8]. Все вищезазначене свідчить про актуальність даного методу для постінсультних хворих. Вивчення впливу даного методу на відновлення функції руки при периферичних парезах і паралічах є також важливим з огляду на велику кількість пацієнтів працездатного віку з ушкодженнями нервів верхньої кінцівки.

У дослідженнях Хижнікової А.Є. зі співавт., звертається увага на те, що спостереження за відображенням у дзеркалі рухом здорової кінцівки стимулює активність моторної кори головного мозку, процеси регенерації у травмованих периферичних нервах, при цьому темпи реабілітації прискорюються. При дзеркальній терапії до уяви додається візуальний позитивний зворотний зв'язок. До теперішнього часу ефективність моторної уяви (уявного виконання рухів – ідеомоторні вправи) для формування рухових навичок вже показана в багатьох дослідженнях як у здорових людей, так і при патології. З'являється все більше робіт, в яких оцінюється ефективність моторної уяви у хворих з руховими порушеннями [4, с. 5-12].

Автори Назарова М.А. та Пірадов М.А. зазначають, що загальним правилом для проведення процедури дзеркальної терапії є умова, що ніщо не повинно візуально відволікати хворого (наприклад, на руці, що відбивається у дзеркалі, не повинно бути браслетів, годинників тощо). Дзеркало повинно бути достатньо великим, щоб у ньому повністю відбивалася здорова кінцівка, а уражена кінцівка була б повністю прихована. В даний час існує багато варіантів методики проведення дзеркальної терапії. У деяких дослідженнях пацієнтів просили рухати тільки здоровою кінцівкою, в інших – обома кінцівками синхронно, наскільки можливо, і уявляти рух ураженою кінцівкою в повному обсязі (ідеомоторні вправи), в деяких випадках фізичний терапевт допомагав рухати хворою кінцівку [2, с. 1563-1567].

Чітких даних, що дозволяють точно визначити найбільш вдалий варіант проведення дзеркальної терапії у конкретного хворого, на даний час немає. Тривалість проведення дзеркальної терапії також варіюється. За деякими даними, найбільш успішним варіантом є тривале (кілька місяців) проведення коротких сесій дзеркальної терапії кілька разів на день (кожна процедура проводиться не довше періоду часу, при якому пацієнтові вдається відчувати ілюзію руху хворою кінцівкою як здоровою). У більшості

досліджень дзеркальна терапія проводилася в режимі: 30-хвилинний сеанс 1-2 р. на добу 5 днів на тиждень [2, с. 1563-1567; 6, с. 40-47].

Висновки. Ефективність методу дзеркальної терапії для лікування больових синдромів і для відновлення рухів після інсульту показана у багатьох роботах. Метод дзеркальної терапії вже активно застосовується в складі комплексної реабілітації після інсульту у багатьох країнах світу. Проте досліджень щодо застосування даної методики у пацієнтів з наслідками травматичних і компресійно-ішемічних невротатій ще дуже мало. Актуальним є проведення подальших досліджень щодо вивчення механізмів дії дзеркальної терапії при даній патології. Той факт, що в методі дзеркальної терапії поєднуються технології уяви руху і позитивного візуального зворотного зв'язку, робить його особливо важливим у вивченні процесу відновлення у пацієнтів з периферичними парезами і паралічами.

Список використаних джерел:

1. Бут-Гусаим В.В. Перспективы использования методов зеркальной визуальной обратной связи в медицинской реабилитации пациентов с органической патологией центральной нервной системы / В. В. Бут-Гусаим, Л. А. Пирогова, А. С. Ярош // Журнал Гродненского государственного медицинского университета. – 2017. – Т. 15, № 3. – С. 261-266.
2. Назарова М.А. Зеркальная терапия в нейрореабилитации / Назарова М.А., Пирадов М.А. // Русский медицинский журнал. – 2014. – Т. 22. – С. 1563-1567.
3. Третяк І.Б. Діагностика та лікування хворих з ушкодженнями, переважно, верхнього стовбура плечового сплетення / Третяк І.Б., Чеботарьова Л.Л., Третякова А.І. // Український нейрохірургічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 57. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRNUnkhj_2010_3_104
4. Хижникова А.Е. Виртуальная реальность как метод восстановления двигательной функции руки / Хижникова А.Е., Ключков А.С., Котов-Смоленский А.М., Супонева Н.А., Черникова Л.А. // Клиническая неврология. – 2016. – Т. 10. № 3. – С. 5-12.
5. Цимбалюк В.І. Концепція відновлення функції кінцівки при травматичному ушкодженні периферичних нервів / Цимбалюк В.І., Страфун С.С., Гайко О.Г., Гайович В.В. // Український нейрохірургічний журнал. – 2016. – № 3. – С. 48-54.
6. Черникова Л.А. Пластичность мозга и современные реабилитационные технологии / Черникова Л.А. // Новые технологии. – 2007. – Т. 1, № 2. – С. 40-47.
7. Ramachandran V.S., Rogers-Ramachandran D., Cobb S. Touchingthe phantom limb. Nature. 1995. Vol. 377. P. 489-490.
8. Thieme H., Morkisch N., Mehrholz J., Pohl M., Behrens J., Borgetto B., Dohle C. Mirror therapy for improving motor function after stroke. Cochrane Database of Systematic Reviews 2018, Issue 7. Art. No.: CD008449. DOI: 10.1002/14651858.CD008449.pub3

Докаленко А.А.

аспірантка,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ТАБОРУ

Сучасні темпи розвитку суспільства висувають все більш високі вимоги до людини, в силу чого питання різкого і значного підвищення фізичного і духовного потенціалу стає першорядним. Слід зазначити, що збереження та зміцнення здоров'я сприяє система здоров'язберігаючих форм життєдіяльності людини – здоровий спосіб життя, який закладається з раннього віку, оскільки якості, закріплені з дитинства, завжди виявляються найбільш міцними і активно впливають на весь подальший процес формування особистості [4].

Сучасний стан розвитку нашої держави характеризується соціально-економічними проблемами пов'язаними з тривалою кризою в усіх сферах життєдіяльності суспільства, з погіршенням екології, зі змінами образу життя нового покоління, з поширенням серед дітей шкідливих звичок. Сталість несприятливих тенденцій у стані здоров'я молодого покоління вимагає якісно нових рішень щодо організації та проведення заходів, спрямованих на збереження здоров'я дітей [2].

Все це дозволило визначити проблему формування потреби в здоровому способі життя у дітей в літніх оздоровчих таборах як предмет дослідження. Дана проблема виступає в якості цілої системи питань, принципові аспекти яких знаходять відображення у вітчизняній і зарубіжній філософській, соціологічній, психолого-педагогічній літературі і займає значне місце в загальному комплексі наукових досліджень.

Останніми роками проблема збереження здоров'я дітей, їх оздоровлення і профілактика найбільш поширених хвороб є предметом фундаментальних наукових досліджень. Значення фізичного виховання у формуванні соціально активної особистості вивчали фахівці в галузі педагогіки, фізичної культури, медицини, психології. Питання формування навичок здорового способу життя охарактеризовано у працях відомих медиків М. Амосова, Н. Грейда, І. Брехмана, А. Лаптева. У педагогіці проблема здорового способу життя досліджена у працях

О. Жабокрицької, С. Кондратюка, В. Кузьменко, О. Вакуленко, С. Кириленко, С. Лапасенко, Т. Бойченко. З боку валеологічного виховання здоровий спосіб життя досліджували С. Горбунова, І. Давидовський, І. Брехман, Г. Апанасенко, М. Гончаренко. У психології проблему здорового способу життя досліджували О. Леонтьєв, І. Власюк, Н. Максимова.

Аналіз філософської, педагогічної та спеціальної літератури з проблеми формування потреби в здоровому способі життя дитини, а також вивчення реального стану проблеми в досвіді роботи установ додаткової освіти, в тому числі і літніх оздоровчих таборів, підтверджують існування протиріч:

- між суспільною необхідністю формування потреби в здоровому способі життя підростаючого покоління і недостатнім рівнем і обсягом індивідуального знання учнів;
- між освітніми можливостями установ позашкільної освіти та недостатньою науково-теоретичною і практичною розробленістю системи здоров'язберігаючих технологій;
- між вмістом існуючих програм з фізичного виховання дітей, які враховують в переважній більшості тільки фізичний розвиток дитини і сучасними вимогами до оздоровчої діяльності, спрямованої на формування потреби в здоровому способі життя [3].

Серед факторів що впливають на здоров'я людини, вирішальним є спосіб життя, який в залежності від умов життя і динаміки внутрішнього розвитку людини постійно змінюється. Отже, не можна запропонувати універсальну для всіх модель поведінки, яка забезпечувала б потреба будь-якої людини в збереженні і зміцненні здоров'я, у здоровому способі життя [3].

Під формуванням здорового способу життя дітей в умовах заміського оздоровчого табору розуміється цілеспрямований педагогічний процес по створенню у дітей усвідомлення цінності здоров'я.

Особливого значення у процесі роботи табору набуває впровадженням здоров'язбережувальної педагогічної практики, що базується на наступних принципах:

- діагностика рівня індивідуального здоров'я;
- організація навчання з урахуванням індивідуальних фізичних, психічних, особистісних компонентів індивіда;
- організація системи корекційних і реабілітаційних заходів;
- формування духовно-моральних і соціальних орієнтирів;

– підбір оптимальних педагогічних технологій та програм з урахуванням соціального та екологічного середовища, а також вікових особливостей дітей;

– формування індивідуальних потреб особистості на основі знань власних можливостей і особливостей соматичного, психічного, інтелектуального та соціального здоров'я;

– оптимізація соціально-гігієнічних умов життєдіяльності [1].

В умовах оздоровчого табору важливо використовувати такі форми організації занять з питань здорового способу життя, які б не повторювали або нагадували дітям заняття в школі. Тому основний акцент варто зробити на використанні інтерактивних методів навчання.

Доведено, що пріоритетними педагогічними умовами формування основ здорового способу життя в умовах оздоровчого табору є такі: формування комплексу знань; визначення ефективних методів і форм оздоровчої роботи; ефективне управління оздоровчої діяльністю в умовах табірної зміни.

Аналіз педагогічної літератури дає підстави стверджувати про переваги позашкільних навчальних закладів у вирішенні питань формування навичок здорового способу життя дітей у порівнянні з іншими закладами освіти, оскільки їх діяльність охоплює вільний час дітей та базується на добровільності.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко Г. Л. Здоровье: методология и методика количественной оценки. Проблемы оценки функциональных возможностей человека и прогнозирования здоровья: Тезисы докл. Всесоюз, конф. – 192. М.: Школа, 1985. – С. 21.

2. Апанасенко Г. М. Спорт для всех и новая феноменология здоровья. Физическая культура в профилактике, лечении и реабилитации. – 2004. – № 3(7). – С. 20-21.

3. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішності навчання дитини. – К.: Шкільний світ, 2006. – 128 с.

4. Круцевич Т. Ю. Контроль в физическом воспитании детей, подростков и юношей. Т. Ю. Круцевич, М. И. Воробьев. – К., 2005. – 196 с.

Зайцева Н.О.

студентка Медичного інституту,

*Науковий керівник: **Бабенко Я.А.***

викладач,

Сумський державний університет

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ II СТАДІЇ ХВОРОБИ ПАРКІНСОНА У ОСІБ II ПЕРІОДУ ЗРІЛОГО ВІКУ

Хвороба Паркінсона (ХП) – це хронічне прогресуюче дегенеративне захворювання центральної нервової системи (ЦНС), що клінічно проявляється порушенням довільних рухів і характерною тріадою симптомів: акінезія, ригідність, тремор. Вже пізніше до них приєднуються постуральні, психічні, вегетативні, когнітивні розлади та порушення сну [2].

Дане захворювання за статистикою варіює 200 чол. на 100 000 населення. Серед неврологічних захворювань посідає друге місце після хвороби Альцгеймера. Як правило розвивається у віці 40-50 років, тобто в працездатному періоді людини. Частіше зустрічається у чоловіків ніж у жінок з різницею в 1,5 рази. Провокуючими факторами, які сприяють запуску механізму ХП є: спадковість, черепно-мозкові травми деякі токсини і речовини (СО₂, марганець, ртуть, свинець), старіння, генетична схильність і фактори зовнішнього середовища, медикаментозний паркінсонізм (на фоні прийому лікарських препаратів, частіше на фоні неправильного самолікування), судинні патології (інсульт, церебральний атеросклероз), енцефаліт тощо. Відомі на весь світ люди, які страждають цією недугою є: мільярдер Б. Гейтс, С. Далі, О. Осборн, Р. Уільянс, М. Дзедун, Я. Арафат та боксер Мухамед Алі, для якого провокуючим чинником стала ЧМТ, також ця недуга проявляється у фермерів, які працюють з пестицидами та солями важких металів, що негативно відображається на нервовій системі (НС) та головному мозку (ГМ).

Ця хвороба не є «виροком» тому, окрім медикаментозного повинно бути комплексне лікування, яке буде включати ряд фізіотерапевтичних методів: масаж, лікувальна фізична культура (ЛФК), фізіотерапевтичні процедури, психотерапія, йога, гідрокінез, тощо.

В усьому світі 11 квітня визнано Всесвітнім днем боротьби з ХП.

Мета дослідження: розглянути використанням традиційних і новітніх технічних засобів реабілітації. при II стадії хвороби Паркінсона в зрілому віці II період з можливістю використання їх в реабілітаційних програмах.

Прояви захворювання при II стадії можуть вже істотно порушувати життєдіяльність пацієнтів. Тремор ускладнює письмо, скутість і сповільненість рухів заважають в побуті (одягання, ходьба), хворі більше часу витрачають на повсякденні справи. Однак багато хворих продовжують активну професійну та громадську діяльність, подорожують і водять автомобіль. Стає очевидною важливість формування у пацієнтів звички до виконання фізичних навантажень [4].

– Бажано максимально довго займатися активною професійною діяльністю, що ефективно запобігає або уповільнює розвиток психологічних розладів.

– При неможливості збереження колишньої роботи слід продовжувати професійну діяльність в інших умовах.

– Рекомендована дозована активність, як фізична, так і інтелектуальна: прогулянки на свіжому повітрі, прибирання квартири, розгадування кросвордів, ведення щоденника, прийом гостей і т.д.

– Надмірні фізичні навантаження (заняття ЛФК до виснаження, виснажлива праця на дачній ділянці) категорично протипоказані і можуть призводити до погіршення стану через падіння, травми, зневоднення, різке зниження артеріального тиску (АТ) [4].

Психологічна реабілітація направлена на активне співробітництво хворого і родичів з лікарем, підтримку максимальної побутової незалежності хворого та збереження прихильності до терапії [4].

Дієтоterapia. Так як пацієнтів турбують часті запори, рекомендовано споживати продукти багаті клітковиною (фрукти та овочі), білі сорта м'яса (індичка, курка, риба), крупи (вівсяна, гречана, пшенична тощо), компоти, морси та узвари. Дієта повинна бути низькобілковою, багатою на вітамін С та Е, яйця споживати не більше 4 штук на тиждень. Їжу приймати 5 разів на день, два з яких складають легкі перекуси Воду пити не менше 2-2,5 л. на день.

В сучасних дослідженнях встановлено, що вживання кофеїну (3 великих чашки кави в день) достовірно зменшує частоту розвитку ХП і хвороби дифузних тілець Леві [4].

ЛФК. Завданням: зниження симптому ригідності; збільшення обсягу рухів, підвищення витривалості і м'язової сили; навчання розслабленню

м'язів [3]. Рекомендується займатися ЛФК щодня по 20-30 хв. 2-3 рази на день. Доцільно включати в програму щоденних занять вправи на складні координовані рухи рук і ніг, наприклад, з комплексів сценічної пластики, вправи на розслаблення м'язів, релаксацію, дихальну гімнастику [4].

Заняття ЛФК – один з найважливіших факторів терапії хворих ХП. В ході виконання комплексів ЛФК виробляються нові рухові стереотипи, прийоми і автоматизми [4]. Також гарний ефект має танцетерапія, заняття йогою та бойовим мистецтвом Тай-Чи.

Фізіотерапія. У комплексному лікуванні процедури роблять позитивний вплив на центральну, периферичну і вегетативну нервову систему та м'язово-суглобовий апарат. На цій стадії застосовують транскраніальну магнітну стимуляцію мозку, транскраніальну імпульсну електротерапію та електрофорез з лікарськими препаратами.

Масаж. Мета: підвищення функціональних можливостей нервово-м'язового апарату, зменшенню ригідності м'язів і больового синдрому та нормалізація в цілому реактивності організму [1]. Масаж виконують в основному при даній стадії класичний, але з елементами активної тонізації м'язів, активно-пасивними рухами та вправами на розтяжку. Тривалість занять 15-20 хв. курсами по 10-15 сеансів.

Технічні засоби реабілітації. Мета: розвиток функціональної здатності пацієнтів, когнітивних функцій, постави та руху. Широко використовуються для корекції ходьби аеробні тренування на біговій доріжці або велотренажері MOTO med viva. Досить перспективним є застосування розроблених в даний час адаптованих комп'ютерних ігор на основі мультисенсорного віртуального середовища для системи Nintendo Wii і Kinect. В основі платформи – оптико-електронна інфрачервона безмаркерна система розпізнавання рухів, яка створює віртуальні зображення на горизонтальних і вертикальних поверхнях з додатковим звуковим середовищем [1].

Значуще місце в комплексі реабілітації займає *ерготерапія*, її завданням є відновлення рухових навичок, тому творчі заняття (малювання, в'язання, оригамі тощо) та побутові справи є досить ефективними.

За допомогою традиційних методів (ЛФК, фізіотерапія, ерготерапія, дієта тощо) та новітніх технічних засобів, які знижують ризик отримання травм, покращують координацію та баланс хворого, які сприяють розвитку витривалості за рахунок дозованого та індивідуально підбраного навантаження пацієнтів при II стадії захворювання дозволяє

допомогтися поліпшення психологічної, побутової та соціальної адаптації пацієнтів, підвищити повсякденну активність.

Список використаних джерел:

1. Барулин А.Е., Курушина О.В., Черноволенко Е.П. Болезнь Паркинсона: немедикаментозные методы лечения. Волгоградский научно-медицинский журнал. 2016. № 2. С. 28-33.
2. Козьолкін О.А., Ревенько А.В., Медведкова С.О. Хвороба Паркінсона: сучасні аспекти діагностики і лікування: навчальний посібник для студентів IV курсу медичного факультету вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації 2-ге видання. Запоріжжя, 2017. 158 с.
3. Корнюхина Е.Ю. Журнал физиотерапия, бальнеология и реабилитация. Методы медицинской реабилитации болезни Паркинсона. Москва, 2013. С. 21-24.
4. Костенко Е.В., Маневич Т.М., Петрова Л.В. Реферативный журнал. Комплексная реабилитация пациентов с болезнью Паркинсона. Филиал № 6 Московского научно-практического центра медицинской реабилитации, восстановительной и спортивной медицины. С. 63-78.

Лидзар Я.Ю.

студент,

Науковий керівник: Бріжата І.А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Сумський державний університет

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ХВОРИХ НА ГРИЖІ МІЖХРЕБЦЕВИХ ДИСКІВ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА

За останні роки вертеброгенна патологія посіла одне з перших місць за показниками непрацездатності. Дегенеративними захворюваннями хребта страждає 75–85% дорослого населення України. За даними різних авторів від 50 до 80% населення соціально активного віку (30–60 років) періодично лікуються від болю в попереку, які у 80% випадків пов'язані з патологією міжхребцевих дисків. Кила диску – це патологічний стан, при якому фрагменти пульпозного ядра виділяються через тріщину у фіброзному кільці, викликаючи його розрив або випинання за фізіологічні межі, випадають у хребтовий канал, або протинаючи

замикаючи гіалінову пластинку, проникають у тіло хребця. Причини її виникнення: різноманітні вроджені дефекти хребта; зниження рухової активності хребта; хронічні або одноразові, але надмірні перевантаження хребта; травми внаслідок перевантажень, ударів, падінь; переохолодження; інфекції, а також стреси, що послаблюють захисні сили організму; гормональні порушення і генетичні дефекти. На даний час розробка проблеми реабілітації цієї групи хворих належить до пріоритетних напрямків наукових досліджень [1]. Тому обрана нами тема досліджень є актуальною.

Фізична терапія хворих на грижі міжхребцевих дисків повинна бути комплексною та включати різні форми та методи реабілітації, а саме: зниження навантаження на попереково-крижовий рівень хребта, активну та пасивну лікувальну гімнастику, масаж, фізіотерапію, тейпування, голкорексфлексотерапію, гідрокінезіотерапію, ортезування, витягування хребта та лікарська медикаментозна терапія.

Основна мета фізичної терапії в реабілітації пацієнтів хворих на грижі міжхребцевих дисків попереково-крижового рівня хребта:

- Звільнення здавлених нервових корінців;
- Покращення кровообігу, запобігання утворенню м'язових атрофій та покращити м'язовий тонус;
- Зменшення спазмів м'язів;
- Імобілізація хребетного стовпа;
- Створення природного м'язового корсета;
- Створити навички правильної постави при всіх видах побутової й професійної діяльності;

Розглядаючи більш детально схеми застосування ЛФК при вертеброневрологічних захворюваннях, слід зазначити, що фізичні вправи при остеохондрозі попереково-крижового відділу хребта застосовуються з урахуванням періоду захворювання. У гострому періоді (3-5 діб) хворим рекомендують дотримуватися анталгічних поз – спокій і розвантаження ураженого відділу хребта в цьому періоді стимулюють саногенетичні процеси в зоні ХРС, що може стати запорукою тривалої ремісії [2]. В наших дослідженнях ми використовували ці рекомендації.

Масаж проводиться в положенні хворого лежачи на животі. Під гомілки підкладається валик, для того щоб їх підняти, що сприяє розслабленню литкових м'язів та попереку. Руки лежать вниз уздовж тіла. Голова повинна лежати опущеною вниз опираючись чолом [3].

Масаж необхідно проводити в хронічному стані та під гострому, виключенням є гострий стан (за рекомендацією лікаря проводять легкий масаж, який включає в себе прийоми погладжування та вижимання).

Витягування хребта застосовують для декомпресії нервових корінців і зменшення набряку в зоні ураження. У реабілітаційній практиці найчастіше використовують витягнення на похилій площині за рахунок власної ваги тіла, але розтягнення попереково-крижового відділу хребта проводять також на спеціальному столі.

Для зменшення болю застосовують лікарські препарати які знижують спазми м'язів і пригнічують біль, а також покращують мікроциркуляцію, знижують набухання і набряк тканин, а також нервових корінців. З цією метою використовується комплекс фізіотерапевтичних методів. Серед них на першому місці знаходяться різні види впливу електричним струмом і ультразвуком. Крім прямого впливу на кровотворення і обмін речовин ці методи дозволяють ввести необхідну лікарську речовину поблизу від змінених міжхребцевих дисків, і, не насичуючи їм весь організм, створити «депо» з якого воно тривало надає потрібну дію. При лікуванні радикулярних болів широко застосовується постійне і низькочастотне змінне магнітне поле малої інтенсивності, застосування змінного магнітного поля малої інтенсивності надає сприятливу дію на нейроендокринну систему [4].

Відмінним засобом в реабілітації хворих на грижі міжхребцевих дисків є гідрокінезотерапія, яку ми використовували в комплексній реабілітації. Вправи в воді допомагають зняти больові відчуття в зоні ураження, покращують психоемоційний стан хворого, допомагають зняти навантаження на хребет та м'язи, масажують м'язи та допомагають розслабити весь організм.

Із описаного вище можна зробити такі висновки. Фізична реабілітація з використанням її більш сучасних засобів є основою для проведення медичної реабілітації хворих на міжхребцеві грижі попереково-крижового відділу хребта. Для успішної реалізації концепції нами була розроблена і запропонована програма реабілітації, яка передбачає застосування сучасних методів і форм фізичної реабілітації. Основним завданням є зменшення клінічних проявів захворювання, покращення стану здоров'я та якості життя. В основі програми – комплексний лікувальний, реабілітаційний і педагогічний підходи, а також індивідуальна спрямованість, з основною метою – запобігти розповсюдженню дегенеративно-дистрофічних процесів.

Список використаних джерел:

1. Омеляненко А. И., Пономаренко О. П. Особенности восстановления локомоторной функции пояснично-крестцового отдела позвоночника с помощью методов физической реабилитации / А. И. Омеляненко, О. П. Пономаренко // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. – 2009. – № 2. – С. 1-4.
2. Кальонова І. В. Лікувальна фізична культура і масаж у реабілітації хворих з вертеброгенними радикулопатіями / І. В. Кальонова, А. О. Кузнецов // Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт. – 2015. – № 1. – С. 109-116.
3. Дубровский В.И. Все виды массажа. – М.: Молодая гвардия, 1992. – С. 211.
4. Гревелис А., Брайер К. Боль в спине. Санкт-Петербург: СПб Питер, 1997. – 192 с.

Лігай Д.Д.

старший викладач,

Національна академія внутрішніх справ

ВПЛИВ БОКСУ НА МОТИВАЦІЙНУ ДИНАМІКУ ЗАГАЛЬНОПІДГОТОВЛЕНOSTІ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми фізичного виховання в умовах закладу вищої освіти не фізкультурного профілю визначається потребами сучасного суспільства у фізичному і духовному вдосконаленні, необхідністю залучення молоді до різних видів фізичного виховання.

Програма спеціального-фізичного виховання в ЗВО передбачає форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності курсантів, що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу [5]. В оптимізації цієї ситуації істотну роль відіграє підвищення мотивації до використання засобів фізичної культури в повсякденному житті, у тому числі до занять з фізичного виховання, як академічних, так і самостійних, а також вибір адекватних засобів компенсації дефіциту повсякденної рухової активності.

Проаналізувавши дані досліджень (Г. Коник, О. Малімон, О. Марченко, І. Хіміч, І. Юрченко) можна зробити висновок, що підхід

заснований на основі розподілу в групі за інтересом до окремого виду спорту підвищує мотивацію до занять, впливає на систематичність їх відвідування і сприяє підвищенню фізичної підготовленості. Проведені дослідження не вичерпують проблему вивчення мотивації курсантів до фізичного самовдосконалення, а ставлять ряд викликів, які стосуються формування пріоритетів культури фізичного здоров'я і мотивації його покращення.

На сьогодні, у зв'язку з погіршенням кримінальної ситуації в країні, та й з метою самозахисту свого життя ряд фахівців (А. Тарас, А. Левицький, В. Мунтян) рекомендують уже зі шкільної лави проводити заняття з фізичного виховання засобами різних видів єдиноборств, захоплення якими у сучасному соціумі стало масовим. Як засіб формування спеціальних рухових навичок молоді, на заняттях з фізичного виховання у Національній академії внутрішніх справ пропонується бокс. Зайняття боксом сприяють всебічній фізичній підготовці, тому що для виконання боксерських рухів потрібні всі рухові якості, усі властивості рухового апарату.

Існує стереотип, що бокс неестетичний вид спорту, що бокс – це бездумна бійка і головною його ціллю є навчитися наносити удари для побиття суперника та подолання його опору грубими прямолінійними діями. Такий стереотип поширений і хибний. Це поєдинок інтелектуалів, двох бійців що мислять. Лише той, хто не знає боксу, може ототожнювати бокс з бійкою.

Людина, яка не розуміє сутності боксу, бачить його зовнішню сторону, яка може викликати в неї неприємні емоції. Така людина не розуміє внутрішнього змісту боксу який потребує великого розумового та фізичного напруження, коли супротивники намагаються перевершити один одного, перетворюючи бокс в витончене змагання розуму, де перемагає сильна воля та краща техніка [4].

Людей нездібних до боксу не існує. Серед вибірки відомих боксерів світового рівня можна зустріти і швидких, і відносно повільних, спортсменів з астеноїдною тілобудовою та дигистивних з розвиненою м'язовою системою. В одній і тій же ваговій категорії можна побачити як і дуже високого спортсмена, так і досить низькорослого боксера. Бокс – компенсаторний вид спорту, де недолік одних рухових якостей можливо компенсувати іншими. Арсенал ударів в боксі невеликий: прямий або крос, боковий або хук та удар знизу – аперкот. Усі удари наносять як лівою, так і правою рукою. Але варіантів їх застосування – безліч. Удари можуть бути

поодинокими, повторними, двійними, серійними. Доцільно процитувати вислів Ф. Батлера щодо кількості видів ударів у боксі: «Адже і в музиці тільки сім нот, а мелодій безліч; і у шахах усього шістнадцять фігур на кожній стороні, але ось уже більш ніж тисячу років люди грають в шахи та знаходять усе нові й нові варіанти захисту та нападу».

Бокс є доволі доступним видом спорту, так як не обмежує можливостей тих хто ним займається. Цей вид спорту є ефективним засобом різностороннього фізичного розвитку та фізичної підготовленості [3; 6].

Отже, виконання фізичних вправ з елементами боксу сприяє формуванню стійкого інтересу, в результаті чого підвищується мотивація курсантів до занять, а це у свою чергу дає підстави розглядати бокс не тільки як вид спорту, але ще і як потужний засіб фізичного виховання та вдосконалення особистості молоді.

Список використаних джерел:

1. Атилов А.А. Бокс для начинающих. – Ростов на Дону: Феникс, 2007. 224 с.
2. Бальсевич В. К. Конверсия высоких технологий спортивной подготовки как актуальное направление совершенствования физического воспитания и спорта для всех. Теория и практика физической культуры. 1993. № 4. С. 21-22.
3. Степанов А.И. Обучение боксёра – новичка. Москва: Физкультура и спорт, 1953. 68 с.
4. Филимонов В.И. Теория и методика бокса. М.: Инсан, 2016. 584 с.
5. Химич И. Ю. Физкультурно-спортивная активность студенческой молодёжи и определяющие её факторы // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2012. № 3. С. 127-129.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/110.pdf>

Масляник У.В.

аспірантка,

Запорізький національний університет

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ

У даній статті ми розглядаємо питання сутності асиметрично – точкового масажу, як додаткового методу лікувального масажу при функціональних порушеннях правостороннього плечового суглоба. В статті висвітлюється проблема обмеженої амплітуди плечового суглоба, яка при прогресуючій формі серйозно впливає на загальний фізичний стан. В дослідженні були включені чоловіки та жінки 40-60 років з обмеженими рухами в правосторонньому плечовому суглобі без загальної соматичної патології.

Проблема обмеження амплітуди в плечовому суглобі все більше набирає обертів за рахунок стилю життя в якому обмежені фізичні навантаження. Поширеність патології плечового суглоба за результатами популяційних досліджень становить 4–7%. З віком кількість хворих з даним видом патології має тенденцію до зростання. Так у пацієнтів 40–44 років захворювання періартикулярних тканин діагностується у 3–4% осіб, у 60–70 років кількість пацієнтів зростає до 15–20%. Присвячені роботи Т. Гарасева Г. Гайко, М. Сулій, С. Страфун [1].

Як допоміжний метод лікувального масажу пропонується розглянути методику асиметрично-точкового масажу та його вплив при обмежених рухах плечового суглоба. Асиметрично-точковий масаж (АТМ) – це спеціалізований точковий масаж, спрямований на корекцію опорно-рухового апарату, механічна дія якого впливає на розслаблення спазмованих (скорочених) м'язів та активізує гіподинаміку слабких м'язів. Асиметрично-точковий масаж виконується за допомогою пальпації або допоміжних рефлексотерапевтичних інструментів, стимулюючи локальні (динамічні) точки, які знаходяться безпосередньо в зоні м'язевого спазму, симетричні точки (центральні) та асиметричні (статичні) точки, що розташовуються на протилежних ділянках з менш активною динамікою та з певними площинними зміщеннями в залежності від напрямку м'язів та розміщенням хребта. Меридіани біологічно активних точок (БАТ) додатково використовуються в АТМ для підвищення ефективності процедури. Методика підбору і поєднання

точок в АТМ стає найважливішою задачею, від правильного розв'язання якої залежить терапевтичний ефект. Дуже важливим є отримання максимального ефекту при використанні мінімальної кількості точок. Особливості застосування асиметрично-точкового масажу при обмежених рухах плечового суглоба.

На рис. 1 зображено запальний процес правого плечового суглоба та його контрактуру, що обведений червоним кольором, де локальні точки знаходяться на малому грудному м'язі, грудинно-ключично сосцевидному та двоголовому м'язі плеча, зображені чорним кольором, асиметрія суглобів позначена жовтими значками. Таким чином асиметричні точки, які виділені синім кольором, що знаходяться на протилежних локальних точках, перебувають в площинному зміщенні, внаслідок сублюксації (штучно м'язевого зміщення) лівого плечового суглоба. Ритмічно стимулюючи подушечкою великого пальця тривалістю в 6 секунд, локальні точки, правої сторони, – ми спонукаємо до розслаблення скороченого м'яза, який перебуває на протязі тривалого часу в спазматичному стані через постійне активне скорочення і активізуючи ритмічно тривалістю в 3 секунди асиметричні точки лівої сторони, рис. 1, щоб досягнути ефекту пробудження ослабленого асиметричного м'яза, надавлювання повинні бути не такими глибокими як на локальних точках, так як нам достатньо стимулювати нейрогуморальні механізми, що розвивається за типом аксон-рефлексу. Після стимуляції точок на рис. 1, просимо дослідженого зайняти положення на кушетці обличчям вниз для продовження стимуляції точок на спині.

На рис. 2 зображено запальний процес правого плечового суглоба та його контрактуру. За вище сказаним принципом стимулюємо локальні точки підостового м'яза лопатки, круглого малого м'яза, круглого великого м'яза та м'яза підіймача лопатки, зображені чорним кольором, асиметрія суглобів позначена жовтими значками. Таким чином асиметричні точки, які виділені синім кольором, що знаходяться на протилежних локальних точках, перебувають в площинному зміщенні, внаслідок сублюксації (штучно м'язевого зміщення) лівого плечового суглоба та лопатки. Додатково можна задіяти меридіан легенів, так як він безпосередньо зв'язаний анатомічним сплетінням з плечовим поясом, і таким чином ліквідувати проблему контрактури правого плечового суглоба і активувати сигнали ЦНС та реакцію релейних нейронів правої півкулі головного мозку, що впливатиме на корекцію моторної асиметрії. Поставивши кінчик пальця на точку, починайте – спочатку легко, а потім з поступово зростаючою силою натискання – виробляти кругові рухи пальцем (шкіра переміститься за

пальцем). Рухи потрібно робити в ритмі приблизно два обороти в секунду. Кругові рухи можна чергувати з ритмічним натисканням тривалістю 5 з кожне, вібрацією або постукуванням кінчиком пальця в області точки. Ці прийоми можна чергувати або комбінувати один з одним. При проведенні масажу нерідко з'являються відчуття ломоти, розпирання, тепла або проходження електричного струму. Ці відчуття свідчать про те, що точка знайдена вірно і вплив на неї проводиться правильно. Після проявлення подібного відчуття (їх називають передбаченими) можна тиск послабити і через 30 з припинити масаж. Зауважимо, що відсутність передбаченого відчуття аж ніяк не говорить про неефективності масажу. Поява на шкірі червоної плями свідчить про правильно проведеному масажі і достатньої його тривалості. Протягом дня масаж можна проводити 2-3 рази. Курс 10-15 процедур.

Підводячи підсумок можна зробити висновок, що асиметрично-точковий масаж, як додатковий метод лікувального точкового масажу є одним із засобів фізичної реабілітації при контрактурі плечового суглоба. Механічна дія на точки дає відчутний позитивний ефект, дозволяє значно скоротити час проходження реабілітації та забезпечує тривалу ремісію. Рациональне і комплексне їх використання сприяє швидкому проходженню захворювання, зниженню запального процесу, запобіганню ускладнень, зменшенню больового синдрому, відсутності локалізації.

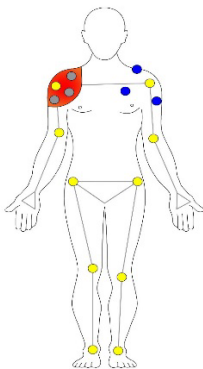

Рис. 1. Симетричні та асиметричні точки вигляд спереду

Джерело: розробка автора

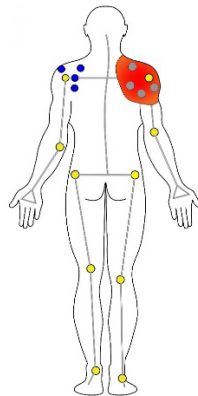

Рис. 2. Симетричні та асиметричні точки вигляд ззаду

Список використаних джерел:

1. Страфун С. Хірургічне лікування ушкоджень плечового сплетення. В.І. Цимбалюк, Г.В. Гайко, М.М. Сулій, С.С. Страфун. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 212 с.
2. Вакуленко Л.О. Лікувальний масаж. В.О. Вакуленко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 448 с.
3. Вебер К. О некоторых трудностях и стратегии лечения заболеваний опорно-двигательного аппарата. К.Г. Вебер. ЛФК и массаж. – 2005. – № 5. – С. 43-47.
4. Основи реабілітації, фізіотерапії, лікувальної фізичної культури і масажу / За ред. В.В. Клапчука, О.С. Полянської. – Чернівці : Прут, 2006. – 208 с.

Сорока М.М.

*студентка Медичного інституту,
Науковий керівник: Бріжата І.А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумський державний університет*

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ХВОРОБИ РОЗСІЯНИЙ СКЛЕРОЗ

Одне з найбільш неприємних відчуттів, з яким людина може зіткнутися протягом життя – це хвороба. Нервові хвороби на сьогоднішній день є дуже поширені, вони є самими неприємними, так як уражають головний мозок, зорові нерви, спинний мозок. Однією з таких – є розсіяний склероз. Наслідки хвороби можуть призвести до фізичних змін й інвалідності. Розсіяний склероз вражає людей переважно молодого віку і призводить до інвалідизації. Страждають переважно жінки, аніж чоловіки.

На фоні цього людина може скласти руки та втратити всю перспективу, навчання, заміжжя, власну родину. Вони живуть сьогоднішнім днем, радіють дощу, тішаються свіжою травою й вітру, насолоджуються всім, що дає новий день.

За дослідженнями вчених найвищий показник захворюваності у Північній Ірландії. Він сягає до 130 на 100 тис населення. У Сполучених Штатах Америки до 80 на 100 тис. населення, в Україні 25 тис. на

100 тис. населення, у тропічних країнах такі як Китаї, Японії майже не хворіють і даними є 15 тис. на 100 тис. населення.

Отже, можна вважати, що в Україні дана хвороба починає прогресувати через зміни кліматичних умов, екології, не виключно і генетична спадковість [1].

Спираючись на визначення вчених, розсіяний склероз – це хронічне демієлінізуюче захворювання з переважним ураженням центральної нервової системи [2].

За даними літератури у 75–80% хворих виникають скарги на загальну слабкість, стомлення, втрачається енергія, постійне виснаження, але не пов'язано з м'язовою слабкістю, що наростає протягом дня. Також відмічається запаморочення, порушення координації рухів, може проявлятися минушми окоруховими розладами, двоїнням.

З боку сечостатевої системи затримка сечопускання або періодичне нетримання сечі. Відмічаються рухові розлади періастальні і сухожилкові рефлексі кінцівок підвищені, червні і підошовні рефлексі знижені.

На ранніх стадіях можна прослідкувати стопні рефлексі Бабінського, Россолімо, Бехтерева, Жуковського [3].

Метою мого дослідження є розробка комплексу фізичної терапії при розсіяному склерозі із застосуванням сучасних засобів.

Лікувальна гімнастика, масаж, ерготерапія допоможуть хворим повністю або частково повернутися до працездатності.

Думки вчених щодо впливу фізичних вправ при розсіяному склерозі змінюються. Раніше основним засобом покращення стану пацієнта було використання фармакологічних препаратів. Але за літературними джерелами авторів є рекомендації щодо використання дозованих фізичних навантажень, які використовують на ранніх стадіях захворювання.

- Основні цілі фізіотерапії при розсіяному склерозі:
- Відновлення сили в м'язах;
- Зниження спастичного тонуусу і відновлення координації рухів;
- Забезпечити здатність до самостійного пересування;
- Зменшити ригідність (скутість);

Для уникнення ускладнень міогенної контрактури, завданнями якої є відновлення рухливості, підтримання рухової активності. Одним із напрямків відновлення є аферентація з використанням реабілітації, що включає саногенетичні механізми забезпечення функцій шляхом переключення на нервові структури, які працюють [4].

На першому етапі хворих з розсіяним склерозом проводять у стаціонарі, під наглядом лікарів та реабілітолога.

Пацієнти проходять ряд наступних процедур:

- Терапія імуномодуючих лікарських засобів;
- Препарати, що поліпшують мікроциркуляцію, антигістамінні, глюкокортикоїди;
- При парезах ефективно виконувати масаж у поєднанні з ЛФК;
- Дихальна, ізометрична та ізотонічна гімнастика з поступовим збільшенням навантаження.

На другому етапі реабілітації починати заняття потрібно в повільному темпі в безпечних і комфортних умовах, темп занять і кількість вправ поступово збільшувати та використовувують:

- Гімнастичні ізотонічні активні і пасивні вправи для суглобів і м'язових груп;
- Вправи для релаксації м'язів;
- Ізотонічні вправи на координацію рухів;
- Ізометричні і ізотонічні вправи на рівновагу;
- Вправи на точність і швидкість рухів;
- Динамічні вправи;
- Статичні вправи грудного і діафрагмального типу;
- Ізометричні вправи для тазової діафрагми;
- Спеціальні вправи для відновлення правильного стереотипу ходьби;
- Окорухові вправи
- Щотижня відвідування процедур сегментарно-рефлекторних паравертибральних зон S5 – D10, а потім релаксуючий масаж нижніх кінцівок.

На третьому етапі як і протягом всіх періодів з хворим постійно працює реабілітолог:

- Дозволяється заняття на тренажері;
- Самостійне заняття лікувальною гімнастикою (за допомогою реабілітолога або родичів);
- Прогулянки або дозована ходьба (до почуття легкого стомлення або появи слабкості в ногах). При ходьбі потрібно рахувати кроки в голос і збільшувати їх кожен день.

Також в третьому періоді дозволяється відвідувати басейн, займатися йогою, пілатесом, музикотерапією, іпотерапією.

Основна мета кінезіотерапії – відновлення функціональних порушень і м'язової слабкості, спастичності [5].

Фізична реабілітація використовує сучасні засоби лікування хворих на розсіяний склероз.

Розроблена програма реабілітації представляє собою комплекс вправ та послідовність дій, щоб відновити рухові функції. Основним завданням є зменшення ригідності м'язів, усунення клінічних проявів, покращення стану та забезпечення здатності до самостійного пересування. До кожного пацієнта має бути індивідуальний підхід з боку лікувального, реабілітаційного та педагогічного персоналу, метою якого є відновлення функціональних порушень.

Список використаних джерел:

1. Рассеянный склероз и другие демиелинизирующие заболевания : монография / за ред.: Е.И. Гусева И.А. Завалишина А.Н. Бойко. Москва, 2005. С. 527.
2. Майда Е. справочник по рассеянному склерозу для больных и их близких. Москва, 1999. С. 146.
3. Негрич Назар Олегович. Клініко-патогенетичне та діагностичне значення сироваткових маркерів білкової природи у хворих на розсіяний склероз: дисертація ... канд. медичних наук: 14.01.15. Львів, 2019. 213 с.
4. Ольга Рябуха, Юлія Коростельова, Віра Будзин. *Молода спортивна наука: Поліпшення якості життя пацієнтів із розсіяним склерозом засоби лікувальної гімнастики, масажу та фізіотерапії.* Львів, 2013. С. 201-205.
5. Гусев Е.И., Бойко А.Н., Столяров И.Д. *Справочник Рассеянный склероз.* Москва, 2015. С. 238.

Трубенко О.А.

керівник фізичного виховання;

Бадрак Т.В.

викладач;

Гордієнко Н.О.

викладач;

Шевченко В.В.

викладач,

Черкаська медична академія

ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасний стан розвитку фізичних кондицій та здоров'я молоді давно викликають занепокоєння науковців. Студенти отримують значні розумові і психологічні навантаження, що вимагає здоров'я як для успішного навчання і оволодіння професією, так і для наступної роботи за отриманим фахом. У той же час процес формування інтелектуального, суспільного і фізичного розвитку особистості студентів вимагає як значного збільшення фізичних навантажень, так і їх умілого методичного використання. Усе це сприяє різкому погіршенню дієздатності випускників вищих навчальних закладів і об'єктивно знижує соціально-економічний і військовий потенціал нашого суспільства.

Метою фізичного виховання у вищих навчальних закладах є сприяння підготовці гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців і послідовне формування фізичної культури особистості фахівця відповідного рівня освіти («бакалавр», «магістр»).

У процесі навчання з дисципліни «Фізичне виховання» передбачається рішення таких завдань:

- виховання у студентів високих моральних, волевих і фізичних якостей, готовності до високопродуктивної праці і захисту Вітчизни;
- збереження і зміцнення здоров'я студентів, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, підтримка високої працездатності впродовж всього періоду навчання;
- всебічна фізична підготовка студентів;
- професійно-прикладна фізична підготовка студентів з урахуванням особливостей їх майбутньої трудової діяльності;

- здобуття студентами необхідних знань з основ теорії, методики і організації фізичного виховання і спортивного тренування, підготовка до роботи в якості суспільних інструкторів, тренерів і суддів;
- вдосконалення спортивної майстерності студентів-спортсменів;
- виховання у студентів розуміння необхідності регулярних занять фізичною культурою і спортом.

Освітній процес відкриває широкі перспективи у напрямі формування світогляду молодшої людини. У цьому руслі проблема психофізичного здоров'я, як складової професійно-прикладної фізичної підготовки у контексті світоглядної орієнтації майбутніх фахівців в освітньому процесі ВНЗ, виходить на одне із перших місць. Історія розвитку людського суспільства показує, що в разі появи нових, більш міцних джерел енергії й розвитку техніки, безперечно знижується роль рухових якостей людини, тоді як значення психічних функцій весь час зростає. Студенти запевнюють, що обмеження рухової активності, яка розвивається внаслідок науково-технічного прогресу має, передусім, пряме ставлення до психофізичного здоров'я людини.

Так як наш навчальний заклад, в основному, готує молодших медичних працівників за різними спеціалізаціями, то і професійно-прикладна фізична підготовка має дещо іншу направленість. Враховуючи, що в Україні проводиться ООС і багато наших випускників потрапляють до лав збройних сил України санітарними інструкторами, а згодом і в зону ООС, то і професійно-прикладна підготовка направлена на розвиток якостей необхідних в умовах бойових дій. Спількуючись з інструкторами, які побували в зоні проведення ООС, і проводили тренінги з першої долікарської допомоги, практичні заняття по транспортуванню поранених з поля бою та враховуючи, що і солдати і медичний інструктор знаходяться в повному бойовому оснащенні, зробили висновок, що необхідно більше уваги приділити розвитку таких фізичних якостей: витривалість, сила, швидкість.

Для розвитку цих якостей, окрім традиційних методів розвитку витривалості, сили, швидкості, зараз ширше використовуємо функціональне багатоборство (кросфіт). **Кросфіт** (з англ. **CrossFit**) – брендowana методика фітнесу, створена Грегом Гласманом. Тренування кросфіту просують і як філософію фізичних вправ, і як змагальний вид спорту; до них входять елементи високоінтенсивного інтервального тренування, важкої атлетики, пліометрики, пауерліфтингу, гімнастики, гирьового спорту, зарядки, стронгмену та інші вправи. Кросфіт – це кругове тренування (тобто, вправи постійно повторюються, як би замикаючись в ланцюжок), яке полягає у виконанні певного комплексу

вправ за мінімальний час. Воно має принципові відмінності від звичайних кругових тренувань. По-перше, в комплексі використовуються навантаження, спрямовані на розвиток відразу декількох фізичних якостей, таких як сила, витривалість і спритність. По-друге, в цих тренуваннях не використовують ізольованих вправ як на тренажерах, так і з вільним вагою. У Кросфіт тренування максимально функціональні. Основною перевагою програми вважають її універсальність. Заняття побудовані циклічно, таким чином, що тип навантаження постійно змінюється за рахунок функціональних вправ високої інтенсивності. Кросів націлений на те, щоб зробити людину одночасно сильнішою, витривалішою, більш координованою та спритною.

Ще одним із напрямків нашої роботи є формування у студентів знань з основ здорового способу життя. Оскільки на стан здоров'я студентської молоді безпосередньо впливає рівень її освіченості та внутрішньої культури, доходимо висновку, що ситуація, яка склалася зі станом здоров'я молоді, пов'язана насамперед із тим, що вихованню психофізичної культури здоров'я як світоглядної орієнтації в навчальних закладах приділяється мало часу або взагалі не приділяється, а заняття з фізичного виховання акцентують на навчання студентів із розвитку їх загальних фізичних якостей, хоча найважливіше завданням вищів повинно бути – навчити студента як зберігати своє здоров'я, як керувати цим процесом, як контролювати свій стан здоров'я, знати та вміти застосовувати індивідуальну систему оздоровлення, усвідомлювати особистісну відповідальність за свій стан здоров'я та спосіб життя в перспективі на тривалу трудову діяльність, тобто сформувати в останніх здоров'язбережні компетентності. Реалізація цих завдань на практиці допоможе вирішити проблему формування здоров'язбережної компетентності особистості, що з кожним роком актуалізується, адже кількість студентів медичних вищих навчальних закладів, котрі мають відхилення у стані здоров'я та фізичному розвитку, щорічно збільшується. Формування здорового способу життя студентів вищих медичних навчальних закладів виступає не лише як соціально-педагогічна проблема сьогодення, оскільки суспільство очікує від фахівця-медика достатнього рівня здоров'я та культури, але є педагогічною проблемою вищих медичних навчальних закладів, оскільки професійна підготовка співробітника медичного закладу, крім високого рівня спеціальних знань, передбачає такий рівень фізичної підготовленості студента, який забезпечує можливість успішного оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками й орієнтує студента до подальшої пропаганди здоров'я в подальшій професійній діяльності.

Отже, професійна готовність досягається вирішенням таких завдань:

- формування й удосконаленням рухових навичок, які є складовою структурних елементів професійних функцій;
- удосконалення професійно значущих психофізіологічних функцій;
- підготовка до роботи у специфічних умовах.

Дослідженнями встановлено, що продуктивність праці людей, які отримали гарне фізичне виховання, на 4-5% вище і втрати робочих днів через хвороби в два рази менше, ніж у не займаються систематично фізичними вправами. Серед фахівців, що займаються в студентські роки фізичною культурою за програмою професійно-прикладної фізичної підготовки, через 6-8 років виявилось в 2,8 рази менше осіб з явними ознаками професійних захворювань в порівнянні з тими, хто такої підготовки не проходив. У підготовлених виявлено в 2-5 разів менше випадків патологічних змін органів травлення, серця, легенів, верхніх дихальних шляхів, нервової системи. Також, прикладні вміння та навички забезпечують безпеку у побуті і при виконанні певних професійних видів робіт, сприяють швидкому і економічному пересуванню при вирішенні виробничих завдань.

Список використаних джерел:

1. Білокур В. Е. Теоретико-методичне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах освіти: автореф. дис.. канд. наук з фіз. вих. та спорту:[спец.] 24.00.02 «фіз.культура, фіз.виховання різних груп населення» / В. Е. Білокур; Рівненський ДГУ. – Рівне, 2002. – 18 с.
2. Григорчук Л. І. Гігієнічні аспекти професійної адаптації студентів до умов навчання у вищих медичних навчальних закладах та шляхи її оптимізації : дис. канд. мед. наук : [спец]. 14.02.01 «Гігієна» / Л. І. Григорчук. – К., 2000. – 20 с.
3. Осіпцов А. Аналіз сучасного стану та перспективи оптимізації професійно-прикладної фізичної підготовки в навчальних закладах різних типів і рівнів акредитації / Осіпцов А., Пристлєнська Т., Трададок А. // Молода спортивна наука України : зб. наук пр. галузі фіз.культури та спорту. – Л., 2006. – Вип. 10. – С. 313-318.
4. Фізична працездатність і рівень здоров'я студентів-медиків / Коробейніков Г. В та ін. // Наукові записки. – К., 2003. – Том 22, ч. 2. – С. 327–329.
5. Церковна О. Особливості методики професійно-прикладної підготовки студентів технічних ВНЗ / Церковна О., Слюсарев В. // Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді : матеріали I-го регіон. наук.-практ. семінару. – Л., 2006. – С. 158–162.
6. Мудрік В.І. Виховання інтересу до професійно-прикладної й фізичної підготовки у студентів / В. Мудрік // Теоретико-методичні пролблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 339–343.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Боровікова-Абажер О.В.

викладач,

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний коледж»

ОСНОВНІ МОДЕЛІ ВЗАЄМВІДНОСИН ФІЛОСОФІЇ І ТЕОЛОГІЇ

Ідея поділу сфер філософії і теології, а з тим і проблема їх взаємних відносин, беруть початок з християнської епохи. В античній свідомості ця ідея поділу, ідея двох різних і конкуруючих відносин розуму до надчуттєвої реальності насправді не виникала ніколи. Платон і Аристотель не використовують поняття «теологія» для того, щоб позначити будь-який науковий проект або наукову дисципліну в сучасному розумінні теології. «Теологія» позначала мову про богів. Однак, починаючи з Платона і його «Держави», де мова йде про знаходження типів для теології, це поняття виявляється в контексті філософського роздуму [1, с. 228-229]. Антична теологія вела мову про «бога філософів» – про автономне, вічне і нерухоме суще. Можна сказати, що теологія тут – це еквівалент метафізики.

Історія розвитку західноєвропейського раціоналізму проливає світло на сучасні проблеми взаємодії філософського і богословського знання.

Фома Аквінський вперше вводить розрізнення природної теології і боговідвертої теології. Перша як вища змоглядна наука постає як філософська пропедевтика для другої. Так була закріплена предметність теології, її місце в універсумі знання, її зв'язок з іншими видами знання, місце богословського факультету в європейському університеті.

Встановлена Фоною Аквінським гармонія неодноразово підривалася філософською критикою природної або раціональної теології. Кант ставить під сумнів саму можливість «науки про Бога», оскільки вона обумовлена визнанням можливості метафізичного пізнання, як такого; застосування філософського категоріального апарату до біблійного свідчення; єдиної універсальної sacra doctrina як гарантії загальної значущості богословського знання [3].

Питання про співвідношення філософсько-теоретичного і богословсько-містичного пізнання виникло під впливом новоевропейського раціоналізму. В епоху модерну спостерігається прагнення подолати помилкове змішання релігійного і філософського аспектів мислення про Бога.

У XX столітті питання про взаємовідносини філософії і теології поставлено з новою гостротою, яка змусила повернутися до початків західної цивілізації, заново подумати її подвійну приналежність до істинного буття Парменіда і того, що відкриває себе Богу Мойсея, пророків і Христа.

Сучасні тенденції еволюції відносин філософії і теології відзначені пошуками не-метафізичних способів обґрунтування філософії і теології. Прагнення до подолання спадщини модерну виявляється у відмові від ототожнення філософії з наукою. Подібні ж процеси можна спостерігати і в сфері теології. Традицію взаємної недовіри між модерним розумом і вірою прагнуть подолати шляхом прояснення чітких меж предметних областей і пізнавальної методології теології.

По відношенню до наук теологія і філософія аналогічні дискурси. Вони являють собою розгляд проблем граничного, абстрактного і найбільш загального характеру. Це проблеми природи існування, пізнання, моральності, розуму і призначення людини. Спроби розумом пізнати людину і світ, а також їх можливу ідеальну причину є також особливістю теології. Проблеми загальні, але теологія, яка спирається на релігійний світогляд, розглядає їх, використовуючи не тільки розум, але і віру.

Філософія – вид знання, що передбачає адекватне і логічно несуперечливе відображення досліджуваної реальності в системі понять і категорій. Теологія можлива і поза понятійно-категоріальної сітки як знання, що передається через символи, або безпосередньо як якийсь інтуїтивний, містичний акт. З точки зору самої теології, вона в якості теоретичного знання є похідною від теології як безпосереднього містичного знання про Бога. Іншими словами, теологія користується широким спектром додаткових по відношенню до віровчення ірраціональних методів пізнання. Ще одна відмінність теології від філософії – наявність більш розвиненою аксіоматики (істини Одкровення, положення Перекази, церковні положення і т.п.).

Дослідження останніх десятиліть демонструють, що на християнському Заході не закріпився зв'язок між теологією і духовною практикою. Сфери теорії і практики (аскетичний досвід, містичне

богослов'я) богоспількування тут виявилися набагато більш рознесені. В результаті теологія розвивалася головним чином як одна з теоретичних дисциплін в загальнокультурному контексті, де і була, починаючи з схоластики в найближчому сусідстві з філософією.

У дискусіях з приводу введення теології в університетську освіту, представлених в тому числі на сторінках провідних вітчизняних філософських журналів «Філософська думка» і «Sententiae», превалювала думка, що українському суспільству сьогодні вкрай потрібні інтелектуали з істинно богословською освітою [3, с. 8]. Богослов'я тут постало як інтеграція всієї системи накопичених людством знань, засвоєння якої вимагає компетентності і широти поглядів. Філософія, історія, мови, суспільні науки, культурологія, природознавство повинні бути невід'ємною частиною богословського навчання. Цією ідеєю вже керуються на практиці в «Українському католицькому університеті», залишаючи навчальні плани для бакалаврів і магістрів спеціальності «богослов'я». Цінність і відповідальність богослова, на думку сучасних вітчизняних богословів, полягає в його здатності до критичного діалогу і цілісного мислення. І саме це є неодмінною умовою становлення справжнього інтелектуала. Присутність в університеті богословського факультету як альтернативної форми інтелектуального життя здатне збагачувати і стимулювати академічне середовище всього університету.

Список використаних джерел:

1. Месяц С.В. Понятие «теология» в античной философии // Альманах Философия и религия. – М., 2007. – С. 228-246.
2. Уланов М. «Спор факультетов» И. Канта: философский факультет и богословский оппонент в аксиологической парадигме. – Режим доступа: http://www.bogoslov.ru/text/2290086.html#_ftn1
3. Чорноморець Ю.П. Легітимізація теології як науки в пострадянському православному ландшафті // Філософська думка-Sententiae. Спецвипуск II. – 2011. – № 2. – С. 7-15.

Гуцалюк Ю.С.

аспірантка,

Національний університет «Острозька академія»;

викладач,

Хмельницький торговельно-економічний коледж

Київського національного торговельно-економічного

університету

ЕКУМЕНІЧНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОСНОВНА УМОВА СПІВІСНУВАННЯ ТА СПІВПРАЦІ РЕЛІГІЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Серед відомих різновидів діалогу – міжетнічного, міждержавного та багатьох інших нерелігійного характеру, – міжрелігійний діалог вирізняється своєю унікальністю, яка полягає насамперед у тому, що всі інші учасники діалогу шукають те, що їх об'єднує (мета, кінцевий результат, взаємний інтерес тощо), а віруючі вже мають це об'єднуюче ядро – віру в Бога.

Також актуальність цієї теми для сучасного світу зумовлена швидким розвитком релігійної мережі, який супроводжується становленням міжконфесійних і міжцерковних відносин. Генезис екуменічного руху і відносин між християнськими та іншими церквами у світі є цілком можливою схемою розвитку міжконфесійних відносин: від поступової мінімізації гострих міжцерковних конфліктів і конкурентного співіснування до формування толерантних відносин, співпраці та діалогу.

Дана тема розкрита у окремих статтях, працях та розділах монографій вітчизняних та зарубіжних дослідників (зокрема К. Райзера «Екуменізм в пошуках нового взгляда», А. Кураєва «Вызов екуменизма», Ж.-П. Віллема «Європа та релігії», Є. Мартинюка «Екуменізм, конвергенція, єдність», М. Етеровича «Екуменічний діалог – ідеал і реальність»).

Співпраця у межах екуменічного руху відбувається переважно у нерелігійній сфері і слугує не лише зближенню церков та окремих християн, але й поглиблює їхнє взаєморозуміння та прихильність один до одного. Богословський або екуменічний діалог, який є засобом досягнення єдності, відносять до релігійної сфери. Особливістю богословських діалогів є те, що їхні учасники обов'язково знаходяться на своїх специфічних конфесійних позиціях. Метою екуменічних

діалогів є християнська єдність, але їхні цілі можуть бути різними, хоча усі вони, в кінцевому випадку, спрямовані на досягнення єдності. Цілями діалогу може виступати: знайомство із іншими традиціями; пошук спільних та відмінних моментів у віровченні; подолання розходжень у віровченні. Оскільки кожен учасник діалогу вважає себе носієм істинного віровчення, то будь-які уступки або компроміси розглядаються християнськими лідерами як неприпустимі, навіть, гріховні акти [3, с. 30].

Діалог, якщо звернутися до первинного значення цього слова, означає бесіду, розмову, інформування іншого про себе, свої погляди, цілі тощо. Діалог – це не дебати, не суперечки, не заперечення, не переконання в чийсь правоті чи неправоті. Основне в діалозі – вміння слухати і здатність почути, щоб зрозуміти, але не обов'язково прийняти позицію іншого.

Американський дослідник В. Раш відзначає, що екуменічні діалоги є ефективним засобом для екуменічного зближення церков і деномінацій. Старі конфлікти і розходження, що тривали кілька століть, були розглянуті під новим кутом зору, що дозволило християнам різних конфесій встановити нові відносини [6, с. 61-63].

Зазначимо, що екуменічний діалог не обов'язково є діалогом у класичному розумінні, «справжнім діалогом», за термінологією філософа-діалогіста М. Бубера. Діалог, згідно з М. Бубером, буває трьох видів: справжній, для якого характерне сприйняття суб'єктів один одного, встановлення між ними живих взаємовідносин; технічний – «спричинений необхідністю об'єктивного взаєморозуміння», і замаскований під діалог монолог, у якому суб'єкти не чують партнерів, а чують лише себе. Другий вид діалогу значно поширеніший, аніж перший, на думку М. Бубера, він фактично є невід'ємною рисою сучасного світу [1, с. 108].

Діалог, у тому числі міжрелігійний, – це шлях до створення нового цілісного світу, який не зможе існувати в ситуації постійного змагання в ньому геоекономічних інтересів чи політичних теорій і систем. Єдність такому світу не забезпечить ні мета – наука, ні універсальна технологія. Навіть релігії не здатні привести до тріумфу взаєморозумінні між людьми.

Особливо активно в налагодженні міжрелігійного спілкування проявляє себе римо-католицька церква. Щорічні зустрічі в Ассізі (Італія), зініційовані колишнім папою Іоанном Павлом II, збирають

представників найпоширеніших релігій світу. За ініціативи протестантських церков і за підтримки православних патріархів створено Всесвітню Раду церков, що відстоює єкуменічні цінності.

Постійне і спільне покаяння і навернення необхідні і християнському Заходу, і християнському Сходу. Саме на такій позиції стояв Іоанн Павло II, самокритично підкреслюючи, що «покаяння і навернення потрібні також латинській церкві, щоб належним чином шанувати й оцінювати гідність східних християн» [8].

«Християнство повинно дихати двома легенями», тобто сповідувати західну і східну традиції. Цей папський афоризм спрямований у третє тисячоліття християнської ери. Витоки цього афоризму, який має стати програмним закликком для утвердження єдиної християнської спільності в «цивілізації любові», Іоанн Павло II знаходив у «центральної події євангелізації всього світу» – «хрещенні святого Володимира». «Йому, Володимиру, – зазначав папа, – зобов'язані не лише слов'янські народи Східної Європи, а й ті народи, які поселилися за Уралом, майже до Аляски» [2].

Отже, богословський, або єкуменічний діалог є засобом для досягнення єдності християнства, розділеного богословськими розбіжностями у віровченні та відмінністю в культурі. Увесь релігійний світ має спрямувати усі свої можливості на досягнення єкуменічної співпраці та діалогу. Єкуменічний діалог як вид єкуменічних відносин є засобом досягнення християнської єдності. Але якщо метою всіх єкуменічних діалогів є християнська єдність, то їхні цілі можуть бути різними: 1) ознайомлення з іншими церквами або конфесіями; 2) пошук спільних і відмінних елементів у віровченні; 3) подолання віросповідних відмінностей.

Список використаних джерел:

1. Бубер М. Диалог. – Москва: Республика, 1994. – С. 93–124.
2. Історія релігії в Україні. – Т. IV: Католицизм. – К., 2001. – С. 6-7.
3. Кисельов О.С. Інтегративний потенціал релігій у сучасному світі // Релігія і соціальні зміни в сучасному суспільстві. Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Чернівці, 18-19 квітня 2005 р.). – Чернівці: Рута, 2005. – С. 43-46.
4. Кисельов О.С. Толерантність як основа єкуменічних відносин // Актуальні питання міжконфесійних взаємовідносин в Україні: Збірник наукових матеріалів. – К., 2005. – С. 72-75.

5. Корнійчук Ю. Ю. Соціальний вимір екуменічної діяльності православних церков : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Корнійчук Юлія Юріївна. – Київ, 2011. – 18 с.

6. Райзер К. Экуменизм в поисках нового взгляда. Экуменическое движение. – Москва : ББИ, 2002. – С. 81–89.

7. Яроцький П. Екуменізм: стан, проблеми сучасного розвитку // Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми – К., 2002. – С. 40.

8. «УІ шум», 23 травня 1995 р., § 54.

Наукове видання

РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Частина II

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 28.05.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 8,60. Тираж 100. Замовлення № 0520-123.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.